

Inhoud

Woord vooraf	9
1. Kracht in zwakheid	11
2. Oefenaar in Westzaan en Meliskerke	23
3. Om Sions wil zal ik niet zwijgen	37
4. Weidt de kudde Gods	43
5. Ik zal Uw gerechtigheid vermelden, de Uwe alleen	47
6. Onafscheidelijk verbonden	61
7. Dank en Bede	77
8. Het oog op God gericht	85
9. Hulp van God verkregen	101
10. Actief in het kerkverband	105
11. Vol ijver voor de zending	109
12. Waakzaam voor de jeugd	115
13. Genade en ere	129
14. De gedachtenis des rechtvaardigen tot zegening	137

Woord vooraf

In 1972 herdacht de Bond van Meisjes- en Vrouwenverenigingen der Gereformeerde Gemeenten het 25-jarig bestaan. Ter gelegenheid daarvan verscheen een jaar later een jubileumboekje, waarin een levensschets van ds. A. Verhagen werd opgenomen. Deze schets werd geschreven door de heer L. Nieuwland te Dordrecht. De heer Nieuwland, die op 29 oktober 1979 overleed, heeft met grote accuratesse het leven en het werk van ds. Verhagen beschreven.

Thans verschijnt deze levensbeschrijving, aangevuld met nog enkele gegevens, afzonderlijk in boekvorm.

Graag willen we mevrouw Z. Crum-Nieuwland te Geldermalsen bedanken voor de hulp die zij gaf bij de heruitgave van de door haar vader samengestelde levensbeschrijving. Mevrouw N. den Hengst-Verhagen te Dirksland, dochter van ds. Verhagen, en haar man, drs. W. den Hengst, verleenden eveneens hun medewerking, waarvoor wij hen zeer erkentelijk zijn.

Het Bestuur van de Bond van Vrouwenverenigingen gaf toestemming om de levensschets opnieuw te publiceren. Ook daarvoor een woord van dank.

Houten, 30 november 1990

De uitgever

Het huis geheel rechts is het geboortehuis van ds. A. Verhagen. (Foto gem. archief Vlaardingen)

I. *Kracht in zwakheid*

Adrianus Verhagen werd op 3 maart 1887 te Vlaardingen geboren. Zijn ouders waren Jan Verhagen en Dina Cornelia van den IJssel.

Er heerste grote blijdschap in de ouderlijke woning, toen na vier dochters een stamhouder het levenslicht aanschouwen mocht. Vader Verhagen, die een barbierszaak had aan de Waalstraat, zag in deze zoon zijn opvolger al. Een maand na zijn geboorte werd Adrianus gedoopt in de Nederlandse Hervormde Kerk. Later sloot het gezin zich aan bij de Gereformeerde Kerk.

Tot zijn vijfde jaar groeide de kleine Adrianus voorspoedig op. Groot was het verdriet van zijn ouders, toen hij op die leeftijd getroffen werd door een ernstige ziekte, waarvan hij de gevolgen zijn hele leven heeft moeten dragen. Er deden zich verlamningsverschijnselen voor, waardoor zijn rechterbeen in de groei werd belemmerd. Geen middel werd onbeproefd gelaten om hierin zo mogelijk nog verandering te brengen. Van zijn vijfde tot zijn twaalfde jaar heeft hij wel twintig keer in het ziekenhuis gelegen, waar hij verschillende operaties moest ondergaan. Dat betekende in die tijd nog heel wat anders dan tegenwoordig.

Toen Adrianus op zijn twaalfde jaar voorgoed uit het ziekenhuis werd ontslagen, was hij ondanks de vele langdurige medische behandelingen toch invalide. Dat is hij zijn hele leven gebleven. Later was dit, door het gebruik van betere prothesen, niet meer zo te merken, maar de eerste jaren heeft hij zich moeilijk moeten voortbewegen. Tengevolge van zijn ziekte kon hij de school maar weinig bezoeken. Zijn ouders zochten voor hem werk dat hij zittend kon doen en zo werd hij schoenmakersleerling.

Door zijn handicap werd er een rem op zijn leven gezet, waardoor hij niet kon doen, wat hij graag wilde. Want hoewel hij een godsdienstige opvoeding kreeg, trok zijn hart naar de wereld. Later kreeg hij er oog voor, dat de Heere hem in Zijn wijsheid en liefde

Naast barbier was vader Verhagen ook begrafenisbedienaar. Op deze foto draagt hij de bij dat beroep behorende kleding.

Het gezin Verhagen. De jongen met de schep is Adrianus.

vanaf zijn jeugd een juk had opgelegd, opdat hij niet zou doen, wat hij zo graag wilde. De Heere had gedachten des vredes over hem en Hij bevestigde ten aanzien van Verhagen: 'Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen.' Op 16-jarige leeftijd leerde hij door Gods genade een ander leven kennen. Er werd een hartelijke keus in zijn hart gewekt om in Gods gemeenschap te mogen leven. Bij één van zijn ambtsjubilea memoreerde ds. Verhagen uit zijn leven het volgende.

'Maar dat grote voorrecht, dat het de Almachtige behaagde mij staande te houden op de weg der zonde en der ongerechtigheid; ons een krachtige indruk kwam te geven van de diepte van ons geestelijk ongeluk; wat het eigenlijk betekende zonder God in de wereld te zijn en vreemdeling van de verbonden der belofte, geen hoop hebbende omtrent de eeuwigheid. Elk die daar iets van geleerd heeft, van het smartelijke van het Godsgemis, kan zich enigermate indenken wat dat voor ons geweest is. Werkelijk, als de dichter zong:

'k Heb mijn tranen onder 't klagen,
Tot mijn spijs, dag en nacht,

dan is dat in ons jonge leven ook niet onbekend gebleven.

Maar aan de andere kant viel er zulk een hartelijke keus in ons hart, een nooit berouwende keus, zodat aan de ene kant kwam een breken met de zonde en een inleven van de diepte van ons ongeluk, maar aan de andere kant – wat we met de hele wereld niet hadden willen ruilen – die keus om God en Zijn dienst te leren kiezen en die hartelijke en die innerlijke verbinding, die we door genade op God en op Zijn instellingen en op Zijn volk hebben mogen ervaren. Dat zal geen leed ooit uit ons geheugen kunnen wissen! Nee, die zoete banden, die ons bonden aan des Heeren lieve volk. We hebben geleerd, dat wat onze lust was, dat is ons tot een last geworden. En wat eigenlijk onze lust was, daar hebben we mee moeten breken toen het God behaagde Zijn Woord uit 1 Johannes 2:17 krachtig op onze ziel af te drukken: 'En de wereld gaat voorbij, en haar begeerlijkheid; maar die den wil van God doet, blijft in der eeuwigheid.'

En als de Heere werkt, dan werkt Hij niet slaafachtig, maar door de eeuwige liefde Gods wordt een innerlijke breuk met de zonde

Schoenmakersleerling Verhagen

Ds. Verhagen op ongeveer 19-jarige leeftijd temidden van het ouderlijk gezin.

gemaakt en komt er een leven in het verborgene, waar je wel je ongeluk leert bewenen en betreuren, maar dat je toch aan de andere kant met al wat de wereld heeft en geeft onmogelijk zou willen ruilen.'

De liefde tot de Heere en Zijn volk deed de jonge Verhagen ook de omgang en de gemeenschap met dat volk zoeken. Hoe kwam daarin de vrucht van het nieuwe leven openbaar, zoals ook de apostel der liefde schrijft: 'Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben' (1 Joh. 3:14).

Over die omgang met Gods volk vertelde hij:

'Die nauwe band aan het volk des Heeren, dat leven op de gezelschappen in die dagen, waar het niet ging over anderen, waar het niet ging om strijd, maar waar uit de dagelijkse praktijk werd gesproken en gehandeld, wat de Heere voor Zijn volk is! Vanwege de omstandigheden van ons lichaam hebben we weinig onderwijs ontvangen op de dagschool. Maar ik mag u dit tot roem van Gods genade zeggen, dat dit gezelschapsleven onze leerschool was. Daar gingen de heilgeheimen voor ons open. Daar hebben we geleerd, dat er buiten ons een weg in Christus Jezus is, een ruimte, die er in Hem ontsloten is voor de grootste der zondaren; dat kan met geen woorden worden uitgedrukt. Die innerlijke betrekking op die gezegende en dierbare Heere Jezus Christus, Die voor verloren zondaren en zondaressen naar de wereld gekomen is! Ik kan u zeggen, dat heeft mij met de Bruidskerk leren betuigen: 'Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Zulk een is mijn Liefste; ja, zulk een is mijn Vriend, gij dochters van Jeruzalem!'

U kunt vatten, dat we toen een tijd hebben gehad van een eigenlijk onbegrijpelijk jeugdig leven. Allen van Gods kinderen, dat waren je vrienden; aan hun voeten mocht je zitten en uit de praktijk des levens dat onderwijs ontvangen, waar je innerlijk leven duidelijk in werd aangegeven en waar je leiding ontving om in een weg van ootmoedigheid te wandelen.'

In de tijd, dat hij zo'n gedurige en aangename omgang met het volk des Heeren had, kwam bij hem de begeerte op om ook anderen bekend te maken met de weg der zaligheid en in de dienst des Heeren werkzaam te mogen zijn.

Ondergeleekende maakt door deze
 bekend, dat hij de **Z A A K** van
A. VERHAGEN, Waalstraat 63, Vlaardingen,

heeft overgenomen

en beveelt zich door deze beleefd aan tot het doen
 van *alle reparatiën aan schoenwerk.*

*Schoenen naar maat en ook abnormaal schoetsel
 worden ook door mij gemaakt.* 2305

Aanbevelend,
C. B. VERLOOP.

Advertentie in de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 12 mei 1906

Het nam hem zó in beslag, dat het te merken was in zijn dagelijks werk. Na enkele jaren schoenmakersknecht geweest te zijn was hij een eigen zaak begonnen, die echter begon te kwijnen toen hij bezet werd met de roeping om het Evangelie te gaan verkondigen. Verhagen deed zijn zaak van de hand en werd weer schoenmakersknecht, eerst in Rotterdam en later in Nieuwerkerk aan den IJssel. In de laatstgenoemde plaats gaf hij leiding aan een zondagsschool. Met innerlijk vermaak vertelde hij de jeugd uit Gods Woord. In september 1907 vestigde hij zich weer in Vlaardingen. Een maand later, op 26 oktober, richtte hij daar met twee anderen een zondagschool op. Deze zondagsschool kreeg die de naam 'Samuël' en ging uit van de Vrije Gereformeerde Gemeente, die sinds 1901 gediend werd door ds. C. Densel.

Onder dat alles werd de drang bij de jonge Verhagen sterker om zich geheel aan de dienst des Heeren en Zijn Kerk over te geven. Maar hoe en langs welke weg? Hij stond voor een totale onmogelijkheid, waarbij de omstandigheid, dat hij weinig onderwijs had ontvangen en nog niet veel van theologie af wist, een duchtig woord meesprak. Met niemand kon hij over zijn vurige begeerte spreken. Het enige was deze zaak in het verborgene voor de alwetende Heere neer te leggen in het geloof, dat voor Hem geen ding onmogelijk is. Dit geloof is niet beschaamd. Met kracht bepaalde de Heere hem bij Jesaja 42:19: 'Wie is er blind dan Mijn knecht, en doof gelijk Mijn bode, dien Ik zend?'

In 1906 werd de Gereformeerde Gemeente onder het Kruis te Rotterdam verblijd met de komst van ds. G.H. Kersten. Op 22 april van dat jaar werd de 23-jarige ds. Kersten door ds. A. Janse bevestigd met een predikatie over Hebréeën 13:17 en 18a.

Onder de vele kerkgangers bevond zich ook Verhagen. Het werd voor hem een onvergetelijke dag. Tijdens de predikatie van ds. Janse gaf de Heere hem de zekerheid dat hij ook eenmaal Gods Woord zou brengen. Op 9 oktober 1957 werd in het kerkgebouw aan de Boezemsingel te Rotterdam herdacht dat vijftig jaar geleden de vereniging van de Ledeboeriaanse gemeenten en de Kruisgemeenten plaatsvond. Ontroerd memoreerde ds. Verhagen toen

Kerkgebouw van de Vrije Gereformeerde Gemeente te Vlaardingen. In 1920 sloot deze gemeente zich aan bij de Gereformeerde Gemeenten. Foto gem. archief Vlaardingen.

Ds. C. Densel

wat hem vele jaren geleden in hetzelfde kerkgebouw wedervaren was.

Intussen was Verhagen lid geworden van de vrije gemeente van ds. Densel. Vanwege dat 'vrije' was het blijkbaar geen bezwaar, dat hij zitting had in een comité dat andere predikanten, die eveneens een schriftuurlijke, bevindelijke prediking brachten, uitnodigde. Zodoende kwam hij in contact met ds. D.C. Overduin, leraar van de Gereformeerde Gemeente te Amsterdam. Deze predikant was weliswaar met de vereniging van de Ledeboeriaanse gemeenten en de Kruisgemeenten meegegaan, maar hij had nogal moeite met de consequentie, die daaruit voortvloeide, dat een kerkeraad geen sprekers van buiten het kerkverband kan laten optreden en dat omgekeerd de eigen predikanten uitsluitend de eigen gemeenten zullen dienen. Daardoor stond hij min of meer buiten het kerkverband van de Gereformeerde Gemeenten in de periode, dat hij voor dat comité te Vlaardingen optrad. (Enkele jaren later is die

breuk hersteld en nam de Amsterdamse gemeente met haar predikant weer deel aan het werk van de classis Amsterdam.)

In een preek over de wonderbare visvangst sprak ds. Overduin over de opdracht aan de discipelen, waarbij zij in de ambtelijke weg door de Heere zouden gezonden worden om vissers van mensen te zijn. Dit woord werd door Gods Geest met kracht aan Verhagens ziel toegepast; het was, of die opdracht ook hem werd gegeven. Van dat alles wist de dominee niets, maar het is de aanleiding geweest, dat hij over deze zaak met ds. Overduin in correspondentie trad. Spoedig daarna ontving hij een uitnodiging bij de predikant te komen logeren. Zo ging Verhagen de eerste zaterdag van april 1908 van Vlaardingen op reis naar Amsterdam. Hij had in het minst niet vermoed, dat hij zou worden uitgenodigd om 's maandagsavonds op de kerkeraad te komen, teneinde daar mededeling te doen van zijn innerlijke werkzaamheden. Wie had kunnen denken dat die kerkeraad zou besluiten dat hij dan maar eens moest proberen te preken? Hoe wonderlijk deze weg voor hem geweest is memoreerde ds. Verhagen bij een herdenkingsrede als volgt:

'En het was 's avonds om half elf, in de grote stad Amsterdam, dat mij daar de weg gewezen werd om daar op die preekstoel te gaan staan om een predikatie te houden. De kerkeraad, de echtgenote van de predikant en de dienstbode, dat waren de hoorders die avond. En ik weet, dat ik toen gesproken heb over: 'De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op dezelve.' Dat woord beëindigd zijnde, verzocht de kerkeraad mij om over twee dagen voor de gemeente op te treden. Als ge het in een boekje leest, zoudt ge er een vraagteken achter zetten. Want, laten we het maar eerlijk zeggen, we hadden een gewoon pakje aan en wat ook al niet meer, handen nog zwart van de schoenmakerij en dan voor de hele gemeente optreden! Zo zie je, aan de ene kant raadselachtig voor mij en toch zou de Heere nog spreken.'

Wat een wonder was dat voor Verhagen. Tot zaterdagavond schoenmaker en de volgende woensdag Gods Woord in de samenkomst van Zijn gemeente te mogen uitdragen! Hij sprak over de knecht van Abraham, die gezonden werd om voor Izak een vrouw te halen. Hij voelde iets van de taak die God op zijn

Ds. D.C. Overduin

schouders legde. De Heere gaf met kracht getuigenis. Ook ds. Overduin had met instemming die eerste preek beluisterd. Daarom stelde hij voor, dat Verhagen de volgende avond maar in Westzaan moest voorgaan. Ds. Overduin, die konsulent van die gemeente was en daar regelmatig om de veertien dagen kwam catechiseren en preken, zou daar weer Gods Woord bedienen. Uit kerkrechtelijk oogpunt bezien was deze gang van zaken merkwaardig, maar ds. Overduin tilde daar niet zo zwaar aan en Verhagen wist van kerkrecht toen nog niet veel af. Diens bezwaren waren van andere aard: onbekwaam van zichzelf en dan nog naar geheel onbekende mensen. Na enige aandrang stemde hij tenslotte toe, echter onder de voorwaarde, dat ds. Overduin met hem mee zou gaan. En zo gingen die beiden op 9 april 1908 naar Westzaan.

Deze gemeente, Gereformeerde Gemeente onder het Kruis geheten, was in 1888 onder leiding van ds. E. Fransen geïnstitueerd. Laatstgenoemde predikant stond toen in Lisse, welke gemeente, evenals Enkhuizen en Tricht, niet was meegegaan met de in 1869 tot stand gekomen vereniging van de Kruisgemeenten en de

Afgescheiden Kerken, die daarna samen als de Christelijke Gereformeerde Kerken voortleefden. Na 1869 zijn er weer verschillende kruisgemeenten bijgekomen, waaronder ook Amsterdam en Westzaan. Men kwam in Westzaan bijeen in een tot kerkje verbouwde woning. Van tijd tot tijd ging er 's zondags een dominee voor, maar meestal werd een preek gelezen. Ouderling Johannes Glas had bijzondere gaven om die leesdiensten te leiden. De meeste leden van de gemeente woonden buiten Westzaan. Sommigen moesten wel zeven kwartier lopen en onderweg ook nog met een bootje overvaren. Zij hadden er dus veel voor over om onder Gods Woord op te gaan. Zij namen brood mee en bleven tussen de diensten in de kerk over, waar de familie Koopman hen van koffie voorzag. Er bestond tussen de ouderen in deze kleine gemeente een onderlinge band van liefde. De jongeren voelden zich niet zo betrokken bij het gemeentelven. Daarin kwam verandering, toen ds. Overduin in Amsterdam kwam en konsulent van Westzaan werd. Het oude gebouwtje was intussen in een zodanige toestand van verval geraakt dat het eigenlijk niet verantwoord was er nog langer kerk in te houden. Ondanks vele bezwaren, niet het minst van financiële aard, kwam er binnen niet al te lange tijd een nieuw kerkgebouw tot stand. Het kerkbezoek nam toe en het gemeentelven bloeide op. 'Nu moesten we ook nog een voorganger hebben', werd er wel eens gezegd. Maar dat leek een onmogelijke zaak, daarvoor was de gemeente te klein. De Heere wist echter af van het stille verlangen, dat er leefde. Hun toekomstige voorganger was op weg! Hoe zijn bezoek daar verliep en welke verstrekkende gevolgen dat had, daarvan vertelde ds. Verhagen:

'Toen ds. Overduin met zijn voorstel kwam om die jongen, die ze nooit gezien en niet gekend hadden te laten optreden, waren ze daar helemaal niet mee in hun schik. Maar ds. Overduin was er toch bij? De bezwaren werden opgelost en we kregen dan het recht om daar een avond Gods Woord te brengen. Ik denk nog aan de benauwdheid, want die grote Statenbijbel en die Romeinse letters waren vreemd voor mij om een tekst te kunnen vinden. Ik zeg het u eerlijk zo het ligt. Daar lag in mijn hart om te preken over: 'Uw volk is mijn volk, en uw God mijn God.' U voelt, daarin lag mijn leven.

En eindelijk, eindelijk hadden we het boek van Ruth gevonden. Ik pleit niet voor onkunde, maar de oorzaak van de weinige ontwikkeling is bekend. En toen ik dat woord gesproken had – ik zie in mijn gedachten nog die oude godvrezende man naar de trappen van de preekstoel komen – zei hij: ‘Jongen, kom je zondag weer?’ Toen heb ik gezegd: ‘Alstublieft!’ Ik aanvaardde dat verzoek in de volle overgave des harten, ziende wat de Heere deed.’

Na afloop van de preek brachten de Westzaanse broeders en hun konsulent de jonge Verhagen onder het oog, dat het toch duidelijk was, dat God wat anders voor hem te doen had dan het dagelijkse beroep, dat hij uitoefende. Met die boodschap is hij naar Vlaardingen gegaan. Hij heeft zijn betrekking opgezegd, zijn schoenmakersgereedschap verdeeld en zich verder aan de leiding des Heeren overgegeven. Al heel kort daarna ontving hij een benoeming van de gemeente Westzaan om daar als lerend ouderling werkzaam te zijn. Met blijdschap nam hij deze benoeming aan.

2. Oefenaar in Westzaan en Meliskerke

Op 17 april 1908 werd Verhagen door ds. D.C. Overduin bevestigd met de woorden uit 2 Timotheüs 2:1: 'Gij dan, mijn zoon, word gesterkt in de genade, die in Christus Jezus is.' Daar was geen speciaal bevestigingsformulier voor. Men gebruikte het bekende formulier voor de bevestiging van ouderlingen, zodat Verhagen in feite ouderling was en daarbij het recht had om een woord te spreken.

Het vertrek uit Vlaardingen van Verhagen werd door het bestuur van de zondagsschool bijzonder betreurd. De notulen van de vergadering van 25 april 1908 vermelden het volgende. 'Door de penningmeester Baars werd aan de voorzitter Kalkman de tijding gebracht alsdat onze secretaris Verhagen ons een boodschap had laten doen door zijn vader. Deze kwam op zekeren avond aan penningmeester Baars mededeelen dat zijn zoon een proefrede als oefenaar had gedaan te Amsterdam. Dat dit mede de oorzaak was van zijn afwezigheid op de zondagsschool en vergadering. Daarbij nog dat hij zich waarschijnlijk geheel onttrekken zou van ons en van de zondagsschool daar hij in plaats van kinderen onderwijzen, gemeenten zou gaan leeren. Dit werd door ons zeer bejammerd, daar hij, zoo sprak de voorzitter, nog de meeste stichting onder de kinderen kon geven en zijne gaven dan ook aangenaam waren, zoo spijt het mij nog meer, maar wij zijn hem kwijt.' De notulen werden met de volgende woorden beëindigd: 'Wij verlieten met leedwezen deze vergadering.'

In Westzaan trok Verhagen in bij de familie Koopman. Zijn traktement was niet hoog, namelijk f 10,- per week. Dat was toch nog belangrijk meer dan het loon van een werkman, die in die tijd f 6,- per week verdiende. Die tien gulden moest hij samen met zijn kostvrouw delen, ieder de helft!

De jonge voorganger had evenwel nog banden aan Vlaardingen. Hij had kennis gekregen aan Adriana van der Burg, die hij op de gezelschappen, waarover hiervoor werd geschreven, had ontmoet. Zij was te Vlaardingen geboren op 19 november 1889. Haar ouders waren Willem van der Burg, van beroep kuiper, en Johanna van Alewijn. Adriana werd op 2 februari 1890 in de Nederlandse Hervormde Kerk gedoopt. Evenals de familie Verhagen voegde het gezin Van der Burg zich later bij de Gereformeerde Kerk.

Het was de begeerte van de Westzaanse gemeente, dat ze zouden trouwen. Maar de financiën daarvoor ontbraken; doch de gemeen-

Het kerkgebouw waarin tot 1951 de Gereformeerde Gemeente te Westzaan samenkwam. (Foto 1983)

Deze foto werd gemaakt ter gelegenheid van de verloving op 26 juni 1908.

te zegde toe, dat dit bezwaar zou worden opgelost. Er werd door de broeders naast de kerk een huisje gebouwd, dat door liefdehanden vol gedragen werd, aldus ds. Verhagen. Het werd bevestigd, dat wie vader of moeder verlaat om 's Heeren wil, die zal het dubbel vergolden worden, hier of in het toekomstige leven. De Heere betoonde dat Hem het goud en het zilver was, zodat het jonge echtpaar mocht zeggen dat hen niets heeft ontbroken. Hun huwelijk is op 4 november 1909 te Westzaan door ds. D.C. Overduin bevestigd. De trouwtekst was: 'Maar dit zeg ik, broeders, dat de tijd voorts kort is; opdat ook die vrouwen hebben, zouden zijn als niet hebbende' (1 Korinthe 7:29). Een zeer toepasselijke tekst, want mevrouw Verhagen heeft, toen zij 40 jaar getrouwd waren, gezegd dat het misschien nog niet eens 20 jaar was, omdat haar man meer dan de helft van de tijd niet in het gezin kon zijn vanwege zijn ambtelijk werk.

Het was een goede tijd in Westzaan. Hoewel de geldelijke zorgen

De ouders van mevrouw Verhagen, Willem van der Burg en Jansje van Alewijn.

van de gemeente niet gering waren (er rustte nog een schuld van f3.000,- op de kerk, voor een kleine gemeente in die dagen een behoorlijke last), toch heeft het Verhagen en zijn jonge vrouw aan niets ontbroken. De gemeenteleden brachten dikwijls goederen in natura en leefden in alles met hun voorganger mee, ook toen tot tweemaal toe een dochter werd geboren. Van de kant van Verhagen en zijn vrouw was er ook veel medeleven met de gemeenteleden. Hun huis was werkelijk het pastorale centrum van de gemeente. Iedereen was er welkom en wie voor de deur stond werd altijd binnengelaten, of het nu vroeg was of laat. Verhagen en zijn vrouw waren in Vlaardingen gewend om met veel mensen om te gaan en daaraan hadden zij ook in Westzaan behoefte. De Vlaardingse vrienden kwamen ook nog regelmatig op bezoek. Bij het 40-jarig jubileum van ds. Verhagen zei ouderling P. Tanger van Westzaan: 'Wat de samenleving betreft, ook in het bijzonder met mevrouw Verhagen, deze was van dien aard, of wij op schoenen

kwamen of op klompen, of wij een hoed droegen of een pet, we waren altijd welkom.'

Hoewel Verhagen tot lerend ouderling was bevestigd, was hij dit toch eigenlijk niet. Immers, uit 1 Timotheüs 5:17 blijkt, dat met lerende ouderlingen in feite de predikanten worden bedoeld. En zover was het nog niet. Zij, die wel een stichtelijk woord spraken, maar geen sacramenten mochten bedienen, werden ook wel oefenaars genoemd. In het geval van Verhagen betrof het dus een jonge oefenaar, die in het ambtelijke werk nog geheel geoefend moest worden.

Toch leefde bij hem het verlangen om in de volle bediening van Woord en sacramenten gesteld te worden. Wie daartoe begeerte had, moest met medewerking van zijn kerkeraad een verzoek indienen om door de classis gehoord te worden over roeping en bekering, en daarna, indien de werkzaamheden aangaande die roeping en bekering door de classisbroeders werden 'overgenomen', ook maar direct een proefpreek houden. Bij gunstige uitslag moest dan een opleiding worden gevolgd bij een van de daartoe aangewezen predikanten en tenslotte, ten overstaan van de Particuliere Synode, een eindexamen worden afgelegd. In het licht van de al eerder genoemde moeilijkheden tussen kerkelijke vergaderingen en ds. D.C. Overduin over het voorgaan van sprekers die buiten het kerkverband stonden, lag het voor de hand dat dit voor Verhagen geen gemakkelijke zaak zou zijn. Toen ds. Overduin hem in Amsterdam en in Westzaan had laten preken, was Verhagen nog lid van de Vrije Gereformeerde Gemeente te Vlaardingen. Ds. Overduin was dus wel wat eigenmachtig opgetreden. Later heeft ds. Verhagen, als hij over die eerste tijd van zijn voorgaan sprak, wel laten merken, dat het eigenlijk een wonderlijke gang van zaken is geweest, maar dat toch de weg Gods daarlangs is gegaan. De medewerking van de classis was dan ook niet groot, toen het verzoek werd ingediend om broeder Verhagen tot predikant te laten ordenen. Hierop doelde ouderling Tanger, toen hij bij het 40-jarig jubileum van ds. Verhagen sprak: 'Broeder Verhagen, zo werd geoordeeld, was de verkeerde deur binnengekomen, was door de verkeerde hand binnen geleid en Westzaan

Ouderling Johannes Glas

had de verkeerde deur geopend. Maar dit werd door ons geenszins toegegeven. Broeder Verhagen was ons kennelijk geschonken. En, zo had toen ouderling Glas gezegd, wat je uit de Hemel ontvangt, dat mag je houden.' Hierdoor is er te Westzaan, omdat de classis afwijzend tegenover het betreffende verzoek stond, niets van gekomen. De kerkeraad van Westzaan vond dat hun voorganger al had bewezen zoveel singuliere gaven te bezitten, dat hij niet meer behoefde te studeren. Ook Verhagen zelf zag er tegenop, omdat het voor hem, met zijn gebrekkige schoolopleiding, toch wel moeilijk zou zijn om de lessen te volgen van de predikanten, die aangewezen zouden worden om enige opleiding te geven. De classis wilde echter de eis, die bij de vereniging van 1907 met betrekking tot de studie gesteld was, niet laten vallen. Zo bleef Verhagen oefenaar.

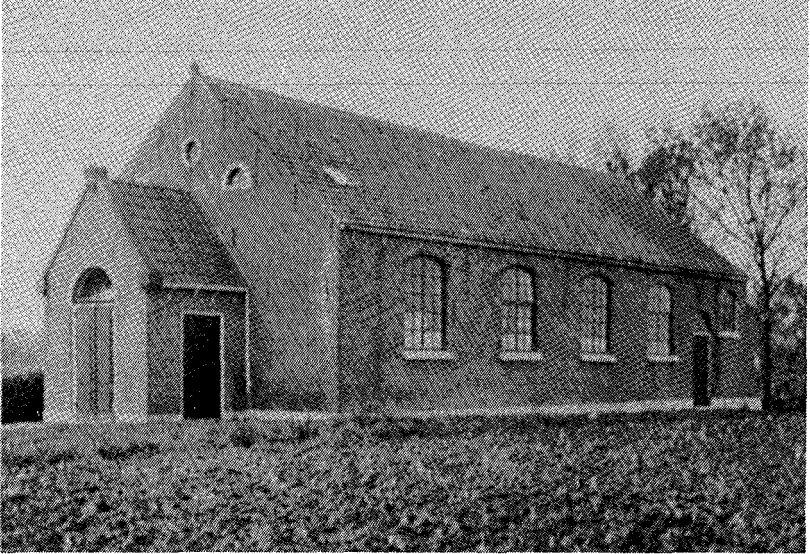
Het bezwaar, dat Verhagen niet op de juiste wijze tot het kerkverband van de Gereformeerde Gemeenten was toegelaten, is later toch opgelost. Ds. D.C. Overduin voelde, dat hij verkeerd had gedaan en keerde, na erkenning van zijn onkerkrechtelijke handelingen, weer tot het kerkverband terug. Maar dat nam niet weg dat hij Verhagen, die hij zijn geestelijke zoon noemde, tot lerend ouderling had bevestigd op het moment dat de bevestiging in

conflict was met de meerdere kerkelijke vergaderingen, terwijl bovendien Verhagen niet eens bij de Gereformeerde Gemeenten behoorde, maar lid was van een vrije gemeente.

Hoewel Verhagen van dit alles, toen hij voor het eerst in Amsterdam en in Westzaan preekte, niets af wist en hem dus geen blaam trof, werd het toch nodig geoordeeld, dat hij zich ten aanzien van zijn bekering en roeping aan een onderzoek door de Synodale Deputaten zou onderwerpen. Dit onderzoek, dat op 19 april 1910 plaatsvond in een vergadering te Zeist, waar o.a. ds. A. Janse, ds. H. Roelofsen en ds. J.R. van Oordt aanwezig waren, is gunstig verlopen. Verhagen kreeg toestemming om in alle Gereformeerde Gemeenten voor te gaan en ook, zoals hij zelf zei, om 'te mogen staan naar de bediening van Woord en Sacramenten.' Hij voegde er aan toe: 'Wonderlijk lopen dan Gods wegen, tot in de weg van orde alles weer terecht komt.'

Dat Verhagen oefenaar bleef, was voor andere gemeenten geen bezwaar om een beroep op hem uit te brengen, of liever gezegd om een verzoek tot hem te richten om onder hen te komen wonen en de gemeente als lerend ouderling te leiden. Hij had door zijn voorgaan in verschillende gemeenten en ook omdat hij op de kerkelijke vergaderingen kwam, meer bekendheid gekregen. Het was voor Westzaan heel wat dat men in een andere gemeente 'hun Verhagen' durfde te beroepen, maar men verwachtte niet dat hij weg zou gaan. Toen hij dan ook, na voor zeven beroepen (waaronder twee van Meliskerke) bedankt te hebben, aan het derde verzoek van die gemeente gehoor gaf, heerste er droefheid in Westzaan. Er waren in de zes jaren dat het gezin Verhagen er gewoond had, nauwe banden gelegd en daarom viel het afscheid moeilijk. Bovendien, daar lag het begin van de bevestiging van 's Heeren Woord: 'Wie is er blind dan Mijn knecht, en doof gelijk Mijn bode, dien Ik zend?'

In Meliskerke werd op 14 september 1891 een gemeente geïnstituëerd door ds. E. Franssen. Voorganger werd oefenaar Jan Vader. In 1897 sloot men zich aan bij de Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis. Van 1902 tot 1906 stond ds. G.H. Kersten in deze enige kruisgemeente in Zeeland; tot 1905 als oefenaar, daarna als

Het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Meliskerke dat van 1890 tot 1927 dienst heeft gedaan.

predikant. In 1907 was de gemeente meegegaan met de vereniging tot de Gereformeerde Gemeenten. Van 1909 tot 1911 werd zij gediend door ds. A. Makkenze. In de vakante periode die toen volgde, werden verschillende pogingen aangewend om weer een andere predikant te krijgen. Men had ook van broeder Verhagen uit Westzaan gehoord en hem al eens op de synodale vergaderingen ontmoet en toen gevraagd of hij ook een keer in Meliskerke wilde voorgaan. Verhagen ondernam de reis naar Walcheren en preekte in Meliskerke blijkbaar tot voldoening van de kerkeraad, zodat hij al spoedig daarna, dat was in 1912, een beroep ontving. Hoewel de gemeente al bij het eerste beroep op zijn hart werd gebonden, had hij toch geen vrijmoedigheid om het aan te nemen. Pas nadat hij voor de derde maal beroepen was, werd hij van Westzaan, waaraan hij zo nauw verbonden was, losgemaakt. De Heere boog hem over naar Meliskerke met de woorden: 'Gehoorzamen is beter dan offeranden.'

De beroepsbrief die oefenaar Verhagen ontvangen had, luidde als volgt.

Den Eerw. Heer A. Verhagen te Westzaan.

Waarde Broeder!

Genade en vrede worde u vermenigvuldigd.

De kerkeraad der Geref. Gemeente te Meliskerke, heden wettig bijeengekomen terzake van de beroeping of benoeming van een herder en leeraar of oefenaar met keur van geheel vrije stemming door den kerkeraad vergund, gezien dus den uitslag van de daarvoor gehouden stemming der bevoegde mansledematen, heeft goedgevonden te benoemen, gelijk zij benoemt bij deze tot Voorganger dezer gemeente den Eerwaarden Heer A. Verhagen, thans voorganger te Westzaan, en zulks op een jaarlijks tractement van éénderduizend gulden, zegge f1000,- gulden, te voldoen in maandelijksse termijnen;

ten 2de het genot van vrije woning in de pastorie;

ten 3de vrijdom van belastingen;

ten 4de gebruik van een flinke moestuin, mits de kosten van bearbeiding gij zelve drage;

ten 5de een kosteloos overkomen.

De kerkeraad, langs deze weg de benoeming ter kennis stellend, hoopt dat gij deze benoeming opvolgend, nadat de benoeming de nodige kerkelijke approbatie zal verkregen hebben, ten spoedigste tot de gemeente zult overkomen, met haar onderhoudende de kerkelijke gemeenschap met de Geref. Gemeenten in Nederland, in welk deeltje u thans werkzaam zijt, om door leer en voorbeeldigen wandel, bestuur en opzicht, alles te doen wat een Voorganger der gemeente overeenkomstig Gods Woord en de daarop gegronde belijdenisschriften betaamt.

Inzonderheid door het verkondigen van het Evangelie, 's Zomers des Zondags drie keeren, 's Winters van dank- tot biddag, (op welke dagen er driemaal kerk zal zijn) des Zondags twee keer en door de week éénmaal, en het vertroosten der zieken, het bezoeken der gemeenteleden in hunne huizen en door het onderwijzen der jeugd in de catechisatiën, gedurende het geheele jaar te houden voor de kinders, maar voor jongelieden en jongedochters van dank- tot biddag eenmaal in de week.

Zijnerzijds hoopt de kerkeraad genade te ontvangen om in

broederlijke trouw u terzijde te staan en met u de gemeente aan deze plaats te weiden, mogt het zijn met wetenschap en verstand. U hiermede in dezen drie weken van beraad de leiding des H. Geestes aanbevelend, verblijft hij, den Kerkeraad der Geref. Gemeente te Meliskerke.

Ouderlingen:
A. Janse, voorzitter
J. Verhage
J. Poppe, scriba

Diakenen:
J. Koppejan
B. Vreke
P. Wisse

Ds. J.R. van Oordt (consulent)

Slot van de beroepsbrief van Meliskerke

deze jehova te weiden, mogt het zijn met wetenschap en verstand. U hiermede in dezen drie weken van beraad de leiding des H. Geestes aanbevelend verblijft hij den Kerkeraad der Geref. Gemeente te Meliskerke.

A. Janse, Voorzitter.
J. Verhage
J. Poppe, scriba

J. Koppejan.
B. Vreke
P. Wisse

Diakenen

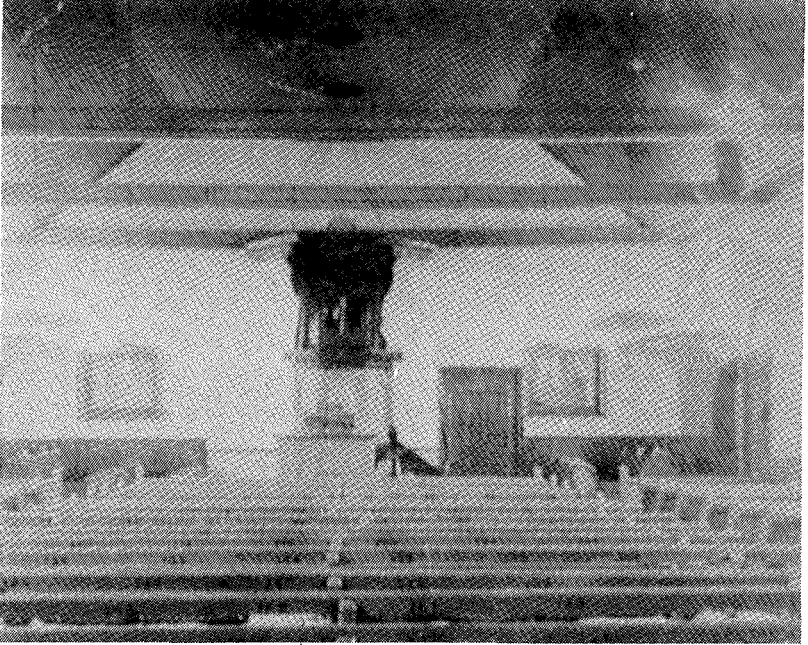
Ds. J. R. van Oordt. (consulent)

Groot was de blijdschap van de gemeente Meliskerke toen er deze keer een positief antwoord uit Westzaan kwam.

De bevestiging tot oefenaar vond op 22 maart plaats door ds. J.R. van Oordt van Middelburg. Zijn tekst was 1 Thessalonicenzen 5:24: 'Hij, Die u roept, is getrouw, Die het ook doen zal.' Diezelfde zondag verbond oefenaar Verhagen zich aan de gemeente met de woorden uit Hooglied 8:12: 'Mijn wijngaard, dien Ik heb, is voor Mijn aangezicht; de duizend zilverlingen zijn voor u, o Salomo! maar tweehonderd zijn voor de hoeders van de vrucht deszelven.' Oefenaar Verhagen stond nog maar kort in Meliskerke, toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Bange zorg vervulde de harten, vooral toen op 1 augustus 1914 de mobilisatie werd afgekondigd. Overal in het land werden bidstonden gehouden. Verhagen werd gevraagd om in verband met het dreigend oorlogsgevaar een dienst te leiden in de Nederlandse Hervormde Kerk te Biggekerke. Mogelijk was hij nog enigszins gewend aan het vrije doen en laten uit de tijd, toen hij met ds. Overduin contact kreeg en zonder toestemming van zijn kerkeraad af te wachten, gaf hij gehoor aan de uitnodiging. Voor een grote schare preekte hij over Psalm 130:3: 'Zo Gij, HEERE! de ongerechtigheden gadeslaat; Heere, wie zal bestaan?' Hij werd nadien echter door zijn kerkeraad erop gewezen dat hij hierin niet kerkrechtelijk had gehandeld. Hij erkende toen volmondig deze zaak niet te hebben doordacht en beloofde zich voortaan aan de kerkelijke regel te zullen houden.

Het oorlogsgeweld ging ons land gelukkig voorbij, maar woedde des te heviger in België. Velen vluchtten daarom naar ons land. Ook in Meliskerke kwam een groep Belgische vluchtelingen aan, die van huis en haard verdreven waren. Verhagen zette zich, samen met anderen, er voor in om hen onderdak te verlenen in de school en hen van het nodige te voorzien. Hij was altijd bereid om mensen in nood te helpen.

Hoewel Verhagen de gemeente met preken, catechiseren en ander pastoraal werk regelmatig diende, stond hij toch nog niet in de volle bediening. Gewoonlijk kwamen ds. G.H. Kersten en ds. W. den Hengst de sacramenten bedienen. Voorganger Verhagen had nog steeds de begeerte om predikant te worden, maar na de

Interieur van het kerkgebouw in Meliskerke

teleurstellende ervaringen op de classis Amsterdam wilde hij zelf geen pogingen meer in het werk stellen om daartoe te komen. Bovendien had hij, voor zijn komst naar Meliskerke, zich er al tegenover de kerkeraad over uitgelaten dat hij om verschillende redenen bezwaren had om te gaan studeren. De voorzitter van de kerkeraad, ouderling A. Janse, sprak toen de wens uit dat Verhagen toch in de rechte weg tot het volle ambt zou mogen geraken, hoewel hij veel begrip had voor de geopperde bezwaren van de voorganger. De eerste tijd werd er niet meer over gesproken, maar op de kerkeraadsvergadering van 23 december 1914 stelde ouderling J. Poppe deze zaak weer aan de orde en informeerde hij naar de mogelijkheid om broeder Verhagen tot wettig predikant te laten ordenen. De voorzitter verzocht toen aan Verhagen om zich uit te spreken, waarop deze meedeelde de zaak in de hand des Heeren te hebben overgegeven. De kerkeraad besloot daarom zelf de nodige stappen te doen en zond de ouderlingen J.

Poppe en J. Verhage naar ds. Kersten om inlichtingen over de te volgen procedure te vragen. Het gevolg hiervan was, dat de kerkeraad van Meliskerke aan de classis Middelburg verzocht om oefenaar Verhagen te horen en hem met een gunstig advies betreffende zijn bekering en roeping voor een onderzoek aan de Particuliere Synode Zuid voor te dragen. De classis zegde op 30 maart 1915 dit gunstig advies toe. De Particuliere Synode kwam op 21 april bijeen. Besloten werd om over drie maanden Verhagen te examineren. Eenzelfde besluit werd genomen over student R. Kok, die in opleiding was bij ds. G.H. Kersten te Yerseke.

Op 13 juli kwam de Particuliere Synode Zuid opnieuw in vergadering bijeen. De avond tevoren hadden de beide broeders een proefpreek gehouden. Student Kok had gesproken over Zefanja 3:12 en oefenaar Verhagen had tot tekst Filippenzen 3:12: 'Niet dat ik het alrede gekregen heb of alrede volmaakt ben; maar ik jaag daarnaar, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben.'

Door ds. J.R. van Oordt werden aan Verhagen vragen gesteld over de exegese van Hoséa 11 en Romeinen 3. Ds. A. Janse stelde aan Kok vragen over de exegese van Jesaja 21 en Filippenzen 3. Ds. G.H. Kersten examineerde de vakken dogmatiek en bijbelse geschiedenis, ds. H. Kieviet algemene en vaderlandse kerkgeschiedenis en ds. Janse kerkrecht en pastoraat. De notulen van de synodale vergadering vermelden dan het volgende. 'Nadat met de beide geëxamineerde broeders alle niet-ambtsdragers zich hebben verwijderd, wisselen de afgevaardigden van gedachten over het gehoorde. Van de noodzakelijkheid bewust dat een leeraar bij de Goddelijke zending, ook eenige kennis hebbe, hechten de afgevaardigden groote waarde aan het gehouden onderzoek en ontspinnen zich levendige discussies. Niet een der afgevaardigden echter durfde zijn stem tegen de toelating dier broeders te verheffen. Van het besluit wordt den broeders mededeeling gedaan door den praeses, die namens de Synode hen hartelijk feliciteert en des Heeren zegen toebidt, hopende dat de Heere hen lang werkzaam stelle tot lof van Zijnen naam en stichting Zijner Kerke. Staande zingt de vergadering hun toe Psalm 134:3.'

Het stemde Verhagen tot grote blijdschap dat zijn innerlijke wens weldra vervuld zou worden en ook de kerkeraad was met hem verblijd. Met kandidaat Kok werd Verhagen op het tweetal geplaatst. Meliskerke beriep haar eigen voorganger. Kandidaat Kok kreeg onder andere een beroep van de naburige gemeente Aagtekerke. Die gemeente werd verblijd toen bekend werd dat de kandidaat het beroep had aangenomen. Meliskerke hoorde tot haar grote teleurstelling van haar voorganger dat hij het beroep van de gemeente Leiden moest aannemen.

Op zondag 12 september 1915 nam Verhagen afscheid van Meliskerke.

3. *Om Sions wil zal ik niet zwijgen*

De weg naar het ambt was bij ds. Verhagen dus op een wonderlijke wijze en niet zonder strijd en moeite verlopen. Bij de herdenking van zijn 40-jarig jubileum op 21 april 1948 te Kampen, 40 jaar dus nadat hij voor het eerst als lerend ouderling was bevestigd, getuigde hij daarvan. 'De tijd kwam, dat wij in de volle bediening zouden worden gesteld. Wat een strijd en wederwaardigheden daarbij zijn gepaard gegaan, die zijn ook met onuitwisbaar schrift in ons geheugen gegrift. Maar de Heere zegt: 'Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen', zodat wij in de gemeente van Leiden in de volle ambtelijke bediening werden ingezet.'

Het begin van zijn loopbaan als predikant lag derhalve in Leiden. Had hij tot dusver de gemeenten gediend als lerend ouderling of oefenaar, bij zijn bevestiging tot herder en leraar werd hij in de volle bediening van het Woord en de sacramenten gesteld. Een lange reeks van jaren heeft hij de gemeenten met stichting en liefde mogen dienen.

De gemeente Leiden was in 1862 ontstaan tengevolge van de prediking van kruisdominee C. van den Oever te Rotterdam, waarna een gemeente werd geïnstitueerd en een kerkgebouw aan de Nieuwe Rijn in gebruik genomen werd. Van 1864 tot 1866 werd zij bediend door ds. A. van den Oever. Op 3 mei 1869 werd de 53-jarige Pieter Los door ds. C. van den Oever tot predikant van de Leidse gemeente bevestigd. In 1870 verbrak de gemeente de band met de Kruisgemeenten en voegde zij zich tot de Ledeboeriaanse gemeenten. Eén van de gevolgen was dat men de psalmberijming van Datheen ging gebruiken. In 1873 rezen er moeilijkheden, als gevolg waarvan de gemeente Leiden zelfstandig werd. Ds. Los, die bekendheid kreeg als schrijver van talloze geschriften en traktaatjes en ook als oprichter van het weekblad 'De Vriend van Oud en Jong', diende de gemeente tot zijn overlijden, in 1888. Na

Ds. Jac. Overduin

hem kwam ds. K. Werner, die van 1889 tot 1893 in Leiden stond. Van 1893 tot 1903 was ds. P.M. van Loon er predikant. Tijdens zijn ambtsbediening ging de gemeente aanzienlijk achteruit wat het ledental betreft. Met de komst van ds. G. van Reenen in 1904 brak er voor de gemeente opnieuw een bloeitijd aan. Toen in 1907 de vereniging van de Kruisgemeenten en de Ledeboeriaanse gemeenten plaatsvond, werd in datzelfde jaar ook de gemeente Leiden in het kerkverband opgenomen.

In 1912 nam ds. Van Reenen afscheid omdat hij een beroep van de gemeente Opheusden aangenomen had. Hierna was Leiden drie jaar herderloos.

Begrijpelijk, dat in 1915 een beroep op een van de twee beroepbaar gestelde kandidaten werd uitgebracht. Groot was de blijdschap, toen de jonge kandidaat Verhagen het beroep aannam en in de nazomer van genoemd jaar met zijn gezin naar Leiden kwam. Hij werd op zondag 19 september door ds. Jac. Overduin van Lisse tot zijn dienstwerk ingeleid met de woorden uit 1 Korinthe 2:2: 'Want ik heb niet voorgenoemen iets te weten onder u dan Jezus Christus, en Dien gekruisigd.' Aan de handoplegging namen behalve ds. Jac. Overduin ook de ouderlingen T. de Roode en P. Hoogendoorn deel. De nieuwe predikant verbond zich aan zijn gemeente met Jesaja 62:1: 'Om Sions wil zal ik niet zwijgen, en om Jeruzalems wil

Ingang van het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Leiden

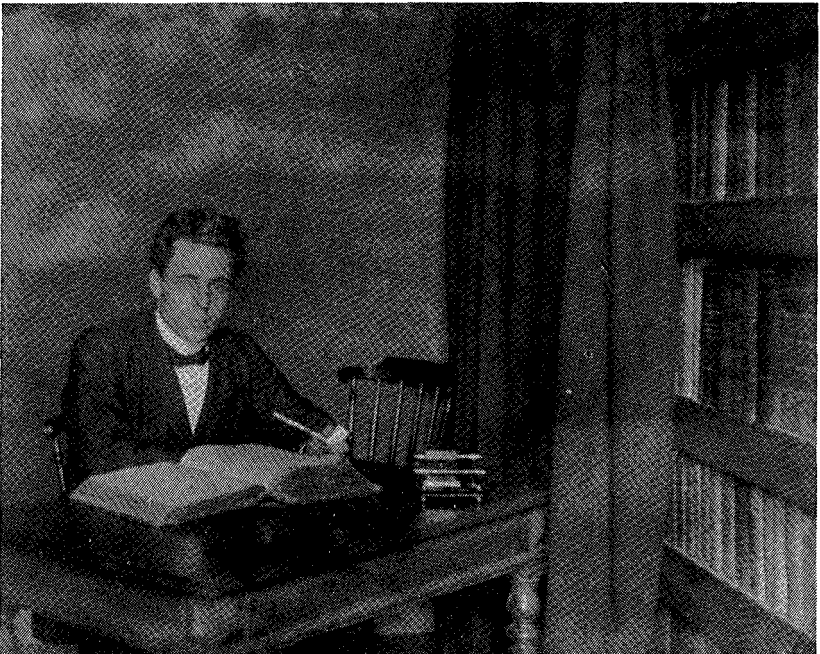
zal ik niet stil zijn, totdat haar gerechtigheid voortkome als een glans, en haar heil als een fakkel, die brandt.'

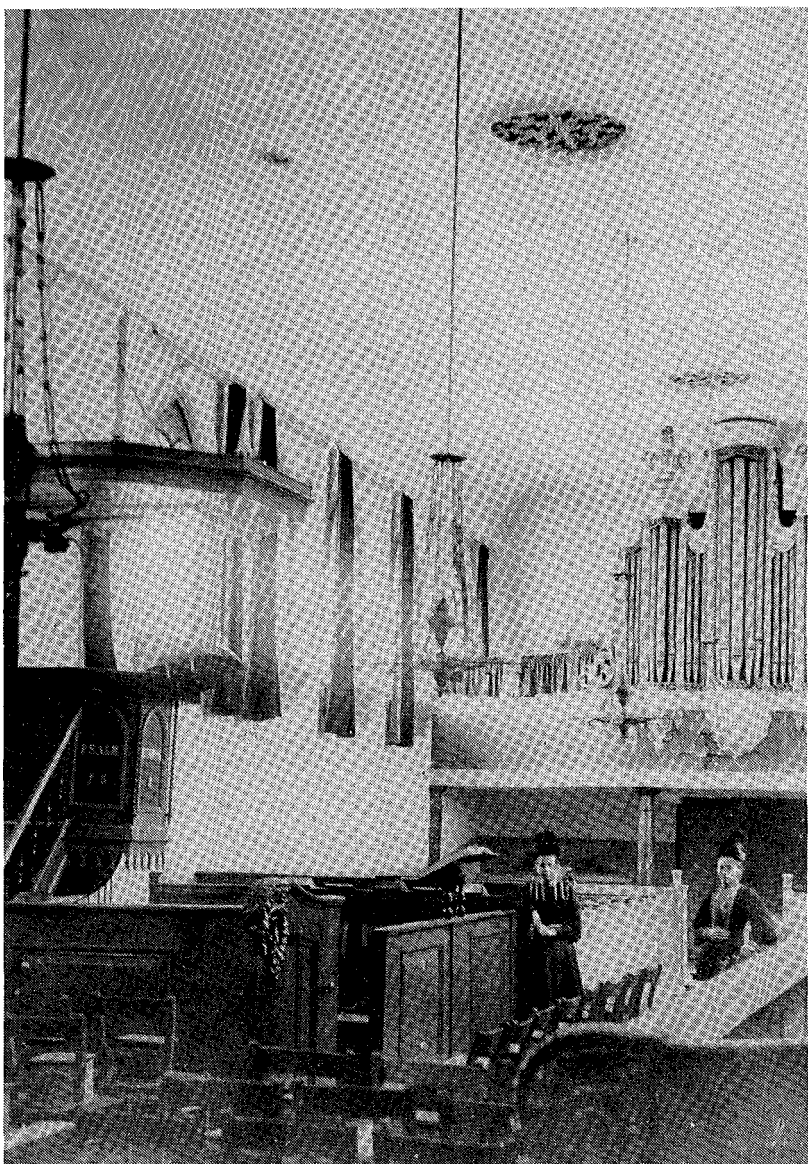
In Leiden had ds. Verhagen volgens zijn eigen woorden het voorrecht dat daar ambtsdragers waren, begiftigd met godzaligheid, mensen met een geestelijk oordeel, maar ook mensen die de kerk op hun hart droegen. 'Want waarlijk, dat heeft een jonge leraar nodig, de raad en steun van ervaren mensen.'

Het verblijf in Leiden viel samen met de sombere jaren van de Eerste Wereldoorlog. Ons land was daarin wel niet betrokken, maar het leger was gemobiliseerd en de gevolgen van de oorlog waren goed merkbaar, onder meer in het schaars worden van allerlei artikelen, die daarom alleen maar op distributiebonnen verkrijgbaar waren. Vooral in de steden veroorzaakte dit veel moeilijkheden.

In deze tijd is mevrouw Verhagen ernstig ziek geweest. Daardoor werd de van nature opgewekte ds. Verhagen erg terneergedrukt. Tijdens de enkele jaren dat ds. Verhagen in Leiden stond, is de

Ds. Verhagen in zijn studeerkamer

Interieur van het kerkgebouw te Leiden

familie ook nog een keer verhuisd. De woning in de Gerard Doustraat was te ver van de kerk gelegen en daarom werd een huis aan het Plantsoen betrokken. Auto's waren toen voor dominees onbetaalbaar; zelfs fietsen waren nog geen algemeen goed. Bovendien was het fietsen voor ds. Verhagen nogal bezwaarlijk, omdat hij maar met één been kon trappen. Pas in Middelburg heeft hij een fiets aangeschaft, die later door een auto werd vervangen. In Leiden maakte hij door de week gebruik van de tram om zijn pastorale bezoeken af te leggen.

Na twee jaar in deze stad te hebben gestaan, nam ds. Verhagen het beroep aan, dat de gemeente Dirksland op hem had uitgebracht. Hij nam op zondag 11 november 1917 afscheid, waarbij hij sprak over Deuteronomium 30:19: 'Ik neem heden tegen ulieden tot getuigen den hemel en de aarde; het leven en den dood heb ik u voorgesteld, den zegen en den vloek! Kies dan het leven, opdat gij leeft, gij en uw zaad.'

4. *Weidt de kudde Gods*

De gemeente Dirksland werd in 1866 geïnstitueerd. Van 1867 tot 1882 werd deze kruisgemeente gediend door ds. W.C. Huizer. Zijn opvolger was ds. D. Versteeg, die in 1882 bevestigd werd en in 1885 afscheid nam wegens vertrek naar Den Helder. Ds. M. van der Spek diende de gemeente van 1886 tot 1892.

Van 1893 tot 1909 werd de gemeente gediend door ds. A. Makkenze. Toen deze predikant naar Meliskerke was vertrokken, ontstond bij de leden van Dirksland het verlangen om bij de Gereformeerde Gemeenten aan te sluiten, ook omdat er anders bijna geen predikanten waren, die de vakante gemeente konden helpen.

De aansluiting vond plaats in 1909. Al spoedig daarna, in 1911, was er weer een eigen predikant in de persoon van ds. C. Pieneman, die echter na een jaar tengevolge van een longontsteking overleed, nog maar 49 jaar oud. De volgende vakante periode duurde weer kort, want van 1913 tot 1915 diende ds. H. Kieviet de gemeente. Na diens vertrek naar Veenendaal werden verschillende beroepen uitgebracht, deze keer niet direct met het verlangde gevolg. Maar in september 1917 kwam het verblijdende bericht dat ds. Verhagen van Leiden vrijmoedigheid had om in Dirksland de herdersstaf op te nemen. Hij betrok met zijn gezin de pastorie aan de Voorstraat. Op zondag 18 november 1917 werd hij in zijn nieuwe gemeente bevestigd. De bevestiger was, evenals in Leiden, ds. Jac. Overduin van Lisse. Hij had deze keer als tekst 1 Petrus 5:2 en 3: 'Weidt de kudde Gods, die onder u is, hebbende opzicht daarover, niet uit bedwang, maar gewilliglijk, noch om vuil gewin, maar met een volvaardig gemoed; noch als heerschappij voerende over het erfdeel des Heeren, maar als voorbeelden der kudde geworden zijnde.'

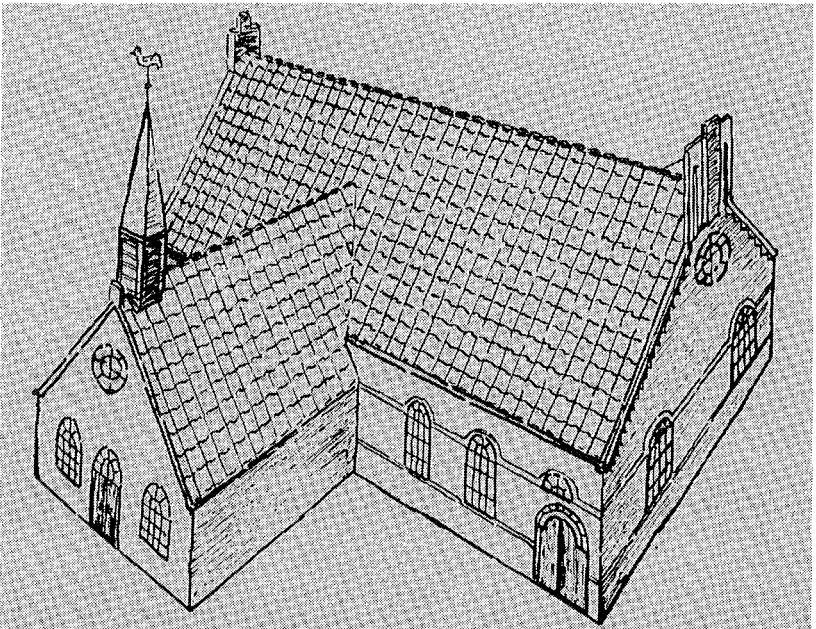
Ds. Verhagen hield zijn intrepreek naar aanleiding van Hooglied 8:12: 'Mijn wijngaard, dien Ik heb, is voor Mijn aangezicht; de

duizend zilverlingen zijn voor u, o Salomo, maar tweehonderd zijn voor de hoeders van de vrucht deszelven.'

In Dirksland heeft hij ook met veel vrucht mogen arbeiden. Na het einde van de Eerste Wereldoorlog werd geheel Europa en ook ons land getroffen door de Spaanse griep, die vooral onder de jonge mensen veel slachtoffers eiste. Ook in Dirksland moesten verscheidene jonge leden en doopleden van de gemeente ten grave worden gedragen. Het was een droeve tijd, niet alleen voor de nabestaanden, maar ook voor de predikant, die in alles nauw met zijn gemeente meeleeft. Met ernst en aandrang vermaande hij om de Heere te zoeken en alleen tot Hem de toevlucht te nemen.

In 1920 werd het traktement van ds. Verhagen verhoogd tot f2300,-. De helft van dit bedrag kwam al met de dankdagkollekte ruimschoots binnen. Die bedroeg f1426,82, een voor die tijd bijzonder hoge opbrengst.

Tekening van het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Dirksland, dat in 1927 afbrandde.

De pastorie in de Voorstraat te Dirksland (Foto 1990)

De werkzaamheden van ds. Verhagen beperkten zich niet alleen tot zijn eigen gemeente, ook in de naburige gemeenten heeft hij veel werk verricht. Ds. Verhagen heeft ook veel gedaan om tot stichting van een eigen school te komen in het nabij Dirksland gelegen Herkingen. Het schoolbestuur heeft zijn erkentelijkheid daarvoor tot uitdrukking gebracht door ds. Verhagen, nadat hij het eiland verlaten had, te benoemen tot erevoorzitter van de schoolvereniging.

Ook voor Dirksland gold het echter dat de Heere niet alleen tot Zijn dienstknechten zegt: 'komt', maar ook: 'gaat'. Na ruim drie jaar met vreugde in de gemeente te hebben gearbeid en ook in zijn gezinsleven te zijn gezegend met de geboorte van een derde dochter, was op zondag 10 april 1921 het uur van scheiden aangebroken, omdat ds. Verhagen een beroep naar Middelburg had aangenomen. Het was het derde beroep dat Middelburg op hem had uitgebracht. De Heere boog zijn hart over met de woorden van Jozua 1:5: 'Ik zal u niet begeven en zal u niet verlaten.'

Het gezin Verhagen bij het vertrek uit Dirksland

Een grote schare luisterde met aandacht naar de afscheidspredikatie over Deuteronomium 30:19, waarin, naast een terugblik op de ernst van de gebrachte prediking, de gemeente gewezen werd op de noodzakelijkheid van de waarachtige bekering om door Gods genade het ware leven te mogen kiezen.

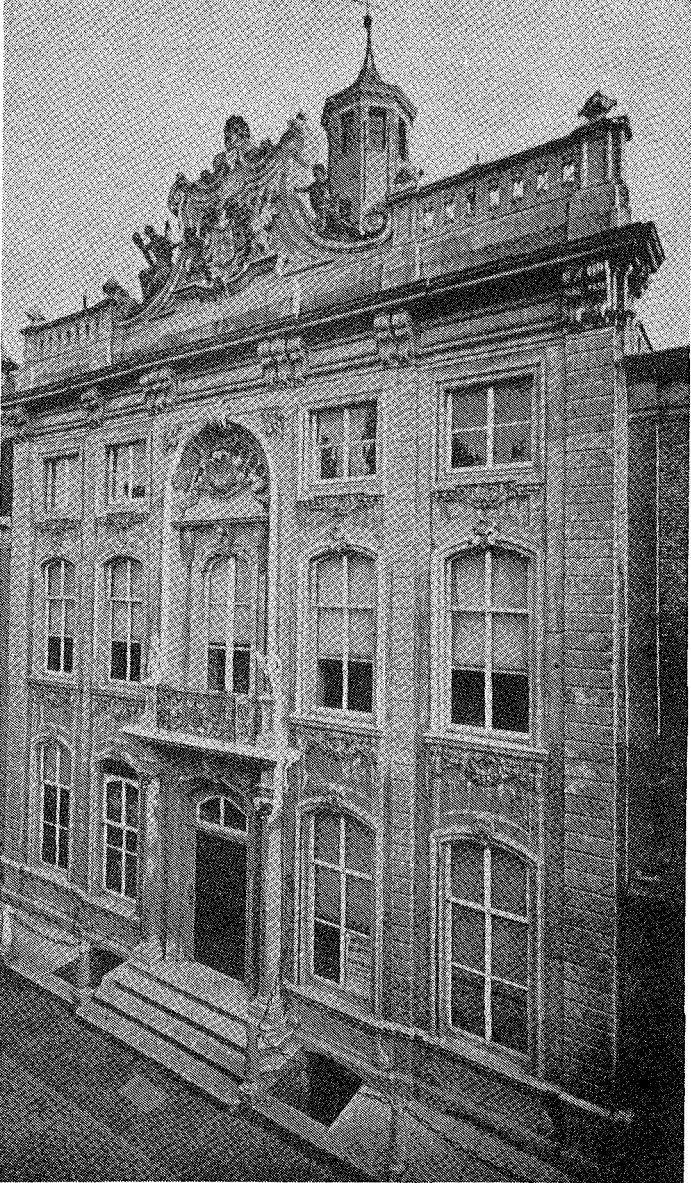
5. *Ik zal Uw gerechtigheid vermelden, de Uwe alleen*

Op 17 april 1921 werd ds. Verhagen in Middelburg bevestigd door de konsulent, ds. R. Kok van Aagtekerke. De bevestiger had tot tekst gekozen Hebreëen 13:7. Ds. Verhagen verbond zich aan zijn nieuwe gemeente met de woorden uit Psalm 71:16: 'Ik zal heengaan in de mogendheid des Heeren HEEREN; ik zal Uw gerechtigheid vermelden, de Uwe alleen.' Hoe werd ook in deze tekstkeuze de strekking van zijn prediking getekend, namelijk geen grond van behoudenis ter zaligheid in de mens te leggen, maar heen te wijzen naar de alleen geldende gerechtigheid, die Christus door Zijn lijden en sterven voor Zijn volk heeft verworven.

Spoedig na de komst van ds. Verhagen werd het kerkgebouw vergroot. Het aantal zitplaatsen nam toe tot duizend. Op 14 oktober 1921 werd het kerkgebouw opnieuw in gebruik genomen. Ds. Verhagen bediende bij die gelegenheid het Woord naar aanleiding van Openbaring 3:10: 'Omdat gij het woord Mijner lijdzaamheid bewaard hebt, zo zal Ik ook u bewaren uit de ure der verzoeking, die over de gehele wereld komen zal, om te verzoeken die op de aarde wonen.' In deze preek memoreerde ds. Verhagen ook het een en ander uit de geschiedenis van de gemeente. Dit gedeelte volgt hieronder.

Dit plekje grond, waarop wij hier vergaderd zijn, heeft een historische betekenis, waarvan wij in dit avonduur niet mogen zwijgen.

Denkt met mij eens aan de tijd der hagepreken, wat werd er toen een strijd en moeite doorleefd in ons vaderland. De predikers verkondigden toen het Woord niet vrij, zoals wij hier in ons kerkgebouw mogen doen, maar zij kwamen nu eens op een stuk land, dan weer op een andere plaats in 't geheim bijeen. Er werd toen meer verdragen en geleden om des Woords wil. Nee, geliefden, toen kende men geen ontevredenheid over zitplaatsen.

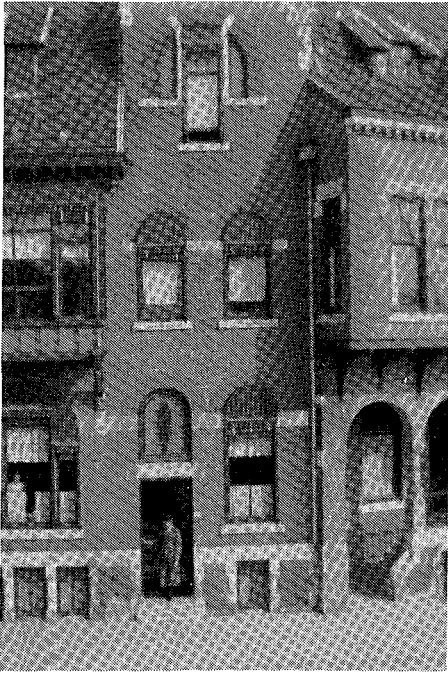

Patriciërshuis in de Lange Delft, eigendom van Jonkheer Willem Versluys. In dit gebouw werden van 1857 tot 1898 kerkdiensten gehouden. Later werd de Provinciale Bibliotheek in dit pand gevestigd. De gemeente bouwde in de aangrenzende tuin van het huis een kerkgebouw, waarvan de ingang zich in de Segersstraat bevond.

Al stonden zij maar, en al hadden zij uren gelopen, zij waren tevreden met een staanplaats in de open lucht. Zij achtten het een grote waarde bij de zuivere prediking tegenwoordig te zijn en, toehoorders, weest daarom maar dankbaar, dat wij een dak boven onze hoofden mogen hebben. Wat onderscheidt ons nog boven onze vaderen. Wij kunnen vrij gebruik nemen van ons kerkgebouw, terwijl het hun zo moeilijk werd gemaakt om te vergaderen. En toch, geliefden, was het toen wellicht een meer vruchtbare tijd voor Gods kerk op aarde dan thans. Zeker iemand zei eens: 'Eertijds waren de kerken van hout en de prediking van goud, maar nu is de prediking van hout en de kerken van goud.' Vreselijk, geliefden, als men dat indenkt.

Wij zullen in de dag der dagen rekenschap moeten geven en alleen zij, die de zuivere prediking, namelijk dood en leven, vloek en zegen hebben verkondigd, zullen als Gods knechten aangemerkt worden. Wij kunnen wel zeggen, dat het toen een bloeitijd voor Gods kerk op aarde was. Zo besloot men in die dagen om op 11 augustus 1566 samen te komen om de prediking uit te dragen en wel aan de zijde van de duinen onder de gemeente Koudekerke. Daar echter het ongunstige weer deze openluchtsamenkomst onmogelijk maakte, werd besloten binnen de stad Middelburg te vergaderen en wel in een pakhuis. In de Lange Delft woonde een zekere Jacob Janszoon van der Meersch. Achter zijn huis, genaamd 'De Gouden Leeuw', bevond zich bovengenoemd pakhuis. En daar nu deze heer een meelevend en meevoelend man was voor de dingen van Gods koninkrijk, stond hij zijn pakhuis af, zodat op deze plaats, een getal van 600 mensen samenkwam en het pakhuis vulde. Op deze grond, gemeente van Middelburg, hier op ditzelfde plekje kwamen zij op 11 augustus 1566 bijeen. De honger naar het Woord dreef hen, de broederlijke liefde sprak, zij hadden het met elkaar gezocht. Nee, toen had men niet zulke banken, en nog minder een preekstoel. De prediker koos daarvoor een wijnvat en verkondigde aldus het Woord der lijdzaamheid. Hij kon niet zwijgen, het was niet mogelijk. Wat er gebeuren moest, hij zou 't Woord des levens, het heil aan hongrige en dorstige zielen uitdragen.

Het duurde echter niet lang, want al spoedig werd het bekend bij de Overheid. Het werd de rentmeester Philip van Serooskerke

De pastorie van Middelburg,
Loskade 13

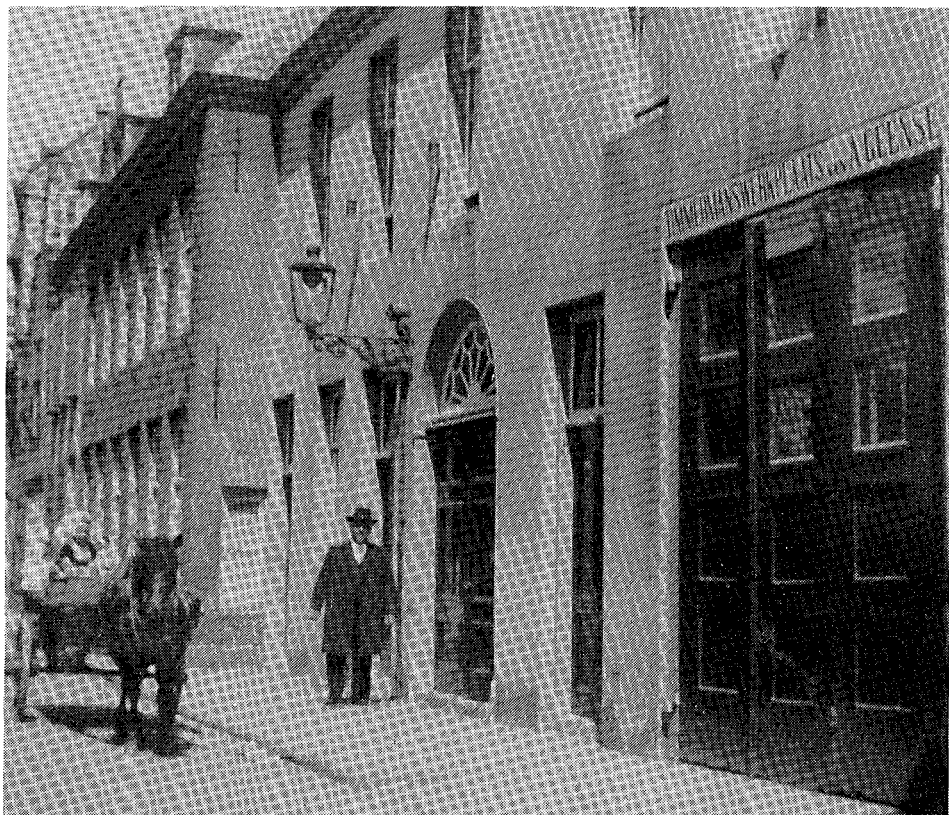
geboodschapt door zijn proost. Deze rentmeester bevond zich juist in het sterfhuis van zijn schoonmoeder. Men zou zeggen, hij stond vlak bij de dood en aanschouwde en kon getuigen, dat het de mens gezet is eenmaal te sterven en daarna het oordeel. En wij zouden daarom denken dat hij nu toch wel geen moed zou hebben, om deze samenkomst uiteen te jagen. Maar nee, geliefden, hij wist van geen buigen of bukken voor de hoge God en men hield onmiddellijk raad om de schare uiteen te jagen. Dezelfde rentmeester gaf bevel om zich op staande voet naar het pakhuis te begeven. Hoe hard is de mens, en wat openbaart zich een haat tegen Gods gemeente. Doch, denk eens een ogenblik in, wat een zuchten op dit plekje grond reeds zijn geslaakt. Zij hielden de ogen gericht op hun prediker, gelijk Filadelfia, en opeens was daar als 't ware een aardbeving, om hen allen uiteen te drijven. Daar stond de knecht des Heeren en verdedigde zich en zijn hoorders met de woorden: 'Wij moeten Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen.' Slaan wij dan eens een blik op ons eigen leven, wij zouden soms om een

In de tuin van de pastorie. Van links naar rechts: ds. Verhagen, mevrouw Verhagen, dienstbode Anna de Roon; op de voorgrond: Nel, Dien en Jans.

boos gezicht de Heere verloochenen. Keren wij in dit avonduur eens tot onszelf in en komt, geliefden, steekt met mij de hand in eigen boezem. Gebeurde dit eens met ons, zouden wij standvastig zijn, of met de tentbewoners de vlucht nemen? In die dagen kwamen zij van alle plaatsen te zamen. Wat zijn wij toch verzonken.

Werpen wij slechts een blik in onze eigen gemeente, en al aanstonds zien wij meer vorm dan wezen. Wat is de ware honger en dorst een zeldzaam verschijnsel. Doch keren wij terug tot genoemde bijeenkomst. Eindelijk dwongen zij de prediker te zwijgen. Men wierp de deur van dit pakhuis open, juist toen de schare een psalm zong. Dicht bij een der vensters stond de predikant op het wijnvat en hem werd bevolen de menigte te doen ophouden, waarop een groot rumoer ontstond. De hongerige en dorstige zielen werden als slachtschappen weggedreven. Toch is het de vijand niet gelukt de overhand te verkrijgen, het bleef hier een plaats van grote bemoeienis Gods. Want, denken wij enige tientallen jaren terug,

Ds. Verhagen voor de ingang van het kerkgebouw in de Segersstraat.

wij worden herinnerd aan de onvergetelijke en zalig ontslapen ds. P. van Dijke, die in deze stad vaak het Woord des levens bracht. Hij was een man, die het Woord op een zuivere wijze uitdroeg, ook zijn leer was niet vóór maar tegen de mens. Zijn arbeid werd kennelijk gezegend, waarvan nu nog blijken zijn in deze gemeente. Menigmaal heeft God hem gebruikt als een middel in Zijn hand, om een arm en verlegen zondaar tot Hem te brengen. Zijn woord was een ontdekkende prediking, waaruit de rijkdom der genade sprak. Ook hij bracht dit Woord in benauwde tijden. In die dagen gebeurde het nog, dat niet meer dan twintig personen bijeen mochten komen. Dat is de grondslag geweest van deze gemeente. De Heere heeft zijn arbeid groot gemaakt. Ds. Van Dijke is tal van

jaren de profeet des Heeren voor deze gemeente geweest.

Daarna heeft broeder Braam, als voorganger, met zijn eenvoudig talent zijn beste krachten aan deze kerk besteed, en het Woord der lijdzaamheid uitgedragen. In zijn dagen kwamen hier ook uit verschillende plaatsen de mensen bijeen om naar het Woord te luisteren dat tot hen kwam als een goede tijding uit een ver land. Hoewel hij veel strijd en moeite heeft moeten doorleven, toch heeft deze man rijkelijk gearbeid.

En zouden wij vergeten de naam te noemen van de man, wiens zaad nu hier nog tegenwoordig is, de onvergetelijke en zalig ontslapen ds. David Janse? Tal van jaren heeft hij hier dood en leven, vloek en zegen uitgedragen en verkondigd. Hij heeft zijn stem opgeheven tegen zonden en ongerechtigheden, en gewezen op de overste Leidsman en Voleinder des geloofs, hij heeft zich door zijn zuivere prediking vrijgemaakt van het bloed van zijn hoorders. Hij was de man die ons kerkgebouw in zijn vorige gedaante in gebruik nam. En hij heeft de kroon mogen neerwerpen voor het Lam, Dat hem gekocht heeft met Zijn bloed.

Wat is er veel gebeurd, mijne toehoorders. Menigmaal heeft de Heere geklopt aan uw hart, mijn onbekeerde medereiziger. Zoudt ge dan geen acht geven op al deze roepstemmen? Haast u toch om uws levens wil.

Als opvolger van ds. Janse kwam de nu nog in leven zijnde ds. Beversluis. Ook hij heeft veel moeten doorworstelen en heeft ook in uw midden het Woord verkondigd, wel niet in ambtelijke bediening, maar toch bracht hij u het Woord der lijdzaamheid.

Na hem nam ds. Boone, die toen als predikant te Terneuzen stond, als konsulent over deze gemeente het ambtelijk werk waar. Hij heeft hier vaak de bazuin des Woords laten horen en ook zijn gaven rijkelijk aan u besteed.

Ds. Van Oordt heeft zijn werk overgenomen. Deze was u niet als een voorbijganger, maar heeft geruime tijd het Woord van de levende God verkondigd. En hoewel hij een tijdperk van verschillende aard doorleefd heeft, een tijdperk van vreugde en een tijdperk van droefheid, en wat al meer, toch heeft hij zijn dienst aan u besteed. Ge hebt uit zijn mond zegen en vloek, leven en dood vernomen, hij heeft het Woord der lijdzaamheid verkondigd. Het

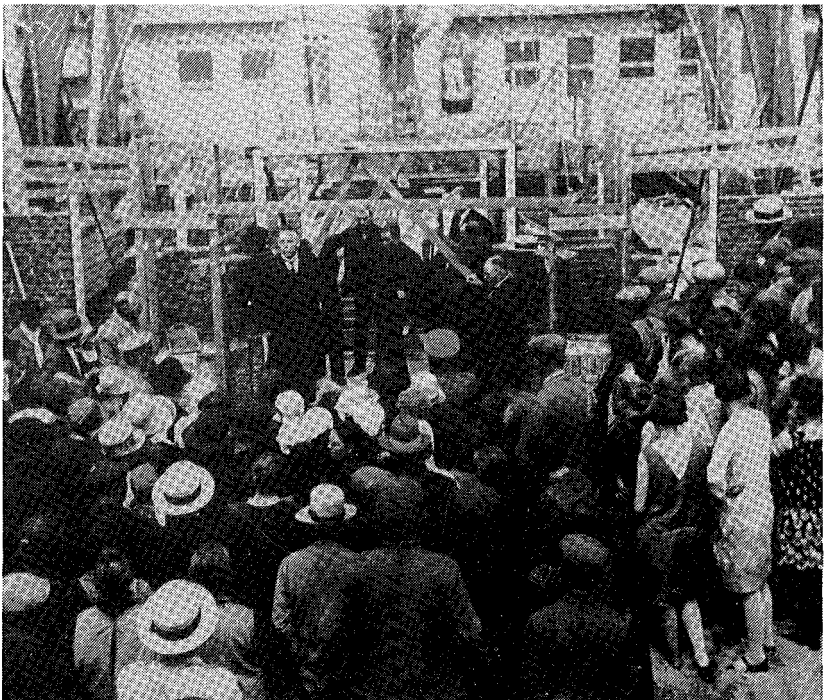
was de lust van zijn hart, om daarvan tot u te spreken.

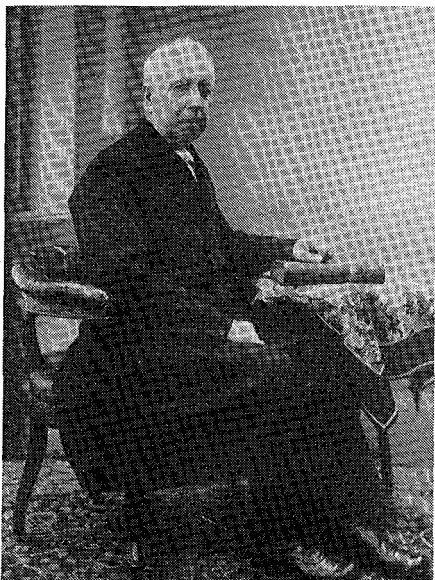
En nu, gemeente, zou ik over mijzelf moeten beginnen, maar laten wij daarvan zwijgen. Ik verkondig u openlijk in uw midden dat het de keus is van mijn hart, ook het Woord der lijdzaamheid te mogen uitdragen in dit vergrote kerkgebouw. O, mocht dan zowel leraar als gemeente met standvastigheid begiftigd worden, om bestand te zijn tegen de geesten van de tijd. Om in u, mijn catechisanten, het Woord der lijdzaamheid te planten. Om u, jongeling en jongedochter, toe te roepen: haast u om uws levens wil. Mocht de prediking eens pijlen schieten, die een wond in uw hart veroorzaken, dan zou de geestelijke gemeente uitbreiden, dan zoudt ge een steen uitmaken van het gebouw dat boven in de hemelen is. Dit gebouw zal weer worden afgebroken, geen steen zal op de andere gelaten worden, en wanneer wij dan niets meer dan vorm en wetenschap bezitten, dan zal er van al onze godsdienst niets overblijven. Gave de Heere, dat wij allen te zamen als één enige steen op dat Fundament gebouwd waren. Nog eens, het is de begeerte van mijn hart, dat Woord in uw midden te verkondigen, om u aan te tonen wat u zult moeten verliezen, opdat Christus waarde in u zou krijgen en ik hoop, zonder aanzien des persoons, vloek en zegen, leven en dood te verkondigen. Liever in een bevriende betrekking met Hem, Die mij gezonden heeft, dan u naar de mond te praten, opdat ge op uw sterfbed niet zou moeten klagen: Had ons maar gewaarschuwd. Geliefden, mocht met dit vergrote kerkgebouw, de broederlijke liefde vergroten, onze standvastigheid vermeerderen en het Woord der lijdzaamheid bewaard blijven en tot in lengte van dagen verkondigd worden, wat nuttig en onmisbaar is, om welgetroost te leven en zalig te sterven. Maandagavond 29 september 1924 werd het eerste kerkorgel in gebruik genomen, bij welke gelegenheid de dominee sprak over Psalm 150:4: 'Looft Hem met de trommel en fluit, looft Hem met snarenspeel en orgel!' Dat was een hele gebeurtenis. Er moesten wel wat weerstanden worden overwonnen, want orgels in de kerk werden in de van oorsprong Ledeboeriaanse gemeenten toentertijd niet algemeen aanvaard. Maar, dank zij de tactvolle leiding van ds. Verhagen, kwam er zonder veel moeilijkheden toch een kerkorgel, hoewel voor- en naspelen voorlopig niet toegestaan waren. De

tegenstanders vroegen een bewijs uit het Nieuwe Testament voor het geoorloofd gebruik van een muziekinstrument in de eredienst. Ze werden ontwapend door de vraag van hun predikant naar een bewijs uit de Schrift dat vrouwen aan het Heilig Avondmaal hebben deelgenomen.

Het onderwijs aan de jeugd had de warme belangstelling van ds. Verhagen. Mede door zijn stuwend werk mocht op 29 oktober 1926 een eigen school worden geopend. In de vergadering, die de schoolvereniging in verband met deze gebeurtenis in het kerkgebouw had belegd, wees hij de vele belangstellenden naar aanleiding van de gelijkenis van het zuurdeeg (Mattheüs 13:33) op de grote kracht van het schijnbaar geringe Godswerk. Met nadruk werd gewezen op de noodzaak van scholen, waar geen oppervlakkige

In het voorjaar van 1930 werd de eerste steen gelegd van het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Dinteloord. Ds. Verhagen hield bij die gelegenheid een toespraak.

Ds. H. Roelofsen

geest heerst maar waar het kind naar de eis van zijn weg wordt onderwezen volgens de beginselen van de oude, beproefde waarheid.

Op 1 oktober 1930 overleed ds. H. Roelofsen. Deze dienstknecht des Heeren nam in de Gereformeerde Gemeenten een grote plaats in. De rouwdienst werd geleid door ds. J.R. van Oordt. Hij sprak over de laatste woorden die ds. Roelofsen tot zijn familie gesproken had: 'Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden.' Op de begraafplaats werd het woord gevoerd door ds. J. Fraanje, ds. G.H. Kersten en ds. A. Verhagen. Tijdens de plechtigheid regende en hagelde het en trok er een onweersbui over.

Ds. Verhagen sprak het volgende.

Mijne hoorders. Aan dit graf is tweeërlei stem te beluisteren. God spreekt in het rijk der natuur. Het is of de majesteit Gods over dit geopende graf gehoord wordt. God spreekt ook in het feit, dat we staan om de groeve van hem, wiens strijd is gestreden. Het koren is gerijpt en de Heere heeft hem binnengehaald in de hemelse schuren, waar hij nu zijn hart op mag halen om zijn Koning en

Heere volmaakt te verheerlijken.

Er gaat van deze plechtigheid een sprake uit, dat de Heere eer zal geven. Welgelukzalig het volk, welks God de Heere is. De strijd zal niet eeuwig duren. De kroon hangt aan het einde der loopbaan. Het waren de laatste woorden van de overledene, dat hem de kroon is weggelegd. Hij heeft, door Gods genade, mogen volharden tot het einde toe. Volk des Heeren, wat een eeuwige vertroosting, dat we elkander niet voor het laatst zien! Straks aan de ronde tafel daarboven zullen we te zamen zijn om God en het Lam te verheerlijken. De Heere houdt woord. Hij zal de hoop Zijner ellendigen niet beschamen!

Zijn onbezweken trouw zal nooit hun val gedogen,

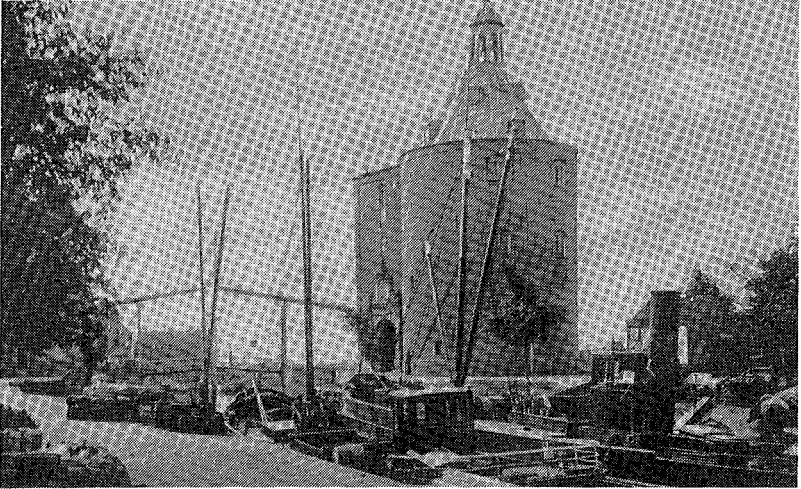
Maar Zijn gerechtigheid hen naar Zijn Woord verhoegen!

Wel heeft onze broeder nog zware strijd gehad op zijn ziekbed, maar de Heere heeft woord gehouden en hem in de ruimte gesteld. Er moge een sprake uitgaan van dit graf. Er staan hier velen, die onder zijn woord hebben verkeerd. Wat kon hij rijk van zijn Koning getuigen, wat heeft hij gepoogd om met al de krachten die God hem geschonken had, werkzaam te zijn in de dienst van Gods Koninkrijk.

Laat er een stem opgaan van dit graf, een vermaning tot bekering. Want vreselijk zal het zijn, als zijn arbeid tegen u getuigen zal.

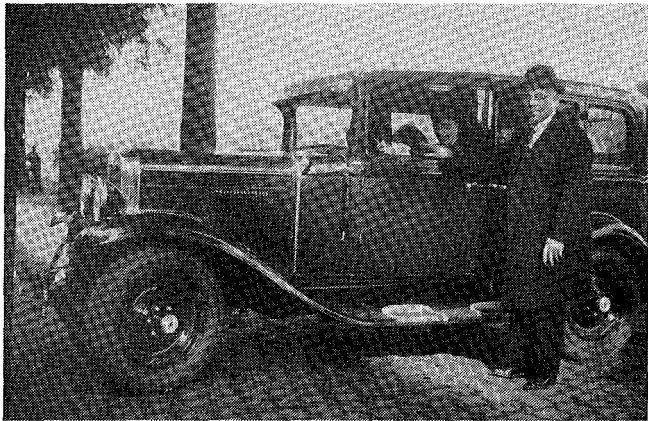
Volk des Heeren, hoe menigmaal heeft God hem gebruikt om u te troosten. Ook in Zeeland. Ook dáár zijn de bewijzen van de genade Gods, die de Heere door hem gewerkt heeft. Namens de Zeeuwse kerken voer ik dan ook het woord aan deze open groeve van onze onvergetelijke broeder, om Gods Naam van alles de eer te geven. De Heere trooste u, weduwe en kinderen, en Hij zij u genadig nabij.

Er zijn momenten in het leven van een mens die een onvergetelijke indruk op hem maken. Zulk een ogenblik had ds. Verhagen op vrijdag 14 augustus 1931, toen hij in Enkhuizen, waar hij die avond zou preken, wonderlijk bewaard werd bij een ongeval dat hem met zijn auto overkwam. Vanuit Westzaan, waar hij in die zomer weer eens logeerde, ging hij, vergezeld van twee dochters en drie andere meisjes, per auto naar Enkhuizen. Bij de Dromedarisbrug gekomen, die rechtstreeks naar het kerkgebouw leidde, bleek die brug

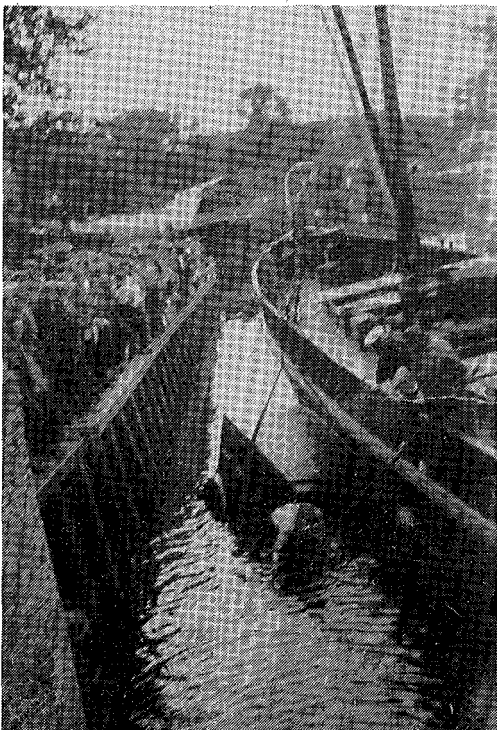

De Dromedaris met de brug te Enkhuizen

voor auto's niet bereikbaar te zijn, zodat de auto moest keren. Bij het draaien op de smalle straat tussen de daar staande toren en de brug trapte ds. Verhagen op het gaspedaal in plaats van te remmen en reed de wagen achteruit van de hoge wal in de Dijkgracht. Was het wonder, dat ds. Verhagen niet anders dacht dan, met de inzittenden, zo de eeuwigheid in te gaan? Maar de Heere bewaarde hem wonderlijk. De tweede dochter werd als het ware direct uit het raam geworpen en stond door de hulp van vijf, zes mannen, die gekleed te water sprongen, weer spoedig op het droge. Daarna werden de andere meisjes door de portierraampjes uit de auto geholpen, hoewel ze al tot de hals toe in het water stonden en de auto steeds verder naar de diepere vaargeul schoof en dreigde om te slaan. Op het laatste moment kon de predikant, die beslist geweigerd had gered te worden vóór de meisjes op de kant waren, nog worden bevrijd. Het geredde gezelschap werd gastvrij door de omwonenden opgenomen en van droge kleren voorzien. Onder de indruk van het voorgevallene preekte ds. Verhagen daarna in Middelburg zondags over 2 Korinthe 1:10: 'Die ons uit zo grote dood verlost heeft en nog verlost; op Welken wij hopen, dat Hij ons ook nog verlossen zal.' Toen hij kort daarop in Enkhuizen de uitgestelde preekbeurt vervulde, leidde hij zijn preek over Johan-

Ds. Verhagen voor zijn auto

De auto wordt uit het water getakeld.

nes 1:40c: 'En het was omtrent de tiende ure' in, met een heenwijzing naar de bewarende hand des Heeren bij het ongeval, dat hem was overkomen. Ook voor hem was het een ure geweest, waarvan hij met de psalmdichter kon zeggen: 'Geen leed zal 't ooit uit mijn geheugen wissen' (Psalm 119:21 berijmd).

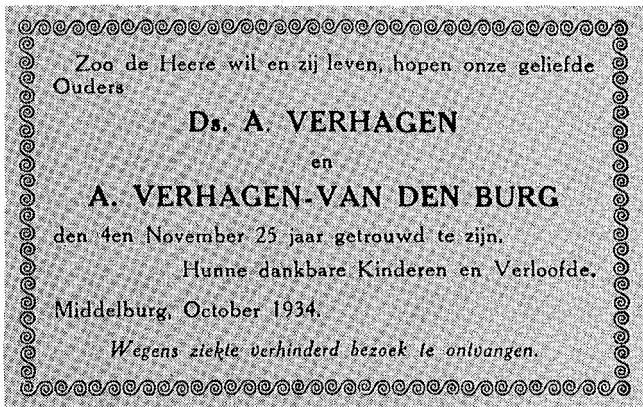
Omdat de gemeente tijdens het verblijf van ds. Verhagen in Middelburg steeds groeide, werd het kerkgebouw opnieuw te klein. Pogingen om op een andere plaats een nieuw gebouw te stichten, mislukten omdat de Overheid een zeer geschikt terrein, waarover onderhandelingen werden gevoerd, voor villa-bouw bestemde en een kerk in die omgeving niet passend achtte. Met voortvarendheid werden nu andere plannen gemaakt. De bestaande kerk aan de Segeersstraat werd zó grondig verbouwd en vernieuwd, dat praktisch van een nieuwe kerk kon worden gesproken. Het aantal plaatsen, dat bij de uitbreiding in 1921 al op 1000 was gebracht, werd met ruim 350 vermeerderd. Bij de ingebruikneming van het nieuwe kerkgebouw op 30 oktober 1933 preekte ds. Verhagen over 1 Koningen 8:29: 'Dat Uw ogen open zijn, nacht en dag, over dit huis, over deze plaats, van dewelke Gij gezegd hebt: Mijn Naam zal daar zijn; om te horen naar het gebed, hetwelk Uw knecht bidden zal in deze plaats.' De gemeente werd bepaald bij 'Het gebed van Salomo', en wel bij de tijd, bij de inhoud en bij de verhoring van dit gebed. Aan het einde van de predikatie werd met het oog op het goede dat de Heere de gemeente schonk, Psalm 103:1 gezongen:

Mijn ziele wil den Heer' met lofzang prijzen,
Al wat in mij is moet Hem eer bewijzen,
En Zijnen heiligen Naam loven met vliet.
Wil Hem prijzen en roemen onbeladen,
O, gij mijn ziel, loof des Heeren weldaden,
Die gij ontvangen hebt; vergeet die niet.

(berijming Datheen)

6. Onafscheidelijk verbonden

Op 4 november 1934 mocht het echtpaar Verhagen-Van der Burg gedenken dat de Heere hen 25 jaar tevoren in het huwelijk had verbonden. Het gezin bestond toen uit vier kinderen, want nadat er al drie dochters waren, was in Middelburg de enige zoon geboren. Mevrouw Verhagen is haar man altijd tot grote steun geweest, niet alleen in het huiselijke en ambtelijke leven, maar ook in geestelijk opzicht. Hoewel ds. Verhagen altijd vriendelijk en opgewekt met zijn medemensen omging, zat hij toch gauw in de put, bijvoorbeeld als er in het gezin vanwege ziekte of anderszins, tegenslagen waren of als hij in zijn ambtelijk werk bijzondere moeilijkheden had. Dan was hij erg terneergedrukt, maar zijn vrouw beurde hem vaak op. Zij was geen vreemdeling van het leven der genade dat de Heere door Zijn Geest in de harten van Zijn volk werkt en daarom kende zij er iets van dat de tegenspoeden des rechtvaardigen vele zijn, maar ook dat de Heere uit die alle redt. Zij was ook een gastvrije predikantsvrouw. De pastorie aan de Loskade, vlak bij het station, was voor dominees en studenten, die naar Walcheren kwamen om te preken of vergaderingen te bezoeken, een geliefd ontmoetings-

centrum. Er was voor iedereen plaats.

Over het huwelijksjubileum viel een schaduw omdat mevrouw Verhagen tengevolge van een longbloeding er ernstig aan toe was. Bovendien was één van de dochters ziek. Toch heeft de gemeente er de nodige aandacht aan geschonken, onder andere in de vorm van giften, waarvoor na het herstel van mevrouw Verhagen een cadeau gekocht is. Ook alle ambtsbroeders kwamen later op bezoek, behalve ds. J.R. van Oordt, die toen in Zeist stond. Hij schreef, dat hij oud en versleten was en nabij de verdwijning, zodat hij niet kon komen.

Meermalen vergaderde de Zuidelijke Particuliere Synode in Middelburg. Dit was ook het geval op woensdag 22 januari 1935. De Middelburgse gemeente had dat jaar tot taak die Synode samen te roepen, zodat ds. Verhagen als praeses van de roepende kerk de vergadering opende. Daarbij gewaagde hij blijkens het verslag van

Het gezin Verhagen omstreeks 1932

Ds. G. van Reenen

die synodale samenkomst, van de kennelijke bewaring van het nieuwe kerkgebouw bij de grote brand die in de nacht tevoren in de onmiddellijke nabijheid had gewoed.

Op 3 september 1935 werd de oude dominee G. van Reenen van zijn aardse taak afgelost. Het behaagde de Heere, zo schreef ds. G.H. Kersten, hem uit de bange strijd van dit leven te voeren tot eeuwige triomf der volmaakte zaligheid en hem de kroon te geven, die Hij Zijn getrouwe dienstknechten heeft weggelegd. Namens de deputaten van de kas voor emeriti sprak ds. Verhagen bij de begrafenis het volgende.

Een zware slag heeft allereerst u, weduwe, getroffen. Gij hebt al die jaren lief en leed met hem gedeeld, gij hebt met hem de zorgen en moeiten van dit leven gedragen. Maar wat een groot voorrecht is het dan nu te mogen weten dat hij zijn wens verkregen heeft. Als ge bedenkt dat hij nu in de eeuwige heerlijkheid de Koning in Zijn schoonheid mag aanschouwen, o, dan zult ge hem niet willen terug verlangen. Laat hij zijn hart maar ophalen om zijn gezegende Zielebruidegom te verheerlijken en groot te maken, waarvan hij zoveel getuigd en geschreven heeft.

Wat een gewichtig ogenblik voor u, kinderen, te staan aan de geopende groeve van uw onvergetelijke vader. Wat heeft hij menig gebed voor u opgezonden! Wat greep het hem soms aan als hij, ziende het groot getal van zijn nakomelingen, u sprak van de eeuwige belangen. Ja, dat kon hem aangrijpen, als hij bedacht dat gij allen zielen omdraagt, die voor de eeuwigheid geschapen zijn. De mond van uw vader is nu gesloten. Maar gij kunt u van zijn getrouwe waarschuwingen niet vrijmaken. Als hij op dit ogenblik nog iets kon zeggen tot u, dan zou zijn stem uit het geopende graf klinken: 'Zoek de Heere en leef! Want daarin alleen is heil en vrede!' Hij heeft zich van uw bloed vrijgemaakt. Als hij van de eeuwige belangen sprak, wat overtuiging had dan zijn stem, wat fonkelde dan zijn oog. Hoe kon hij spreken van het voorrecht van Gods volk. Die het meemaakte zal het wel nooit vergeten. En nu mag ik er u nog eens op wijzen dat wij allen eenmaal komen voor de rechterstoel van Jezus Christus. Dan wordt de mensheid in twee delen gedeeld. Waar zult gij, kinderen, dan staan, ter rechter- of ter linkerhand? Het zal tegen ons getuigen, als wij, een biddende vader gehad hebbende, die ons getrouwelijk vermaande, niettemin in de wegen der wereld gaan. Ge kunt niet zeggen: ik heb de weg niet geweten, want van der jeugd af aan is de weg u verkondigd, waarin de Heere gediend moet worden. Mocht gij uw moeder in de dagen van haar weduwschap terzijde staan om mede te dragen wat er te dragen is. Dat de zware slag die gevallen is u nauwer aan elkaar moge verbinden.

De levendgemaakte Kerk zingt met Psalm 31:17:

Geloofd zij God, Die Zijn genade

Aan mij heeft groot gemaakt.

Daar had ds. Van Reenen kennis aan. En weet ge wat nu zo gelukkig is? Dat God Van Reenen niet heeft groot gemaakt, maar Zijn genade. Ds. Van Reenen heeft zichzelf leren kennen als een verdoemelijk schepsel voor God. En nu we staan aan de geopende groeve, mag het toch getuigd worden dat de Heere genade en ere gegeven heeft. Er staan er bij deze groeve, waarvoor hij het middel in 's Heeren hand heeft mogen zijn, toen zij getrokken werden uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht. Nu heeft hij de herdersstaf neergelegd en is een schaap geworden van die grote kudde

waarin Christus Zichzelf heeft verheerlijkt. Nu heeft hij zijn wens verkregen, nu mag hij eeuwig verheerlijken Hem, Die Zijn gemeente kocht met de dure prijs van Zijn middelaarsbloed.

In de laatste 'Saambinder' mocht hij zijn werk beëindigen en nam hij afscheid. Met dankbaarheid mocht hij er op wijzen hoevéél hij had geschreven. Wat een schitterend einde, nietwaar? Zijn werk was juist afgelopen en toen nam de Heere hem weg.

Volk van God, de strijd zal niet eeuwig duren. Hoe gelukkig, dat volk ziet elkaar nooit voor het laatst. Eenmaal zullen rouw en droefheid, treurigheid en klagen ophouden en dan zullen wij eeuwig bij de Heere zijn. Voor hen die in de wereld leven wordt het iedere dag slechter. Want iedere dag brengt de onbekeerde dichter bij dood en verdoemenis, dichter naar de plaats waar de deur der genade voor eeuwig gesloten zal zijn. Maar voor het volk van God wordt het iedere dag beter! Het gaat op huis aan! De grote Stuurman heeft Zelf het roer in handen.

Zijn onbezweken trouw zal nooit hun val gedogen,

Maar Zijn gerechtigheid hen naar Zijn Woord verhogen.

God maakt nooit de mens groot, maar Hij maakt Zijn genade groot. Mocht ons dat ten deel vallen, opdat wij eenmaal de kroon der overwinning mogen werpen voor de voeten van dat Lam, van Wie Sion in aanbidding zeggen zal: 'Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed.' Dat geve de Heere.

In Middelburg preekte ds. Verhagen elke zondag drie keer. De pastorale zorg nam in de steeds groter wordende gemeente veel tijd in beslag. Daarnaast was er veel werk in de vele herderloze gemeenten in Zeeland, niet het minst in de classis Middelburg. Tal van jaren, gedurende de vakante periode van Aagtekerke (ds. R. Kok vertrok in 1925 naar Gouda en pas in 1939 verbond ds. A. Visser zich aan Aagtekerke), was ds. Verhagen de enige predikant in die classis en daardoor tevens konsulent van de overige gemeenten in dat ressort. Hij maakte ernst met dat konsulentschap. Dat kwam onder andere tot uiting in het regelmatig bijwonen van de kerkeraadsvergaderingen van zijn konsulentgemeenten. Zodoende bleef hij nauw bij het wel en wee van die vakante kerken betrokken. Er is zelfs nog een korte periode geweest, dat de

Een foto van ds. Verhagen uit de dertiger jaren

Middelburgse pastor de enige predikant in het Zeeuwse gewest was. Dat was in 1936, na het vertrek van ds. M. Hofman van Krabbendijke naar Moerkapelle. Hierover schreef ds. G.H. Kersten in 'De Saambinder' van 13 februari 1936:

'Arme Zeeuwse gemeenten.

Doordat ds. Hofman van Krabbendijke het beroep heeft aangenomen naar Moerkapelle, zal weldra slechts één leraar in onze Zeeuwse gemeenten overblijven. Eén leraar en 34 gemeenten. De nood is hoog gestegen. Hoewel de gemeenten onder het lezen der oude schrijvers nog bijeenblijven, toch is deze toestand onhoudbaar. Mocht daarvan in het hart van Gods volk iets beseft worden, opdat met bidden en vasten van de Heere begeerd werde, dat Hij mannen zond in de wijngaard. Moge ds. Verhagen gesterkt worden om de veelvuldige arbeid in het Zeeuwse gewest te verrichten.'

In die grote predikanten nood kwam enige verlichting toen Krabbendijke in ds. J. van den Berg op 2 september 1936 weer een predikant kreeg. Niettemin bleef er voor ds. Verhagen nog veel werk in Zeeland over. Maar de Heere gaf hem kracht om, niettegenstaande zijn lichamelijk gebrek, al dit werk met lust en ijver te doen. Daardoor vond hij, ondanks het vele werk buiten Middelburg, toch voldoende gelegenheid om de belangen van de

leden van de eigen gemeente, waar mogelijk, te behartigen. Naast hun geestelijke belangen, die de allereerste plaats bij de herder en leraar innamen, had hij een open oog voor hun stoffelijke noden. Indien hij enigszins kon, trachtte hij een weg te vinden in de moeilijkheden die zich voordeden. Zo kwam het ook, dat hij bij verschillende instanties geen onbekende was. Door zijn vriendelijke omgang had hij in Middelburg ook buiten de kring van zijn gemeenteleden algemene achting. Hij had de gave om met allerlei slag van mensen te kunnen omgaan. Voor de armen had hij een warm hart. Dat bleek vooral in de jaren dertig. In die crisisjaren, toen er zoveel werkloosheid was, heeft hij het diaconale werk zeer gestimuleerd. Hij sloeg geen vergadering van de diakenen over, omdat hij op de hoogte wilde zijn van de materiële noden in zijn gemeente.

Daartegenover had Middelburgs gemeente voor de stoffelijke noden van haar leraar eveneens voldoende aandacht. Ze zorgde ervoor dat degenen 'die steeds bij het altaar zijn, met het altaar delen.' In dit opzicht waren er in die gemeente nog oude gebruiken. Men kende er bijvoorbeeld nog kerkmeesters. Dezen hadden het financieel beheer van de kerk, verhuurden de zitplaatsen, inden het plaatsengeld en adviseerden de kerkeraad over het onderhoud van de kerkelijke goederen. Zij waren geen lid van de kerkeraad. Pas in 1963 is de laatste kerkmeester na 43-jarige dienst afgetreden. Tot die oude gebruiken behoorde ook het zogenaamde 'preken op de bus' of 'preken op de zak'. Dit hield in, dat de predikant geen vast traktement had, maar in zijn levensonderhoud moest voorzien uit de gaven die elke zondag voor dat doel werden ingezameld. In Middelburg kwamen die gaven letterlijk in een bus aan de uitgangen terecht. Er waren wekelijks twee kollekten, één voor de armen en één voor de dominee. Maandelijks werd dan nog een extra kollekte voor de kerk of voor een of ander bijzonder doel gehouden. Na het vertrek van ds. Verhagen heeft men het 'preken op de bus' afgeschaft en een vast salaris in de beroepsbrief vermeld. Al was dan geen vast inkomen gewaarborgd, niettemin heeft Middelburg, daartoe door de Heere in staat gesteld, er trouw voor gezorgd, dat haar leraar zijn gezin, zoals het huwelijksformulier dit uitdrukt, met God en met ere mocht onderhouden, ook in die

IN OPDRACHT VAN
HARE KONINKLIJKE HOOGHEID
PRINSES JULIANA DER NEDERLANDEN
EN VAN ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID
PRINS BERNHARD DER NEDERLANDEN
HEEFT DE D.D. GROOTMEESTER DE EER

A. Verhagen
Deur Heer *Dr. J. H. Kersten*

UIT TE NOODIGEN TOT HET BIJWONEN VAN DE PLECHTIGE BEDIENING VAN DEN
HEILIGEN DOOP AAN HARE KONINKLIJKE HOOGHEID DE JONGGEBOREN
PRINSES OP DONDERDAG 12 MEI 1938 IN DE GROOTE KERK TE 'S GRAVENHAGE.

Men wordt verzocht voor 11.00 uur aanwezig te zijn.
Dames vissietenet.
Galakstaarm, jaquette of gekleede jas.

Omdat ds. Kersten verhinderd was werd ds. Verhagen uitgenodigd aanwezig te zijn bij de doop van prinses Beatrix.

tijden waarin velen het hoofd op maatschappelijk gebied nauwelijks boven water konden houden.

Op vrijdag 17 april 1936 herdacht ds. Verhagen dat hij 15 jaar tevoren in Middelburg intrede deed. Ter gelegenheid daarvan koos hij de zondagmorgen daarop tot tekst Psalm 48:10: 'O God! wij gedenken Uwer weldadigheid in het midden Uws tempels.' De gemeente werd bepaald bij persoonlijke, gemeentelijke en geestelijke weldaden. Gewezen werd op het voorrecht, dat de Heere in het persoonlijke leven genade, gaven en krachten geschonken had om al lange tijd in Gods Kerk werkzaam te mogen zijn. Van deze tijd mocht ondanks de vele beroepen al 15 jaar in Middelburg worden doorgebracht. De Heere bevestigde Zijn belofte, waarmee het hart werd overgebogen om het beroep van die gemeente aan te nemen: 'Ik zal u niet begeven, en zal u niet verlaten.' De Heere spaarde voor rouw, al werd soms het ergste gevreesd. In die jaren, aldus ds. Verhagen, werd veel met de gemeente beleefd, blijdschap

en droefheid. Aan strijd en moeite heeft het ook niet ontbroken. Maar anderzijds heeft de Heere Zijn Woord menigmaal willen gebruiken tot onderwijzing van Zijn volk.

Eind 1939 werd ds. Verhagen ernstig ziek tengevolge van een keelaandoening, die steeds erger werd. Op medisch advies moest hij in maart 1940 de gemeente enkele weken verlaten om volkomen rust te kunnen nemen. In Amersfoort stelde hij zich onder medische behandeling, die aanvankelijk tot enige beterschap mocht leiden, maar toch niet een algeheel herstel tot gevolg had. Wat een moeilijke tijd is dit voor de altijd werkzame predikant geweest. Wat heeft het hem een strijd gekost dat hij niet kon preken en zelfs beter deed in 't geheel niet te praten. Groot waren de aanvallen die op zijn ziel werden gericht. En toch is het geen ongezegende tijd geweest. Het was een oefenschool en de Heere versterkte hem naar de ziel, zodat hij weer moed mocht grijpen. Daarom zat hij niet stil; al kon hij met zijn stem de gemeente niet dienen, met de pen probeerde hij evenwel nuttig te zijn. Uit die tijd dateren vier geschreven preken, die in 1940 bij de firma Romijn & Van der Hoff te Gorinchem zijn uitgegeven onder de titel: 'Godverheerlijkende lessen uit de school van Jezus Christus'. Ds. Verhagen deed de prekenbundel vergezellen van het volgende 'Woord vooraf'.

Amersfoort, april 1940

Den lezer heil!

Daar wegens ziekte het spreken in de gemeenten onmogelijk was, mocht ik voor herstel enkele weken verpleegd worden in het Rusthuis 'Leanri' te Amersfoort.

Tijdens ons verblijf aldaar gaf de Heere lust in deze tijd van zwijgen te mogen schrijven in de voor mij zware, maar toch ook gezegende dagen.

Het is voor het eerst in mijn ambtelijke bediening, dat ik predikaties schrijven mocht, daar de andere preken, welke uitgegeven werden, zijn opgetekend terwijl ze werden uitgesproken.

Tweeërlei bedoeling hebben wij met dit eenvoudig werk. Eerste-

Godverheerlijkende lessen uit de school van Jezus Christus

door

Ds. A. Verhagen
te Middelburg.

Fa. Romijn & Van der Hoff — Gorinchem — 1940

lijk, dat de Heere het ten zegen mocht stellen in de uitbreiding van Zijn Koninkrijk, alsmede tot opbouw en vertroosting van Zijn volk, opdat Zijn Naam er door verheerlijkt mag worden.

Maar ook, ten andere, dat dit werk niet ten eigen bate, maar de opbrengst geheel ten goede komt aan de kas van Emeritus-predikanten, weduwen en wezen der Ger. Gemeenten in Nederland, daar wij toch een ereschuld hebben te betalen aan de nagelaten betrekkingen van de dienstknechten des Heeren.

Stelle de Heere deze geringe arbeid tot een rijke zegen, is de wens van Uw heilbiddende

ds. A. Verhagen

De preken handelen achtereenvolgens over 'De Goddelijke leerschool' naar aanleiding van Exodus 14:15; over 'Om niet gerechtvaardigd' (Romeinen 3:24); over 'De verbroken gemeenschap hersteld en bewaard' (1 Korinthe 1:30) en over 'De beloften Gods, de troost der Zijnen' naar aanleiding van Jesaja 42:3a.

Ds. Verhagen was bij het uitbreken van de oorlog in mei 1940 van zijn gezin en zijn gemeente gescheiden. Het laat zich indenken, dat dit een verzwaring was van de beproevingsweg die hij moest gaan, vooral omdat na de capitulatie van ons land, in Zeeland nog enige dagen werd doorgevochten en de verbindingen met die provincie dus langer verbroken waren dan met het overige gebied. Toch mocht het hem gelukken binnen niet al te lange tijd weer in Middelburg terug te komen, waar hij zijn gezin en ook de gemeente in redelijke welstand mocht aantreffen. Er waren ondanks het bombardement van 17 mei, in de gemeente nog geen verliezen te betreuren. Wel zijn kort daarop en in het verdere verloop van de oorlog vijf doopleden, waaronder vier kinderen van 8-10 jaar, en twee leden omgekomen. Het kerkgebouw was gespaard gebleven bij het bombardement, toen 600 huizen in de binnenstad door brand werden verwoest. Deze brand werd wonderlijk bij de eigendommen van de gemeente gestuit. De provinciale bibliotheek, grenzend aan de kerk, ging in vlammen op. De aangebrachte asbestplaten voor de ramen aan de achterzijde van dit prachtige patriciërshuis, die de boeken zouden moeten beschermen als er eens brand uitbrak in het kerkgebouw, moesten nu dienen tot beveiliging van de kerk. Hier mocht worden opgemerkt, dat over alles wat heerlijk is een beschutting zal zijn. Met het oog op de sparende hand des Heeren over de gemeente preekte ds. Verhagen, toen hij weer terug was, over Klaagliederen 3:22: 'Het zijn de goedertierenheden des HEEREN, dat wij niet vernield zijn, dat Zijn barmhartigheden geen einde hebben.'

Hoewel hij dus weer in de bediening des Woords voorging, was hij echter nog niet helemaal hersteld. Het Saambinderbericht van 1 juli 1940 daarover luidde:

'Met ds. Verhagen gaat het niet erg vooruit. Toch is zijn stem veel beter en heeft hij weer enkele malen in zijn gemeente gepreekt. Maar de dokters achten dat spreken niet goed en mitsdien besloot de kerkeraad hem weder zes weken verlof te geven. De Heere zegene die rust. Voor hem en voor de zijnen, maar ook voor de gemeente is deze weg wel zeer zwaar, wat het vlees aangaat. Doch de Heere kan krachten geven en met Zijn wil verenigen.'

In die zes weken rust kwam er een wending ten goede. De patiënt

Het gebouw van de Provinciale Bibliotheek, grenzend aan de kerk, ging in vlammen op. Zie ook de foto op bladzijde 48.

mocht van lieverlede herstellen en in september 1940 was hij weer zover dat hij zondags tweemaal preekte.

Het was ook in datzelfde veelbewogen jaar 1940, dat ds. Verhagen zijn 25-jarig ambtsjubileum mocht vieren. Op 19 september hield hij een gedachtenispredikatie met als tekst 2 Samuël 7: 18: 'Toen ging de koning David in en bleef voor het aangezicht des HEEREN, en hij zeide: Wie ben ik, Heere HEERE, en wat is mijn huis, dat Gij mij tot hiertoe gebracht hebt?' Gesproken werd over 'Een verlegen danker'. Dit thema werd als volgt verdeeld:

1. deze eindigt in Christus als de dankende Hogepriester;
2. hij blikte in de diepte van eigen bestaan;
3. hij roemt 's Heeren goedertierenheid.

Ook in Middelburg trad de bezetter steeds bruter op. Ouderling A. de Priester herinnerde zich het volgende.

Ik zag met eigen ogen op het Middelburgse perron, dat tien à twintig Joden door de Gestapo (Geheime Staatspolitie) de trein in werden geschopt. Mannen, vrouwen en kinderen . . .

Het was op een dinsdagmorgen om ongeveer 9 uur. Ik kwam op het perron, om met de trein naar Goes te gaan. Tot m'n verwondering zag ik een aantal bekende Joden. Ik ging naar een man toe, die af en toe bij ons in de kerk kwam, al was hij Jood. Hij heette Leo Markus. Ik vroeg aan hem: 'Wat ga je doen?' Ogenblikkelijk werd ik op een grove en ruwe manier weggeduwd en hoorde ik een barse, harde stem: 'Doorlopen!' Ik keek om en zag

Persoonsbewijs van ds. Verhagen

in de harde ogen van een Gestapo, die nog eens zei: 'Doorlopen!' Toen wist ik genoeg . . . De Joden werden allen gepakt en gezakt naar Amsterdam getransporteerd.

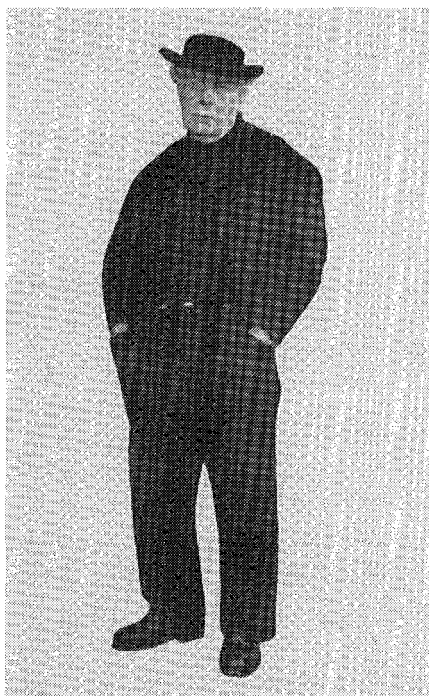
Ds. A. Verhagen kwam óók naar het perron, om de Joden, toen de trein eenmaal reed, nog toe te zwaaien.

In Goes stapte ik uit de trein. Ook daar werd een aantal Joden hardhandig de trein ingewerkt door een tiental Gestapo's. Ook daar werd ik weer hardhandig aangepakt met het barse 'doorlopen', toen ik even bleef kijken en naar sommige bekende Joden zwaaide.

Die arme Joden . . . Ik heb ze nooit meer teruggezien! Velen werden binnen korte tijd vergast of kwamen om in het concentratiekamp.

Het was ook in die tijd, dat ds. Verhagen zich eens voor de Gestapo moest verantwoorden. Op 31 augustus, de verjaardag van Koningin Wilhelmina, had hij gepreekt over 1 Samuël 30:6b: 'Doch David sterkte zich in den HEERE, zijn God.' Hij had voor de Koningin gebeden en in zijn preek enkele malen een parallel getrokken tussen haar omstandigheden en die van David op de puinhopen van Ziklag. Tijdens deze dienst was er één van die geheime polities in de kerk. Prompt moest dominee zich 's maandags melden op Dam 6, waar de Gestapo zetelde. Wat zat hij in zak en as! Nadat hij lang had moeten wachten, werd hij geducht aan de tand gevoeld. Maar hij werd gesterkt door de woorden uit Mattheüs 10:19: 'Doch wanneer zij u overleveren, zo zult gij niet bezorgd zijn, hoe of wat gij spreken zult; want het zal u in die ure gegeven worden, wat gij spreken zult.' Vrijmoedig mocht hij getuigen van zijn ambt en plicht en van zijn grote Zender. Hij zag de Duitsers als een roede in Gods hand, om ons land te tuchtigen. Maar hij vermaande ook de Gestapo dat zij zich moesten bekeren. Onder vreselijke dreigementen werd hij tenslotte losgelaten. De volgende zondagmorgen liet hij in de kerk zingen Psalm 66:6:

Men heeft op onz' hoofden geklommen,
Zo men beklimt een kemeldier;
Als beesten werden wij alommen
Gedreven door water en vier.
Daarna hebt Gij ons, Heere goedig!

Ouderling Joannes de Kok

Vertroost; dies ik tot Uw huis rein
Wil brengen mijn off'randen bloedig
En mijn beloften groot en klein.

(berijming Datheen)

Hoewel tijdens de Zeeuwse periode voor een groot aantal beroepen, ook uit Amerika, werd bedankt, kwam na 21 jaar het ogenblik dat Middelburg haar predikant zag vertrekken. Begin 1942 werd het beroep naar Lisse aangenomen. Onder grote belangstelling vond op 27 mei 1942 de afscheidsdienst plaats. Naast verschillende ambtsbroeders uit het eigen kerkverband, woonden ook enkele plaatselijke predikanten deze dienst bij, onder anderen de bekende professor G. Wisse die toen de Christelijke Gereformeerde Kerk van Middelburg diende. De scheidende predikant bepaalde zijn gehoor bij Romeinen 8:35a: 'Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?' Boven deze tekst schreef hij 'Onafscheidelijk

verbonden'. Stilgestaan werd bij de taal der aanbidding en bij het zegelied des geloofs. Het verslag van de afscheidsdienst vermeldt nog, dat ouderling Joh. de Kok de vertrekkende predikant zeer hartelijk en kernachtig toesprak.

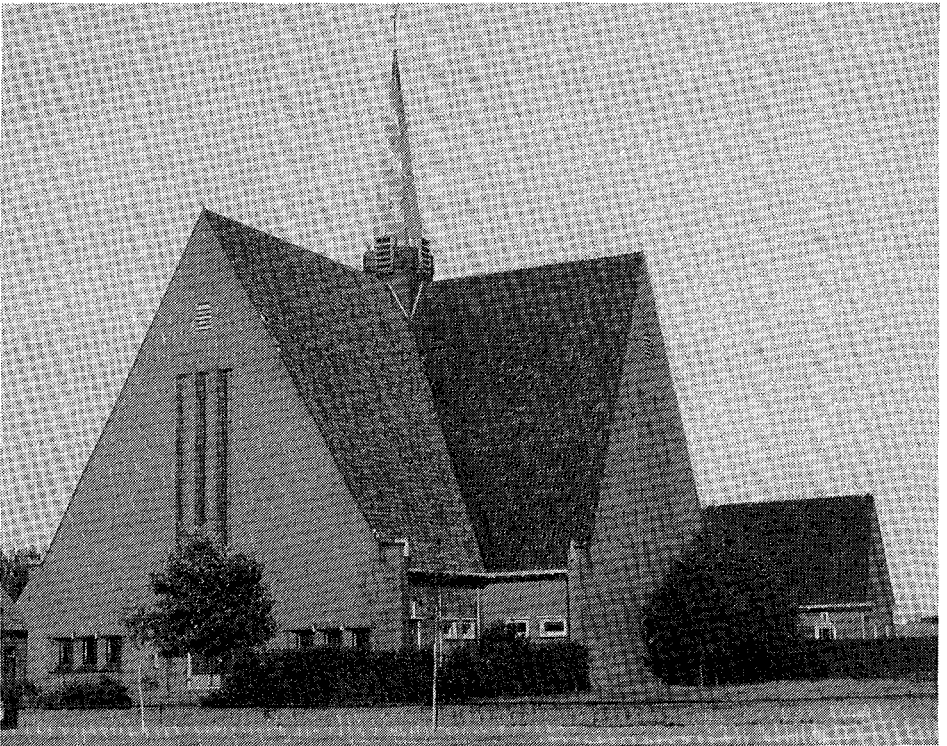
Hiermede was een lange en belangrijke periode in de ambtelijke loopbaan van ds. Verhagen afgesloten. Een tijdvak waarvan hij mocht zeggen dat de arbeid die daar verricht werd door Gods genade niet vruchteloos was geweest, zowel in het algemeen als in het bijzonder.

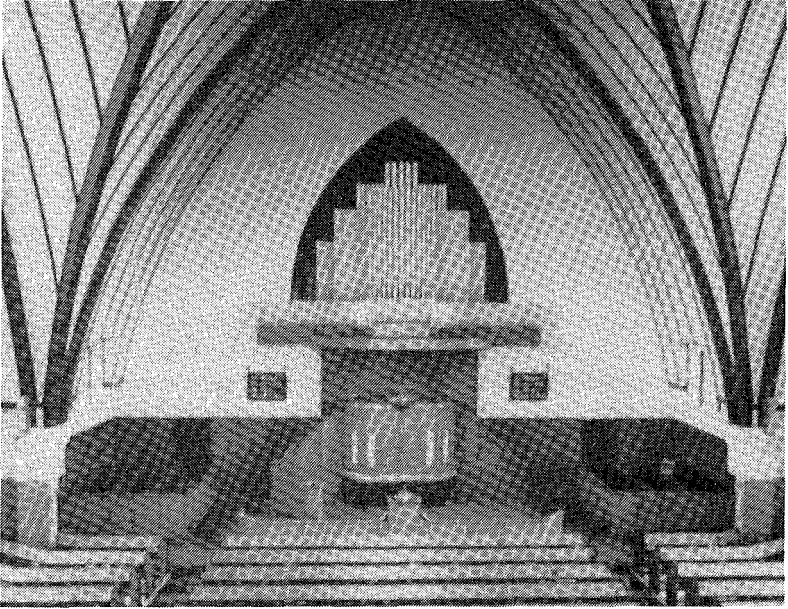
7. Dank en Bede

In 1865 werd in Lisse een Gereformeerde Gemeente onder het Kruis geïnstitueerd. In datzelfde jaar deed oefenaar G.J. Meulenbrugge zijn intrede en kwam de gemeente in het bezit van een kerkgebouw.

Toen in 1869 de Kruisgemeenten en de Afscheiden gemeenten besloten te verenigen, was Lisse een van de weinige Kruisgemeenten die weigerden tot deze vereniging toe te treden. Voorganger Meulenbrugge was wel voorstander; een beroep dat hij uit Bierum

Kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Lisse

Interieur van het kerkgebouw in Lisse

ontving werd door hem aangenomen. In 1872 werd Diedericus Wijting tot oefenaar benoemd. Vier jaar later vertrok hij naar Goes, waar hij tot predikant bevestigd werd. In de vakante periode die nu volgde werd de gemeente gediend door ds. A. Verhey te Woerden.

Toen ds. Verhey niet meer naar Lisse kon komen, maakte hij de kerkeraad attent op ds. E. Fransen te Kampen. De kerkeraad bracht hem een bezoek, wat niet alleen tot gevolg had dat ds. Fransen geregeld in Lisse vooringing in de bediening van Woord en sacramenten, maar ook dat de gemeente zich aansloot bij de Kruisgemeenten. In dit kerkverband nam ds. Fransen een centrale plaats in.

In 1886 werd een beroep op ds. Fransen uitgebracht wat door hem werd aangenomen. Al spoedig nam het kerkbezoek zeer toe. Uit de verre omtrek kwamen de mensen naar Lisse om de prediking van ds. Fransen te beluisteren. Omdat het kerkgebouw veel te klein was, werd het besluit genomen een grotere kerk te bouwen. In

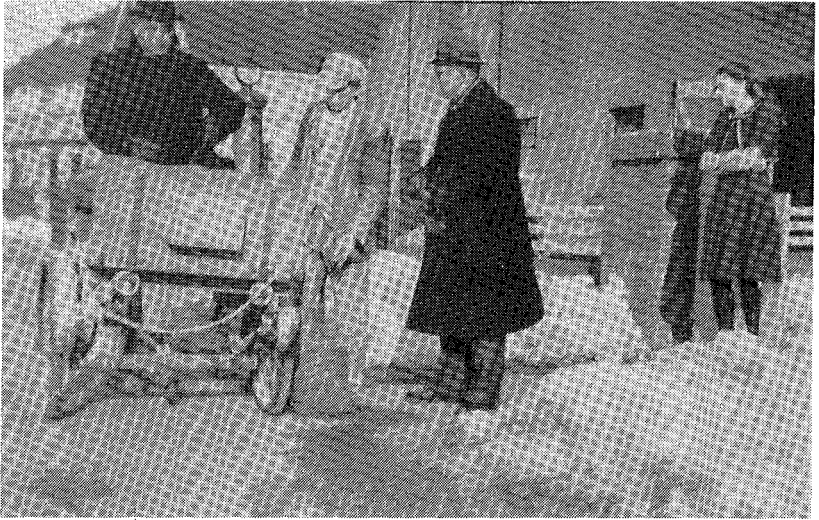
1887 werd de nieuwe kerk in gebruik genomen en kon het predikantsgezin ook een nieuw gebouwde pastorie betrekken.

In 1895 vertrok ds. Fransen naar Barneveld, waarna de gemeente sterk in ledental afnam. Tijdens de ambtsbediening van ds. Jac. Overduin, die de gemeente van 1898 tot 1922 diende, kwam de gemeente opnieuw tot bloei. De opvolger van ds. Overduin was ds. H.A. Minderman, die in 1923 bevestigd werd. Met de hem van God geschonken gaven heeft hij de gemeente gediend. Al werd zijn gezichtsvermogen steeds minder – tenslotte was hij geheel blind – zijn geloofsoog werd als het ware steeds helderder. Op zijn laatste ziekbed mocht ds. Minderman getuigen van de beloften die er nog voor de jeugd van de gemeente lagen. Ds. Minderman overleed op 23 maart 1933.

In 1934 werd de gemeente verblijd toen het bericht kwam dat kandidaat H. Ligtenberg het beroep van Lisse had aangenomen.

Ds. Verhagen voor de pastorie

De vervoersmogelijkheden waren tijdens de oorlogsjaren zeer gering. Moest ds. Verhagen in Woerden preken, dan werd hij met een fietskar gehaald en weer thuisgebracht.

Tijdens zijn verblijf nam het ledental zeer toe, zodat de kerk te klein werd. In 1936 werd een nieuw kerkgebouw in gebruik genomen. Ds. Ligtenberg vertrok in 1939 naar Kampen.

In maart 1942 kwam het verheugende bericht dat ds. Verhagen de vrijmoedigheid had gekregen om aan de roep van Lisse 'kom over en help ons' gehoor te geven.

Op 4 juni 1942 deed ds. Verhagen intrede in Lisse, na bevestigd te zijn door ds. P. Honkoop van 's-Gravenhage. De intreetekst was Markus 6:37: 'Geeft gij hun te eten.'

Het tijdperk, waarin ds. Verhagen Lisse diende, viel voor het grootste gedeelte samen met de moeilijkste oorlogsjaren. Daardoor kreeg de pastorale arbeid wel een bijzonder accent. In het gedenkboek, uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de gemeente te Lisse, is daarover te lezen:

'Het was voor de gemeente een groot voorrecht juist in die tijd een man als ds. Verhagen als herder te hebben. Hij was niet alleen een goed vaderlander, maar ook zeer begaan met het lot van de jonge mannen, die gedwongen in Duitsland werkten. Onder zijn leiding werd een organisatie opgebouwd om met deze leden contact te houden. Boeken, tijdschriften, levensmiddelen en versnaperingen werden ingezameld en hun regelmatig toegezonden. Bovendien kregen zij tweemaal per maand een kort verslag van een door ds. Verhagen gehouden preek, met een brief van de kerkeraad waarin hun de belangrijkste gebeurtenissen uit het gemeentelven verteld werden. Bijna allen beantwoordden deze brieven en zo bleef de band met de gemeente min of meer bewaard. Bijna tot aan het eind van de oorlog werd dit werk voortgezet, al werd het steeds moeilijker. De voorschriften op postverzending werden al maar scherper en tenslotte staakte de post geheel.

Vanzelfsprekend werden ook de onderduikers niet vergeten. Daar zorgde een andere groep voor, eveneens onder leiding van ds. Verhagen.'

Vooraf de laatste maanden van de oorlog waren ook voor Lisse erg moeilijk, niet alleen op maatschappelijk gebied maar evenzeer op kerkelijk terrein. Avonddiensten en ledenvergaderingen konden

Dank en Bede

Bevrijdingspredikatie (5 Mei) gehouden

door den Weleerw. Heer

Ds. A. Verhagen

Predikant der Ger. Gem. te Lisse

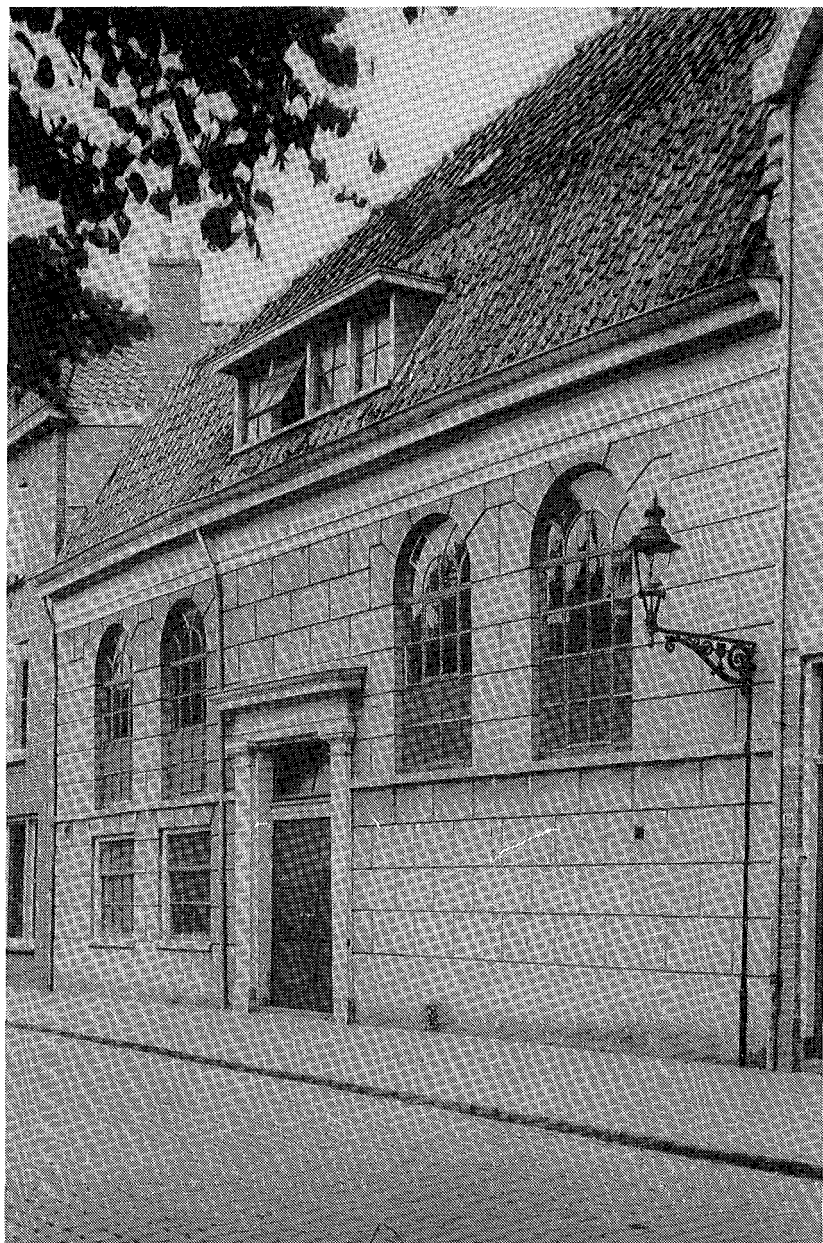
UITGEVER: J. P. VAN DEN TOL - DORDRECHT

vanwege de razzia's en de avondklok en door het wegvallen van de elektrische stroom niet worden gehouden. In deze ellende gaf de Heere acht op het geroep van Zijn volk. Er kwam redding uit de grote nood, waarin het land verkeerde. Hij bevestigde Zijn belofte, die Hij aan meer dan een van Zijn kinderen had gegeven: 'Om de verwoesting der ellendigen, om het kermen der nooddruftigen, zal Ik nu opstaan, zegt de HEERE; Ik zal in behoudenis zetten, dien hij aanblaast' (Psalm 12:6). Op 5 mei 1945 capituleerde de bezetter. Op de avond van die dag werd de gemeente bijeengeroepen om die weldaad des Heeren te gedenken. Ds. Verhagen had voor die bijzondere gelegenheid tot tekst Psalm 126:3: 'De HEERE heeft grote dingen bij ons gedaan; dies zijn wij verblijd.' In dit woord, dat van 'Dank en Bede' spreekt, lette de dominee allereerst op Neêrlands volk verblijd, in de tweede plaats op Neêrlands God geprezen en tenslotte op Neêrlands taak beschreven. Deze predikatie is in druk verschenen. Aan H.M. Koningin Wilhelmina en aan

H.K.H. Prinses Juliana werd een exemplaar van deze bevrijdingspreek verzonden.

Na de bevrijding heeft ds. Verhagen niet zo lang meer in Lisse gestaan. Nadat hij voor vijf beroepen bedankt had, deelde hij op Tweede Kerstdag 1946 mee dat hij het beroep naar Kampen had aangenomen. Deze gemeente had echter niet zo spoedig een huis beschikbaar en daarom bleef hij nog geruime tijd in Lisse wonen. Pas op 22 juni 1947 nam hij afscheid, waarbij hij namens kerkeraad en gemeente door ouderling C.J. Kool hartelijk werd toegesproken. De afscheidstekst was Mattheüs 28:20: 'En zie, Ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld. Amen.' Deze tekst werd genoemd 'Het troostwoord van Christus' voor de scheidende dienaar van Christus en voor de achterblijvende gemeente van Christus.

Zo vertrok het gezin Verhagen naar Kampen, echter niet zonder weemoed. In Lisse waren aan hun levensboek vele bladzijden toegevoegd, die als het ware, zo zei ds. Verhagen, met tranen zijn beschreven. 'We hebben geen plaats meegemaakt, waar we zoveel door de dood hebben verloren als in de gemeente van Lisse. Hoe menigmaal hebben we bij de graven gestaan van kinderen die aan de gevreesde ziekte (diphtherie) zijn gestorven. Dat zullen we nooit kunnen vergeten. En in die tijd hebben wij ook een offer moeten brengen. Onze oudste dochter, wier kinderen nog in ons midden zijn, is in die tijd gestorven.'

Het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente aan de Burgwal te Kampen.

8. *Het oog op God gericht*

Kampen was een gemeente die terug kon zien op een jarenlange geschiedenis. Door een van de vaders van de Afscheiding, Hendrik de Cock, werd zij op 4 juni 1835 geïnstitueerd.

Een vooraanstaande plaats in de gemeente werd ingenomen door lerend ouderling Dirk Hoksbergen.

Op de Synode van 1837 besloten de Afscheidenen de Dordtse Kerkorde te vervangen door een andere kerkorde, waartegen velen protesteerden. Ook ds. De Cock en Hoksbergen verzetten zich zeer. Ds. De Cock liet zich echter overhalen om de nieuwe kerkorde toch te aanvaarden, maar Hoksbergen bleef op zijn standpunt staan. Met anderen stichtte hij de Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis. Al spoedig werd Hoksbergen tot predikant bevestigd. In 1840 kwam de gemeente Kampen op zichzelf te staan.

In 1850 nam de gemeente een kerkgebouw aan de Burgwal in gebruik. In Kampen en omstreken werd deze kerk de 'klumpieskarke' genoemd omdat vele kerkgangers boeren waren, die op hun klompen naar de kerk kwamen.

Ds. Hoksbergen overleed in 1870. Een jaar later werd zijn opvolger, Elias Fransen, bevestigd. Met een predikatie over Handelingen 10:29 verbond ds. Fransen zich aan de gemeente. 'Daarom ben ik ook zonder tegenspreken gekomen, ontboden zijnde. Zo vraag ik dan, om wat reden gijlieden mij hebt ontboden.' De belangstelling voor de prediking van ds. Fransen was groot. Zondag aan zondag vulden talrijke bezoekers het kerkgebouw, dat na verloop van tijd vergroot moest worden.

In 1886 vertrok ds. Fransen naar Lisse. Door ds. D. Wijting werd hij opgevolgd. In 1888 vestigde deze zich te Kampen, maar een jaar daarna vertrok hij alweer.

Verder werd de gemeente gediend door ds. A. Janse (1893-1898), ds. D.C. Overduin (1904-1906), ds. J. Vreugdenhil (1932-1938)

De pastorie aan de Vloeddijk. Foto Frans Walkate-archief, Kampen.

en ds. H. Ligtenberg (1939-1942). In 1943 verbond ds. Vreugdenhil zich voor de tweede maal aan de gemeente. Reeds op 19 juli 1944 is hij overleden.

De bevestiging en intrede van ds. Verhagen vonden plaats op 25 juni 1947. Bevestiger was opnieuw ds. R. Kok. Hij leidde de nieuwe predikant in met de woorden uit 2 Korinthe 5:20 en 21: 'Zo zijn wij dan gezanten van Christuswege, alsof God door ons bade; wij bidden van Christuswege: Laat u met God verzoenen. Want Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.' Ds. Verhagen deed intrede met de woorden waarmee de Heere hem voor de aanvaarding van het beroep naar Kampen had ingewonnen, Jesaja 40:1 en 2: 'Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is, dat zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden.'

In de IJsselstad herdacht ds. Verhagen op 21 april 1948 dat de Heere hem verwaardigd had om gedurende 40 jaar Zijn Woord te mogen uitdragen. In een daartoe in het kerkgebouw aan de Burgwal belegde samenkomst sprak de jubilaris naar aanleiding van Handelingen 26:22a: 'Dan, hulp van God verkregen hebbende, sta ik tot op dezen dag', over 'De ootmoedige erkenning van de hulp des Heeren.' Dat deed hem ten eerste een blik in het verleden werpen, het gaf ten tweede een getuigenis omtrent het heden en ten derde gaf het hoop omtrent de toekomst.

Na deze gelegenheidspredikatie volgden verschillende toespraken namens de plaatselijke gemeente, de Particuliere Synode Oost en de classis Kampen. Ds. P. Honkoop, die in Rijssen stond en uit naam van de classis het woord voerde, typeerde op de hem eigen wijze kernachtig de weg die de Heere met zijn ambtsbroeder

gehouden had. Hij wees erop dat de Heere hem had gearresteerd en uit de wereld en de zonde had opgehaald, opdat hij als een vat der barmhartigheid op aarde zou worden gesteld en de heerlijkheid van Jezus Christus in hem zou geopenbaard worden. 'Maar – zo sprak ds. Honkoop – boven dat alles had het God goed gedacht u niet langer te laten in de schoenlapperij, maar u op te halen uit de geringheid en u te gaan stellen op de kansel, opdat God verheerlijkt zou worden. Nee, geen lapwerk wordt daar gebracht door hem, maar de volle raad Gods mag hij verkondigen, opdat de eeuwige zaligheid in Christus geopenbaard, leiden mag tot zaligheid en tot de voltooiing van dat huis, dat God Zelf gebouwd heeft en gefundeerd in Christus Jezus, hetwelk de vaste grondslag der zaligheid mag zijn.'

Op deze herdenkingsavond werd ook het woord gevoerd door afgevaardigden van alle vorige gemeenten die ds. Verhagen had gediend.

Op 6 september 1948 overleed ds. G.H. Kersten. In hem verloren de Gereformeerde Gemeenten een predikant die door de Heere begiftigd was met grote gaven van hoofd en hart. Het was ds. Kersten die in 1907 de stuwende kracht was achter de vereniging van de Ledeboeriaanse gemeenten en de Kruisgemeenten. Vele jaren heeft ds. Kersten in velerlei opzichten leiding aan de gemeenten gegeven.

Een andere zware slag trof de Gereformeerde Gemeenten toen op 3 september 1949 ds. J. Fraanje het tijdelijke met het eeuwige verwisselde. Ook ds. Fraanje nam een grote plaats in.

Ds. Verhagen was een van degenen die tijdens de begrafenisplechtigheid het woord voerden. Hij sprak het volgende.

Ds. Fraanje is niet meer, hij is verlost, God heeft hem welgedaan. Dat leeft in ons hart en vervult ons met verwondering en aanbidding, dat een diep gevallen zondaar, die zichzelf de eeuwige dood waardig gemaakt had, uit louter genade, om de zoen- en kruisverdienste van Christus, nu ingegaan is in de vreugde des Heeren.

Wat zal dat geweest zijn, toen hij verlost werd van een lichaam der zonde en des doods. Wat zal dat geweest zijn, toen hij na een bange

Ds. J. Fraanje

strijd en worsteling die Koning in Zijn schoonheid mocht aanschouwen, Die hij gepredikt, Die hij verheerlijkt heeft in zijn ambtelijke bediening, in het midden van Gods Kerk op aarde.

Wat zal het geweest zijn, toen hij de herdersstaf mocht neerleggen en als schaap mocht toegebracht worden tot die kudde, die niet gekocht is met goud of zilver, maar met de dure prijs van Jezus' dierbaar hartebloed.

Wat zal het geweest zijn voor hem, die hier op aarde op zoveel 'waaroms' geen 'daarom' gehad heeft, maar die nu ingegaan is in de vreugde zijns Heeren. Daar zal het volle licht over alles zijn opgegaan.

Dikwijls heeft hij op aarde in moedeloosheid en strijd zijn weg bewandeld. Menigmaal kwelde hem de vraag: waartoe nog nuttig, heeft mijn bediening wel betekenis?

Maar nu zal alles voor hem ontsloten zijn. Hij is in de grote verdrukking niet ondergegaan. Nee, hij is er uit. Niet door eigen kracht of door de veelheid van zijn ervaring. In het laatste van zijn leven is wel duidelijk bewezen, dat de Heere Zich zal doen overblijven een arm en ellendig volk. De eeuwige verbondstrouw van een Drieëinig God is de oorzaak en grondslag van de zaligheid.

Och, met welk een verlangen kunnen wij hem nastaren, die nu de palmtakken der overwinning in zijn hand heeft ontvangen. Hij heeft zijn wens verkregen. Wat is dat volk gelukkig wier leven Christus mag zijn. Maar wat is de wereld arm in het licht van de dood. Al zouden wij de hoogste sport op de maatschappelijke ladder bereiken, zo we niet meer hebben, we zijn doodarm. In de dood zijn wij allen gelijk. Maar wat is het onderscheid groot tussen hen die God dienen, en tussen hen die God niet dienen.

Wij hebben alle vrijmoedigheid om de dienst des Heeren aan te prijzen. De Heere geeft twee dingen aan Zijn volk. Daarvan is deze dag een bewijs. Zie maar om u heen. Welk een heerlijkheid legt de Heere op de begrafenis van Zijn knecht, hoewel hij een mens was van gelijke beweging als wij. Maar ook wordt ons in deze dag toegeroepen: Haast u, en spoedt u om uws levens wil.

Denk er om, gemeente van Barneveld, u zult het weten, dat ds. Fraanje hier gearbeid heeft. Zij het dan met alle gebrek en ellende, hij heeft zich vrijgemaakt van uw bloed. Ge zult hem eenmaal terugzien voor de Rechter van hemel en aarde. Dan zal hij tot jong en oud kunnen zeggen: Ik heb u gepredikt de rijkdom van genade, die God in Christus ontsloten heeft. Zal daar een eeuwige scheiding vallen? O, de weg geweten te hebben en niet bewandeld!

Ik zie daar de catechisanten, wat heeft hij met lust en toewijding onder u gearbeid. Ge zult het nooit kunnen vergeten wat hij voor u geweest is. Ik zou het u zo gunnen, dat gij de Heere leerdet kennen. Daarom roep ik u toe: Zoekt de Heere, en leeft, want waarom zoudt gij sterven?

Volk des Heeren, wij hebben één voorrecht, we zien elkaar nooit voor het laatst. Want al brengen wij het lichaam naar het graf, de band is niet verbroken. Wij gevoelen op dit ogenblik, dat er gemeenschap der heiligen is met hen, die de kroon werpen aan de voeten van het Lam.

Ook ben ik er van overtuigd, dat er in ons midden mensen zijn voor wie ds. Fraanje als middel tot bekering is gebruikt. O, wat zal het zijn als wij eenmaal elkaar terug zullen zien zonder zonde; bevrijd van alle moeite en verdriet, als wij zullen zingen: Het is door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen.

O, mijne toehoorders, het wordt voor de wereld elke dag

donkerder, maar voor Gods volk is er een blij vooruitzicht. De dichter zong: U is een beter lot bereid, uw heilzon is aan 't dagen. God is getrouw, Hij zal nooit laten varen de werken Zijner handen. Hij laat de hand van Zijn volk niet los. Op grond van Zijn onverbroken trouw zal Hij nooit hun val gedogen.

Kerkeraad en ambtsbroeders, dit sterven mocht ons eens in liefde nader aan elkander verbinden. Er mocht eens iets van ervaren worden van die innerlijke liefdeband, die Gods volk aan elkaar verbindt. Als er in de hemel spijt was, dan zou het daarover zijn, dat wij het elkaar zo dikwijls moeilijk gemaakt hebben. Wij mochten allen in de laagte, aan de voeten van die grote Leermeester terechtkomen.

O, dat de Heere twee delen van die Geest, die ds. Fraanje mocht ontvangen, op ons deed vallen. Hij was geen bijzonder mens; die bestaan er niet; dat maken wij onszelf en maken ons de mensen, en wij ondervinden dikwijls meer narigheid van onze vrienden, dan van onze vijanden; maar toch mogen wij niet loochenen de grote genade die God hem geschonken had. Dikwijls is hij velen tot een hand en voet geweest, want hij werd rijkelijk bedeed met het onderwijs van Gods lieve Geest. Met verwondering hebben wij vaak gezien welk een rijkdom van geestelijke kennis God aan een ongeleerd, ongeletterd mens gegeven had. Als de Schriften hem geopend werden mocht hij prediken de rijkdom van het eeuwig heil in Christus.

Mevrouw Fraanje, we hebben met u meegeleefd, ook op deze dag. Wij kunnen ons indenken dat uw gedachten worden vermenigvuldigd. Maar als ge uw weg eens terugkijkt, heeft God u dan ooit iets te zwaars opgelegd? Zijn er niet steeds Zijn Goddelijke ondersteuning geweest? Heeft Hij niet gedragen en gered? Mocht ge soms niet zingen: De Heere heeft mijn weg veranderd, niet naar uw eigen raad, maar naar Zijn Vaderlijke Raad? O, een weinig krediet voor een onveranderlijke Verbonds-God, dat moge u tot troost zijn. Kinderen, kleinkinderen en verdere bloedverwanten, er is een bidder weg. Wij zijn er getuige van geweest als wij mochten logeren onder zijn gastvrij dak, dat hij niet één van zijn geslacht vergat, als hij zijn knieën boog. Dat is nu weg, het is een groot verlies voor u. Als hij nog iets kon zeggen, zou hij zeggen: Kinderen, zoekt de

Heere, zoekt Hem, terwijl Hij te vinden is.

Straks moet de jongste zoon naar Indië. O moeder Fraanje, er ligt een last op uw schouders. Zult ge niet te veel overladen worden, zult ge niet bezwijken? Maar o, wij moeten soms diepe wegen door, opdat wij zouden weten wat wij aan de Heere hebben.

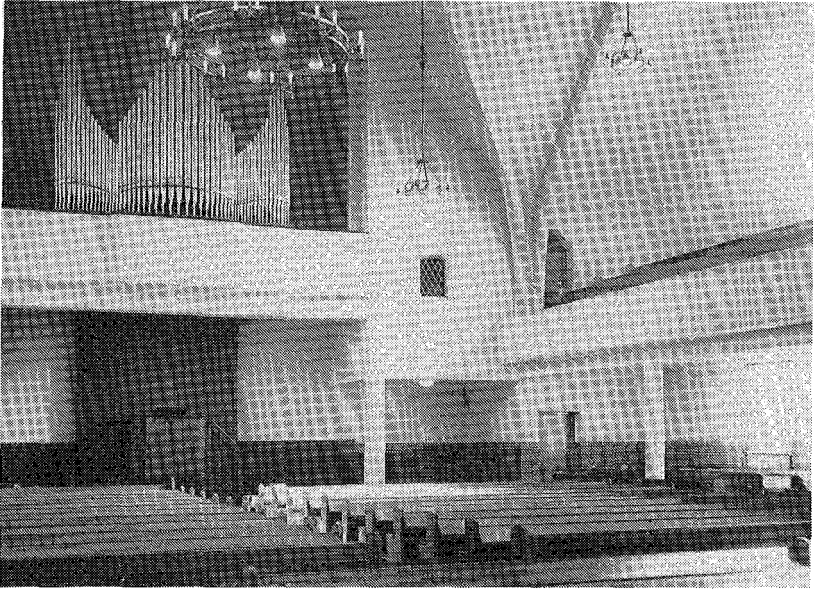
Jongeling, ge mocht nog bij de begrafenis van uw vader wezen. Ik kan me indenken wat het straks voor u zijn zal als ge uw moeder de hand zult drukken om uw woning te verlaten. Jongen, denk aan uw vader. De jongens in Indië hadden een grote plaats in zijn hart. Daar zijn wij getuige van geweest. De Heere moge u tot een beschutting zijn en Hij doe de dag aanbreken, dat gij weer tot uw moeder werd teruggebracht.

Namens de Particuliere Synode Noord werd mij opgedragen een enkel woord te spreken. Zijn arbeid werd steeds door onze Synode zeer gewaardeerd, want met lust, moed en ijver heeft hij het Woord des Heeren uitgedragen en de eeuwigheid zal oplossen waartoe en waarom het geweest is.

Wij moeten eindigen, maar ik zou toch willen verzoeken om met elkaar te zingen Psalm 42:1:

Ter gelegenheid van het leggen van de eerste steen van het nieuwe kerkgebouw hield ds. Verhagen een toespraak.

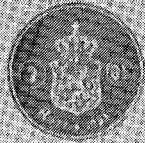

Het interieur van de kerk in Kampen

't Hijgend hert, der jacht ontkomen,
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frisse waterstromen,
Dan mijn ziel verlangt naar God.
Ja, mijn ziel dorst naar de HEER',
God des levens, ach, wanneer
Zal ik naad'ren voor Uw ogen,
In Uw huis Uw Naam verhogen?

De groei van de gemeente van Kampen zette zich tijdens het verblijf van ds. Verhagen voort. Al vóór zijn komst was besloten de kerk aan de Burgwal, die veel te klein was geworden, door een andere te vervangen. Verschillende pogingen daartoe werden tevergeefs in het werk gesteld, totdat de Heere Zelf opening gaf. Door verplaatsing van de gemeentelijke plantenkas kwam aan de 2e Ebbingestraat een terrein vrij dat voor de bouw van een kerk erg geschikt was. Ondanks het feit dat er voor deze grond zeer veel gegadigden waren, beschikte de Heere, Die zowel de harten van Overheid als

Wij Juliana, bij de gratie Gods,
Koningin der Nederlanden,
Prinses van Oranje-Nassau, enz, enz, enz

15 September 1951
No. 6.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie van 14 September 1951, Afdeling Algemene- en Kabinetszaken, Bureau Kabinetszaken, no. 7502 CH 110;

hebben goedgevonden en verstaan:

tot Te benoemen
R I D D E R in de

ORDE VAN ORANJE-NASSAU

A. VERHAGEN

Predikant bij de Gereformeerde Gemeente
te Kampen.

Onze voornoemde Minister is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Kanselier der Nederlandse Orden.

Soetdijk, 15 September 1951.

(Grt.) JULIANA

Accordeert met haarzelf origineel
de Directeur (wnd.)
van het Kabinet der Koningin.

(Grt.) W.F. Rbell.

De Minister van Justitie,

(Grt.) H. Mulderije.

No. B/4293.
Call. M.
Typ. H.

Voor eenfeitend afschrift,
De Kanselier der Nederlandse Orden

(H. Koot).

van onderdanen in Zijn hand heeft, het zó, dat de Gereformeerde Gemeente hierop haar nieuwe kerk kon bouwen. Op zondag 16 september 1951 preekte ds. Verhagen voor het laatst in het oude kerkgebouw. De tekst was Exodus 33:14 en 15. Twee dagen later werd het nieuwe gebouw in gebruik genomen.

Het was een bijzonder blijde ure, niet alleen voor de gemeente, maar ook voor haar predikant. Deze sprak over 1 Koningen 8:29. Na de predikatie bedankte hij allen die hadden meegewerkt aan het tot stand komen van de nieuwe kerk. Toen kreeg burgemeester Oldenhof het woord. Hij wenste Gods zegen toe op de bediening van Zijn Woord in dit nieuwe kerkgebouw. Hij wees erop, dat het ook voor ds. Verhagen een bijzondere avond was, omdat hij zo intensief gearbeid had om de kerkbouw te bevorderen en nu de bekroning op dit werk mocht zien. Ook noemde hij de vele functies, die ds. Verhagen in het kerkelijk leven van de Gereformeerde Gemeenten bekleedde. Het was een indrukwekkende lijst. Tot ieders verrassing deelde de burgemeester mee dat H.M. de Koningin besloten had ds. Verhagen voor dit alles te benoemen tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Onder grote stilte werd hem het daarbij behorende ereteken door burgemeester Oldenhof opgespeld. Het waren ontroerende ogenblikken, ook toen daarna staande het eerste couplet van het Wilhelmus werd gezongen. Voor ds. Verhagen, die zoveel liefde voor ons Oranjehuis gevoelde, was het een bijzonder voorrecht deze onderscheiding te mogen ontvangen.

In november 1951 bevond ds. Verhagen zich onder het gehoor van een oude bekende: professor Wisse. In Middelburg kwamen ze regelmatig bij elkaar over de vloer. Professor Wisse moest tot zijn spijt constateren dat ds. Verhagen na afloop van de samenkomst onmiddellijk huiswaarts was gekeerd en schreef hem een briefje met de volgende inhoud.

Waarde Broeder!

Er moet me iets van 't hart. Wat was dat een teleurstelling voor mij, dat ik voor mijn afrit geen gelegenheid kreeg om u even de hand te drukken. Hoe kwam dat? Was het woord tegen uw instemming?

Prof. G. Wisse

Neen toch? Dat zou mij spijten. En hebt ge mij kunnen verstaan?
Gezien het verschrikkelijke weer, viel de opkomst mij enorm mee.
Nu, ik hoop dat ge mij even een lettertje verwaardigt. Dan kan ik
dit zaterdagmorgen nog hebben met de nachttreinlichting.
Vele hartelijke groeten van huis tot huis.
Heilbiddend uw toegenegen in Christus
Doorn, 29-11-'51

G. Wisse

Ds. Verhagen reageerde als volgt.

Kampen, 30-11-1951

Aan den Zeergeleerden Heer Prof. G. Wisse, Doorn

Waarde Broeder!

Wat WISSE preekt is zeker waar,
Toch, broeder, er dreigt een groot gevaar!
Want toch die preekstoel is zo hoog,
Blijft men wel klein in eigen oog?

De prediker is als een kaars,
Die brandende, toch moet verteren!
Dit is de grote les des Heeren,

Die al Zijn knechten moeten leren!

Uw prediking was gereformeerd,
Daar heeft u zelf iets van geleerd!
Maar wees bevreesd voor de *remonstrant*,
Die maakt toch alles *contraband*!

Het grote voorrecht dat u geniet,
Is werkelijk iets, wat men zelden ziet!
Gelet op de veelheid uwer jaren,
Zo'n schare rondom u te vergaren!

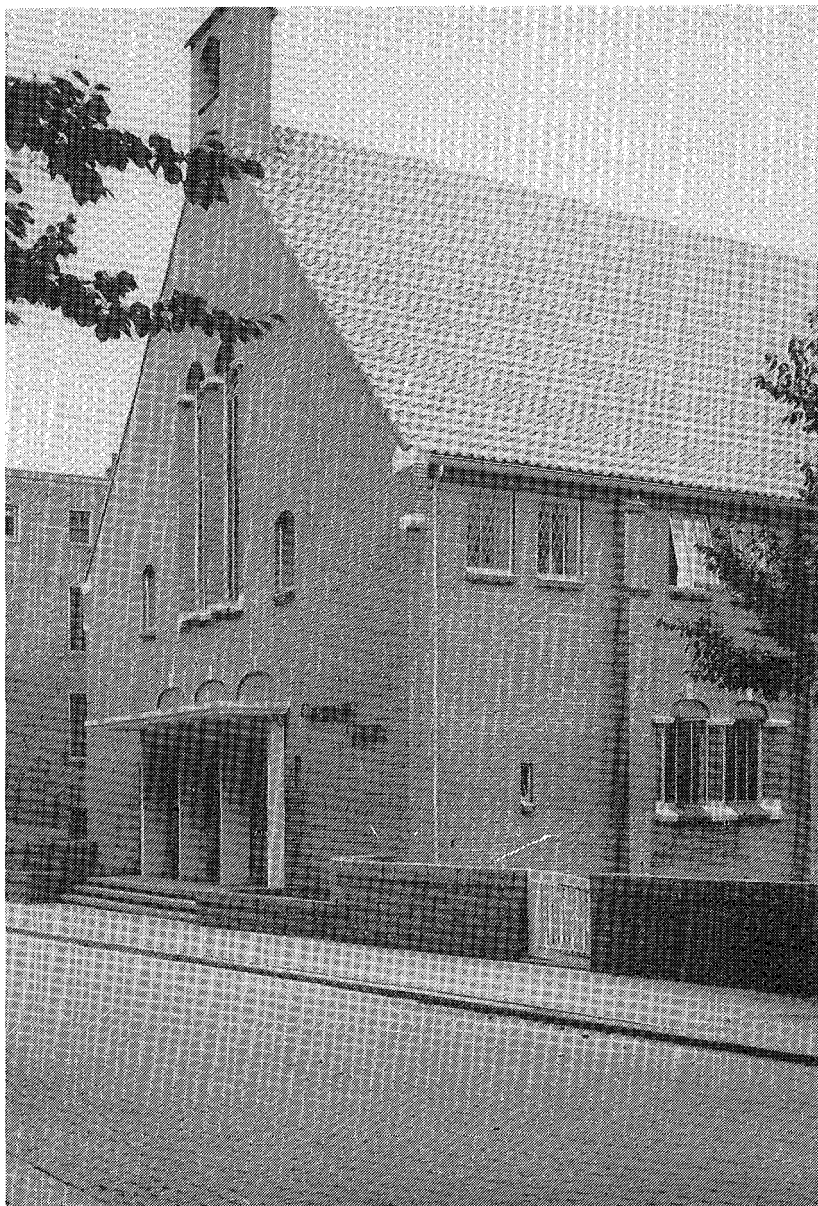
De inhoud van uw betoog was af,
U scheidde duidelijk het koren van het kaf!
De Roomse leer een vervloekte afgoderij,
Daar vielen wij van ganser harte bij!

Maar dat de belofte gaat voor de wet,
Daar heb ik zelf nooit op gelet!
Dat kon ik zo maar niet aanvaarden,
Verklaar u nader, *zeer eerwaarde*!

Dat ik u, na de dienst, niet kwam groeten,
Daar moet u toch niet in gaan wroeten!
Ik deed dit uit bescheidenheid,
Dus, broeder, mij treft geen verwijt!

Wees met de uwen hartelijk gegroet van uw vriend en broeder,
ds. A. Verhagen

Intussen waren er op het bredere erf van de Gereformeerde Gemeenten moeilijkheden ontstaan, die in 1953 helaas tot een scheuring leidden. De gemeente van Kampen bleef daarvoor gelukkig bewaard, middellijkerwijs door aanwezigheid van ds. Verhagen, die als praeses van de Generale Synode van 1953 nauw bij die scheuring betrokken was. Onder zijn leiding heeft een door de Synode benoemde commissie nog een samenspreking gehad

Het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Kampen

met de uitgetreden broeders, teneinde hen tot terugkeer in een rechte weg te bewegen. In zijn afscheidspraak doelde ds. Verhagen op de moeilijkheden ten tijde van de scheuring, toen hij zei:

‘We hebben u de weg mogen wijzen, die leidt tot de enige troost, gelijk Naomi dat Ruth deed, om in de nauwste gemeenschap, ook in de bewustheid, met de geestelijke Boaz te mogen komen. Dat leven hebben wij u voorgesteld; dat leven, dat zich openbaart in de vreze des Heeren, in het liefhebben van Zijn geboden en in het haten en vlieden van de zonde. Dat leven hebben wij u mogen voorstellen, al zijn er tijden over ons heengegaan, waarbij smaad, hoon en verdachtmaking het voorstelden, als zouden wij een andere grondslag leggen als dat leven. Maar, gemeente van Kampen, we zeggen nogmaals, al zijn we van onze gebreken overtuigd, dat we die grondslag in uw midden hebben gelegd en die weg met u hebben mogen behandelen.’

Acht jaar heeft ds. Verhagen in Kampen gestaan. In de zomer van 1955 leidde de Heere zijn weg naar Gouda. Op zondag 17 juli werd afscheid genomen met de woorden uit Deuteronomium 30:19, een blijkbaar voor ds. Verhagen geliefde afscheidstekst, waarmee hij ook van vorige gemeenten afscheid had genomen en waarin als het ware de gehele inhoud van al zijn preken was samengevat!

Ouderling H.A. Duinkerken, die de scheidende predikant toesprak, gewaagde van liefdebanden, die gelegd waren. Hij liet hem toezingen Psalm 37:3:

Geen ijd'le zorg doe u van 't heilspoor dwalen;
Houd in uw weg het oog op God gericht,
Vertrouw op Hem, en d' uitkomst zal niet falen:
Hij zal welhaast uw recht, voor elks gezicht,
Doen dagen als de morgenzonnestrallen,
En blinken als het helder middaglicht.

Zo werd een tijdvak in het leven van ds. Verhagen afgesloten, waarin op kerkelijk terrein veel gebeurd was, maar dat niet minder voor zijn gezinsleven van grote betekenis is geweest. Mevrouw Verhagen is in deze tijd ernstig ziek geweest en de enige zoon moest lange tijd in het sanatorium worden verpleegd. Ds. Verhagen zelf

moest een operatie ondergaan en zijn toestand was nadien zo ernstig dat voor zijn leven werd gevreesd. Evenwel, de Heere deed wonderen, zodat hij weer herstelde en zijn werk mocht voortzetten.

9. Hulp van God verkregen

De laatste van de gemeenten, waaraan ds. Verhagen verbonden is geweest, was Gouda. Op 21 juli 1955 werd hij daar bevestigd door ds. H. Rijksen, die als tekst had Kolossenzen 1:28: 'Denwelken wij verkondigen, vermanende een iegelijk mens en lerende een iegelijk mens in alle wijsheid, opdat wij zouden een iegelijk mens volmaakt stellen in Christus Jezus.' 's Avonds deed de nieuwe predikant intrede met een predikatie over Psalm 71:17 en 18: 'O God! Gij hebt mij geleerd van mijn jeugd aan, en tot nog toe verkondig ik Uw wonderen. Daarom ook, terwijl de ouderdom en grijsheid daar is, verlaat mij niet, o God, totdat ik dezen geslachte verkondige Uw arm, allen nakomelingen Uw macht.'

Ook in Gouda heeft ds. Verhagen moeilijke jaren op kerkelijk gebied doorgebracht, omdat daar de gevolgen van de in 1953 ontstane scheuring het meest merkbaar waren. Ten aanzien van het bezit van de kerkelijke goederen moest helaas voor de wereldlijke rechter worden geprocedeerd, hetgeen er uiteindelijk toe leidde, dat de kerk aan het Stationsplein met de daarbij behorende gebouwen, dus ook de pastorie, moest worden verlaten. Dit vond kort voor het overlijden van ds. Verhagen plaats. Het viel hem zwaar dit alles te moeten meemaken. Bij het aanvaarden van het beroep naar Gouda was hij gesterkt door het Woord des Heeren: 'Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn.' En was dit nu Gods weg? Wonderlijk heeft de Heere hem echter in deze raadselachtige weg gesterkt en bijgestaan. Hij werd erbij bepaald, dat Christus moest getuigen: 'De vossen hebben holen, en de vogelen des hemels nesten; maar de Zoon des mensen heeft niet, waar Hij het hoofd nederlegge', terwijl een onwaardig mens als hij was nog een huis kreeg om te bewonen. In die gestalte gebracht, werd ds. Verhagen volkomen met Gods wil verenigd. De gemeente kwam, na die tijd, gedurende een lange periode samen in de Gereformeerde Kerk aan de Turfmarkt.

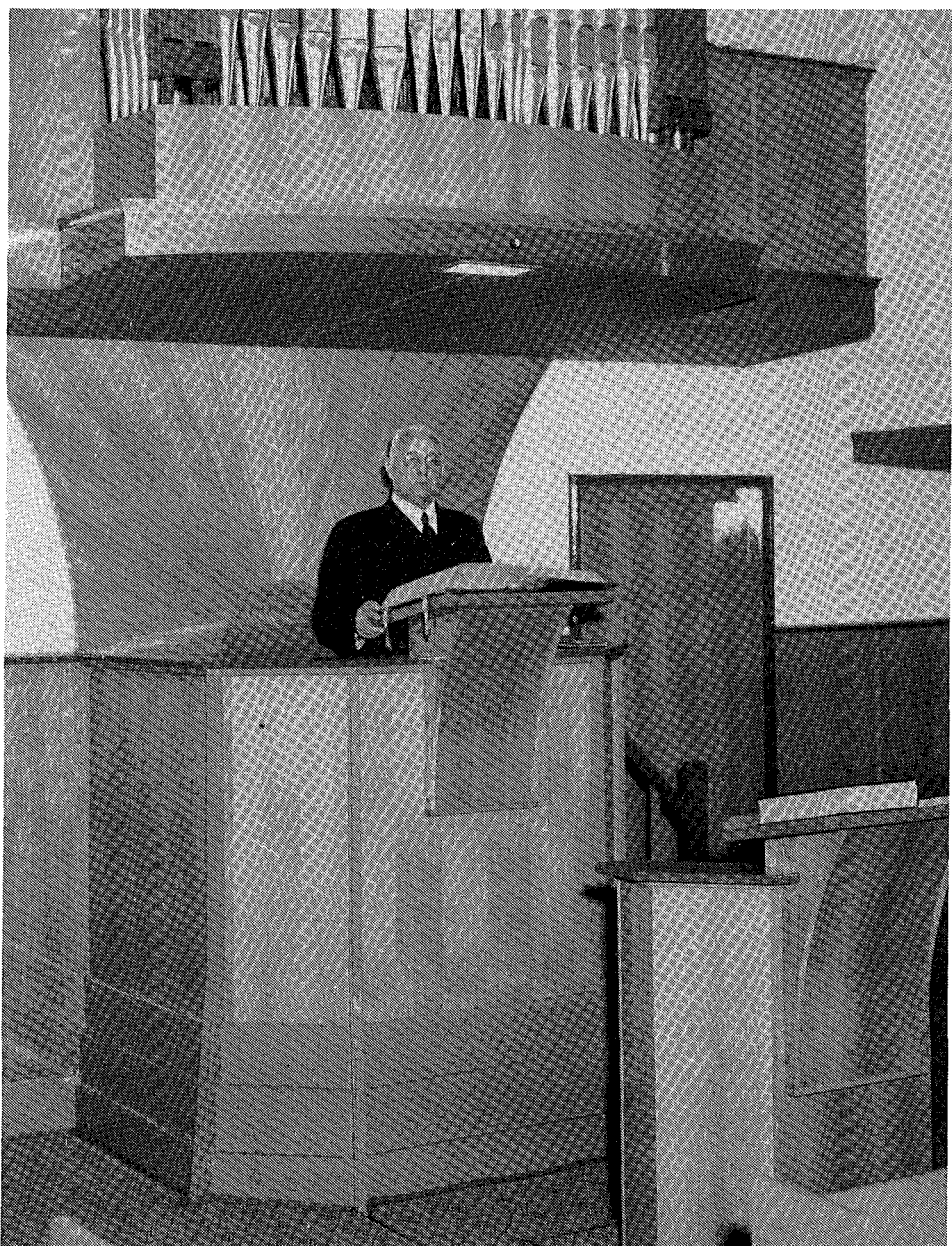

De pastorie, Vredebest 32

Het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente aan het Stationsplein in Gouda.

Als een verkwikking te midden van de moeilijkheden in de gemeente van Gouda, werd een blijde dag beleefd, toen haar herder en leraar op 17 april 1958 stil mocht staan bij het feit, dat hij 50 jaar tevoren in Westzaan bevestigd was. 's Middags was er gelegenheid de jubilaris en zijn vrouw te feliciteren. Niet minder dan 500 personen, waaronder ook afgevaardigden van de vorige gemeenten die hij gediend had, maakten daarvan gebruik. Onder grote belangstelling (nog in de kerk aan het Stationsplein, die helemaal gevuld was met gemeenteleden en afgevaardigden uit het gehele land) hield ds. Verhagen een gedachtenispredikatie over dezelfde tekst waarover hij tien jaar tevoren in Kampen gepreekt had, Handelingen 26:22a: 'Dan, hulp van God verkregen hebbende, sta ik tot op dezen dag.' Deze keer werd die tekst nader verklaard aan de hand van de volgende gedachten: Gehandhaafd op de ambtelijke loopbaan, voortgeleid door beproevingen heen en staande gebleven door Gods genade en kracht.

Ds. Verhagen op de kansel in Nieuwer ter Aa. De foto werd genomen op 4 november 1955. Op die dag werd het kerkgebouw opnieuw in gebruik genomen nadat een brand grote schade had aangericht.

10. Actief in het kerkverband

Het kerkverband van de Gereformeerde Gemeenten stond bij het begin van de loopbaan van de jonge Verhagen nog in de kinderschoenen. Immers slechts een jaar tevoren, in 1907, waren de Kruisgemeenten en de gemeenten die ten tijde van ds. Ledeboer zijn ontstaan, tot één kerkformatie samengevloeid. De noodzakelijkheid en de waarde van een kerkelijk leven, volgens de door de Dordtse Synode vastgestelde kerkorde, stonden nog niet hoog genoteerd. Het begrip daarvoor is van lieverlede gegroeid. Met andere predikanten heeft ds. Verhagen daartoe het nodige bijgedragen. In zijn konsulentgemeenten heeft hij zijn invloed op dit terrein ten goede aangewend. Er zijn heel wat gemeenten geweest, waarvan ds. Verhagen in zijn jarenlange ambtelijke loopbaan konsulent was. Denk alleen maar aan de tijd, dat hij in Zeeland stond. Daardoor was ds. Verhagen ook een van de gezaghebbende figuren naar wiens adviezen en opmerkingen in de meerdere vergaderingen graag werd geluisterd.

Zijn arbeid in de vele vakante gemeenten, ook in die, waarvan hij geen konsulent was, is groot geweest. Hij heeft meer dan eens 'de eerste steen gelegd', en nieuwe of vernieuwde kerkgebouwen en kerkorgels in gebruik genomen. Daarbij en ook bij andere bijzondere diensten kwam èn uit de tekstkeuze èn uit de verdeling van de tekst duidelijk naar voren, dat ds. Verhagen een woord op zijn pas kon spreken. In veel weekdiensten is hij voorgegaan, ook toen dit in de oorlogsjaren vanwege de uiterst geringe vervoersmogelijkheden bijzonder moeilijk was, vooral ook omdat ds. Verhagen geen afstanden te voet kon afleggen. In die tijd werden vanuit Lisse hele tochten per fiets ondernomen naar vakante gemeenten. Zo kwam hij verschillende malen in Nieuwer ter Aa preken, waar hem zijn traktement in natura werd uitbetaald, hetgeen uiteraard zeer welkom was, omdat er grote voedselschaarste heerste. Zo'n tocht betekende, dat hij 55 kilometer met

één been moest trappen. Daarom werd hij door een fietser uit Lisse, die hem met een touw trok, naar Hoofddorp gebracht en vandaar door een ander uit Nieuwer ter Aa opgehaald. Eén keer harmonieerde 'het span' niet erg. De 'voorganger' fietste recht door, terwijl hij een bocht had moeten nemen. De eigenlijke voorganger, die de bocht wèl nam, kwam toen te vallen. Het liep gelukkig met een paar schrammen af.

Ds. Verhagen had grote belangstelling voor alles, wat binnen het kerkverband plaatsvond. Zaken, die hij wilde stimuleren, bracht hij via zijn kerkeraad ter classis of in de geordende weg op andere meerdere vergaderingen. Dezelfde weg bewandelde hij, als hij bezwaren had tegen een bepaalde gang van zaken. Dan kon hij vasthoudend zijn. Dit was bijvoorbeeld het geval met zijn mening, dat het kamerlidmaatschap onverenigbaar was met het ambt van herder en leraar. Ds. G.H. Kersten was in 1922 voor de Staatkundig Gereformeerde Partij lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal geworden en toch predikant van Yerseke gebleven. Middelburgs kerkeraad bracht de bezwaren daartegen tot tweemaal toe op de meerdere kerkelijke vergaderingen, teneinde die combinatie ongedaan te maken, echter zonder resultaat. Ds. Verhagen bleef evenwel persoonlijk zijn bezwaren handhaven. Hij heeft zich vrijwel niet met politiek bemoeid en, voor zover bekend, nooit de S.G.P. in het openbaar gesteund.

Een andere zaak, waarmee ds. Verhagen zich niet kon verenigen, was het initiatief dat ds. G.H. Kersten had genomen om gelden in te zamelen en deze aan de Generale Synode aan te bieden, met het doel daarvoor een gebouw voor een Theologische School te stichten of te kopen. Ook deze kwestie werd, evenals de combinatie kamerlid-predikant, door Middelburg op de Particuliere Synode Zuid te berde gebracht. Men zag als bezwaar tegen dit initiatief, dat de gemeenten in een bepaalde richting werden gedrongen. De Particuliere Synode Zuid deelde dit gevoelen echter niet. Toch was ds. Verhagen niet tegen een opleiding van de aanstaande dienaren des Woords als zodanig. In de verantwoording van de ontvangen giften voor het beoogde doel stond in het kerkelijk orgaan van 14 mei 1925 een bedrag van f 629,17 vermeld

Ds. Verhagen met de ridderorde

van het comité te Middelburg, terwijl bij de opening van de Theologische School, op 13 januari 1927, ook ds. Verhagen het woord voerde. Hij sprak over Zacharia 4:10 en liet de docenten en de studenten Psalm 122:3 toezingen.

Uit het vorenstaande blijkt, dat onze predikanten vroeger ook niet altijd gelijk dachten over sommige zaken, voor zover deze althans de grondstukken van de waarheid niet raakten. Maar men wist elkaar te verdragen en liet elkaar ter wille van de eenheid der gemeenten niet los. Verschil van mening leidde niet tot persoonlijke verwijdering. Dat bleek uit de lezingen, die ds. G.H. Kersten in Middelburg over diverse dogmatische onderwerpen op uitnodiging van ds. Verhagen hield en uit de predikantenconferenties, waaraan zowel ds. Kersten als ds. Verhagen hun volle medewerking gaven.

Ds. Verhagen was meermalen praeses van Particuliere en Generale Synodale vergaderingen. Zodoende nam hij, in het bijzonder na het overlijden van ds. G.H. Kersten en ds. J. Fraanje, in de Gereformeerde Gemeenten een vooraanstaande plaats in. Van de Generale

Synode van 1953, toen een droeve scheuring onder predikanten en gemeenten ontstond, was hij voorzitter. Over die scheuring droeg hij veel leed.

Ook in diverse deputaatschappen en commissies van de Generale Synode heeft ds. Verhagen de kerken mogen dienen. Zo was hij bij zijn overlijden voorzitter van het curatorium van de Theologische School, penningmeester van het deputaatschap voor de zending, van de emerituskas en van de kas voor bijzondere noden, terwijl hij ook de penningen beheerde van de commissie tot behartiging van de belangen der militairen. Verder had hij zitting als deputaat voor correspondentie met de Hoge Overheid en was hij lid van de commissie voor administratie van 'De Saambinder', aan welk blad hij in het begin zijn medewerking verleende als schrijver van de rubriek 'Varia'. Uit dit alles blijkt duidelijk, dat ds. Verhagen een levendig aandeel had in de gang van zaken binnen het gehele kerkverband.

II. Vol ijver voor de zending

Het is de begeerte van al Gods volk, wanneer de Heere hen uit de macht der duisternis trekt en hen overzet in het Koninkrijk van de Zoon Zijner liefde, om daarvan ook te getuigen en anderen voor dat Koninkrijk te winnen. Immers, als ze op zichzelf en op hun zonden en afmakingen zien en nochtans mogen geloven, dat de Heere uit enkel genade op hen het oog heeft willen slaan, zouden ze dan tegenover hun naasten niet getuigen dat, als de Heere naar zulken als zij zijn heeft willen omzien, dit voor anderen zeker mogelijk is? Dat leefde ook in het hart van de jonge Verhagen, nadat de Heere hem te sterk geworden was. Vandaar ook zijn arbeid op de zondagsschool te Nieuwerkerk aan den IJssel en te Vlaardingen. Hij had oog voor hetgeen de Heere in Zijn Woord zegt: 'Ga uit in de wegen en heggen, en dwing ze in te komen, opdat Mijn huis vol worde.' Evenzeer had hij oog voor de opdracht aan Gods kerk betreffende het zendingswerk, om heen te gaan en al de volken te onderwijzen, hen te dopen in de Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes en hen te leren onderhouden alles wat de Heere Zijn discipelen geboden heeft.

Ds. Verhagen voelde de noodzaak om in eigen land degenen, aan wie het Woord des Heeren werd onthouden of die zich daarvan willens en wetens hadden afgekeerd, door middel van de inwendige zending voor het eerst of weer opnieuw met dat Woord bekend te maken. Hij voelde ook de plicht van de Gereformeerde Gemeenten om uitwendige zending te bedrijven door Gods Woord te brengen, daar, waar men er nog nooit van gehoord heeft. Ds. Verhagen, die al in de twintiger jaren door de Generale Synode tot zendingsdeputaat was benoemd, heeft voor deze beide doeleinden zeer geijverd en stimulerend gewerkt om tot daadwerkelijke zending te komen.

De kerk van Middelburg deed (via haar classis) al op de eerste Particuliere Synode, na de komst van ds. Verhagen in die

gemeente, het voorstel om in Indonesië (toen nog Oost-Indië geheten) bijbels te gaan verspreiden onder heidenen en mohamedanen. Omdat aan de praktische uitvoering van dit voorstel nog al wat bezwaren kleefden, is hiervan toen niets gekomen.

In februari 1924 kwam de inwendige zending op de Particuliere Synode van het Zuiden ter sprake. De classis Middelburg, die in dit opzicht al werkzaam was, verzocht de medewerking van de Particuliere Synode. In de notulen van die synodale vergadering, waarvan ds. Verhagen voorzitter was, wordt over dit verzoek vermeld:

'De praeses licht de noodzakelijkheid der inwendige zending toe. De classis Middelburg nam de inwendige zending ter hand in bijbelverspreiding en vond een der ouderlingen van Oostburgs kerk bereid bijbels te verspreiden, door een classicale commissie toegezonden, waarvoor de kerken der classis collecteren. Vooral ook in roomse gezinnen is de bijbel verspreid en uit ontvangen mededelingen blijkt, dat de bijbel gelezen wordt, niettegenstaande tegenstand der geestelijken. Ook tracht de colporteur besprekingen met de gezinnen te verkrijgen. Zijn arbeid is niet onvruchtbaar. Nu wenst de classis Middelburg uitbreiding te geven aan deze zaak. Naast de inzameling voor de uitwendige zending, bestaat dus een kas voor de inwendige zending. Neemt de Synode het voorstel aan, dan zal elke kerk gehouden zijn een bijdrage of collecte af te staan aan de te benoemen synodale commissie. De classis Middelburg zal haar bemoeiingen overdragen aan de synodale commissie.'

Het voorstel van de Middelburgse classis werd met algemene stemmen aangenomen. In de commissie, die de zuidelijke Particuliere Synode voor dit werk instelde, werd ook ds. Verhagen benoemd en met het financieel beheer belast. In deze door de classis Middelburg ter hand genomen arbeid, waarvan ds. Verhagen mede een stuwende kracht was, ligt dus het eigenlijke begin van het evangelisatiewerk, dat nu een uitgebreider terrein omvat en geleid wordt door het Deputaatschap voor de Evangelisatie in Nederland en België.

Dat financieel beheer baarde ds. Verhagen wel eens zorgen, vooral in de crisisjaren. In een verantwoording van de ontvangen gelden in 'De Saambinder' van 24 juni 1937 schreef hij daarover het

volgende, waarin ook zijn liefde en ijver voor dit werk naar voren komt:

'Wanneer ik mij nederzet om enige letteren te schrijven, die aan de verantwoording der ontvangen giften voorafgaan, is de stemming gedrukt. Niet dat de Heere Zijn zaak – en dat is toch de inwendige zending – vergeet, maar de vrees bekruipt mij, dat wij het vergeten en dat doet mij niet weldadig aan. Er is bijna een stilstand te bemerken wat de inkomsten betreft en dat betekent achteruitgang. Dagelijks wordt gearbeid; vele bijbels worden uitgedeeld en ook worden vele gesprekken gevoerd met hen, die een bijbel mochten ontvangen. Dat brengt zeer begrijpelijk kosten met zich mee. Er is nog een hoop in mijn hart, gezien de feiten, die al zo dikwijls hebben gesproken. Immers, ons volk is zo, dat wanneer hun gezegd wordt, dat de nood hoog is, zij staan als een enig man, ook in het geven van hun stoffelijke gaven. Het is menigmaal gebeurd, dat door een kleine wenk die gegeven werd, de resultaten zo waren, dat ik er verbaasd van stond.

Welnu, daar de zaak zo staat, breng ik ze te uwer kennis, in de vaste overtuiging, dat zulks voldoende is. Ik twijfel niet of de uitkomst zal het bevestigen en de bewijzen zullen door u geleverd worden. Ik schaam mij het bedelen niet, neen, vooral niet voor deze zaak, want het gaat om de uitbreiding van Gods Koninkrijk, maar laat het toch niet nodig worden. Te mogen geven zonder er iets voor te krijgen, maar om des Heeren wil, dat is genade. Wat het kunnen betreft, iedereen kan geven, al is het slechts een penningske der weduwen. Wees voorzichtig, dat de satan onze leermeester in het rekenen niet wordt, want al die sommen zijn fout. Het is zijn toelag om u niet achteruit, maar vooruit te laten zien en dan is het soms zo, alsof er geen God in de hemel is, ja dan komen wij tekort en zal het op een bankroet uitlopen.

O, dat Godonterend ongeloof om de Heere verdacht te maken; hoe vreselijk. Dan moet Gods kerk het met koperen centen doen, alhoewel op andere terreinen het zilver nog gegeven wordt. Ja, dan nemen wij het vet van het offer voor onszelf en wat schiet er voor de zaak des Heeren over? Geef zelf maar het antwoord. Daarom, vertraag niet, ook niet inzake het werk der zending. Op de oever der eeuwigheid zullen de resultaten gezien worden, ook van deze

Als laatste beklom Ds. Verhagen het spreekgestoelte tot het spreken van het slotwoord. Hij deed dit op ernstige wijze, aandringend op heilige activiteit, want, zo sprak hij, de zaak des Konings heeft haast. Onze gemeenten hebben een schuld af te doen met betrekking tot de zending, en spreker hoopte, dat de tijd spoedig aan zou breken, dat we van het geld verzamelen voor zending en zendeling zouden kunnen overgaan tot het geld uitgeven voor eigen zendingswerk. Nadat hij er zijn voldoening over uitgesproken had, dat men op zo'n aangename en toch stichtelijke wijze had mogen samenzijn, en op het nut geweest had van dergelijke dagen tot bevordering van de gemeenschapszin en tot versteviging van de onderlinge band, verzocht hij de aanwezigen staande te zingen van Psalm 122 het tweede en het derde vers, en sloot hij te circa 15.45 uur de vergadering met dankzegging.

Uit het verslag van de eerste zendingsdag die in 1957 gehouden werd.

eenvoudige arbeid. De Heere mocht die met Zijn gunst kronen en ons verwaardigen, ook in dat werk gedurig bezig te zijn. Alle gevers hartelijk dank, ook aan hen, die voor 'Stille Armen' iets afzonderden.'

Daarna volgen de verantwoordingen. Voor de inwendige zending werden dertien giften ontvangen met een gezamenlijk totaal van f82,33.

Voor de 'Stille Armen' kwam van drie zijden een totaalbedrag van f11,50 binnen. In diezelfde 'Saambinder' vermeldde ds. R. Kok, als penningmeester van de kas voor uitwendige zending, een viertal giften, totaal f16,-. Er blijkt wel uit, dat het in die tijd, vooral door de grote werkloosheid, op maatschappelijk gebied niet erg rooskleurig gesteld was.

Hoewel niet ontkend kan worden, dat de Gereformeerde Gemeenten reeds kort na het ontstaan van het kerkverband oog hadden voor de zendingsopdracht, die de Heere aan Zijn Kerk heeft nagelaten - omstreeks 1907 waren er al contacten met zendeling Benjamin, die onder de Armeniërs werkte -, toch kan niet gezegd worden, dat de zendingsgedachte bij de kerkeraden en de leden werkelijk leefde. Weliswaar werden er voor dit doel regelmatig

giften ontvangen, maar het in de loop der jaren bijeengebrachte bedrag (in mei 1953 bezat de kas voor de uitwendige zending ruim f52.000,-) was toch niet van dien aard, dat het tot het uitgaan van een zendeling kon komen, indien er toen iemand geweest zou zijn die zich zijn roeping daarvoor bewust was. In de tweede helft van de vijftiger jaren is daarin een kentering ten goede gekomen, waartoe ds. Verhagen veel heeft mogen bijdragen. Op Koninginnedag 1957 werd in Utrecht de eerste zendingsdag gehouden. Ds. Verhagen sprak toen een bezielend slotwoord over de woorden 'De zaak des Konings heeft haast.' Op de tweede zendingsdag kwam hij daarop terug. Het verslag in 'Paulus' van juli 1958 vermeldt daarover:

'Evenals de vorige keer wordt nu het slotwoord weer gesproken door de nestor van onze predikanten, ds. Verhagen. Deze begint de vergadering te herinneren aan het woord, waarmee de vorige zendingsdag is gesloten, namelijk 'De zaak des Konings heeft haast.' De vergadering wordt de vraag gesteld: 'Bent u tevreden met deze gang van zaken?' Uitwendig is er reden tot dankbaarheid. Het mag echter niet blijven bij het vergaren van kapitaal. We moeten trachten onder biddend opzien wegen te vinden, waardoor het geld aan zijn doel beantwoorden kan, namelijk het brengen van het Woord Gods aan de blinde heidenen.

In zijn 50-jarige ambtsbediening, aldus ds. Verhagen, is het gebleken, dat er in de Gereformeerde Gemeenten grote offervaardigheid bestaat. Het geld is er!! Het behoeft alleen maar gegeven te worden!! We moeten niet blijven praten, er moeten zaken gebeuren!!

Jonge mensen, bedenkt eens het grote voorrecht, dat er iets van onze schuld aan het heidendom betaald kan en mag worden. Er ligt een taak op onze schouders. Wil een visser om Gods zegen vragen, dan zal hij het net moeten uitwerpen. Zo moet het ook zijn met de evangelieprediking onder het heidendom.

We hopen als God ons leven spaart, het volgend jaar met wat anders te komen dan alleen met dode cijfers. Wij hopen dan te kunnen komen tot daden, tot afbetaling van de schuld!! Laten wij niet trachten dat in eigen kracht te doen, doch laten wij onze kracht van de Heere verwachten. Zeer toepasselijk liet hij daarna zingen Psalm 84:3 en 6.'

Het was de laatste zendingsdag, die ds. Verhagen bijwoonde. In 1959, het jaar van zijn overlijden, kon hij niet aanwezig zijn, omdat hij als comité-lid was uitgenodigd om mee te gaan naar Soestdijk om H.M. de Koningin een nationaal geschenk aan te bieden. De uitzending van ds. G. Kuijt naar West-Irian, bijna drie jaar later, heeft hij niet meer beleefd, omdat de Heere hem toen reeds een beter lot had bereid.

12. *Waakzaam voor de jeugd*

Ds. Verhagen was, zoals uit het voorgaande duidelijk zal zijn geworden, erg bewogen met het zieleheil van diegenen in ons land, die niet met Gods Woord bekend waren of zich daarvan hadden afgewend en met hen, die er nooit van hadden gehoord. Niet minder waakte hij ervoor dat de jeugd, die bij de rechte prediking van dat Woord werd opgevoed, daarbij zou blijven. Hoe nodig vond hij het de jongeren te waarschuwen voor en te wapenen tegen de aanvallen, die erop gericht zijn hen van de vaste grondslagen van Gods Woord af te trekken. Daarom was hij doordrongen van de noodzaak om eigen scholen te stichten, waar de kinderen worden onderwezen op grond van de beginselen, die in de Heilige Schrift ook voor het onderwijs zijn te vinden, opdat er één lijn zal worden getrokken in huis, school, kerk en catechisatie. Voor de stichting van scholen op reformatorische grondslag heeft hij dan ook al het mogelijke gedaan, onder andere voor de scholen in Herkingen en in Middelburg.

Ook heeft hij jarenlang (van 1926 tot 1942) zijn krachten gegeven aan het bestuur van de Scholenbond der Gereformeerde Gemeenten, terwijl hij bovendien als voorzitter van de Raad van Toezicht van 'De Driestar', de belangen van de opleiding van de leerkrachten diende.

Verder bleek de belangstelling van ds. Verhagen voor de jeugd uit zijn zitting nemen in de Commissie voor het kindertehuis 'De Berenbos' in Nunspeet.

Hoe groot hij het belang van eigen scholen achtte, blijkt wel uit hetgeen hij bij zijn afscheid van een van de gemeenten daarover opmerkte. Het zijn ook voor deze tijd nog zeer behartenswaardige woorden: 'Wat een voorrecht hebben wij ook, gemeente, dat we een eigen school mogen hebben, waarvan we overtuigd zijn, dat uw kinderen in dezelfde leer worden onderwezen, als die u op de kansel hoort. Ik geloof, dat dat wel eens een weinig meer

gewaardeerd mocht worden. Al kleven aan die arbeid ook zwakheden en gebreken, toch worden uw kinderen zo maar niet naar Jezus gestuurd. En dan bedroeft het ons dat er nog mensen zijn, ook in onze gemeente, die het de moeite niet waard achten om de kinderen naar onze eigen school te sturen. Kunt ge dat voor God verantwoorden? Bedenkt eens, wat ge hier beloofd hebt bij de doop. Ik wil in mijn laatste ure niet hard zijn, maar ik moet toch waar zijn. Dan heeft het ons wel eens bedroefd dat er niet meer waardering voor die arbeid gevonden werd. De belangstelling op ledenvergaderingen en ouderavonden was soms zo gering. Ge hoorde wel eens het geluid: 'dat zoeken ze daar wel uit', maar het ging over het belang van uw eigen kinderen. Het hoofd en het personeel zijn mensen met zwakheden en gebreken, maar ze leren uw kinderen de weg overeenkomstig Gods Woord. En als ge dan nagaat hoe ver de verwatering in onze tegenwoordige tijd gaat en wat er allemaal mee door kan onder een christelijk vernis, laat dan de school die God u nog gegeven heeft, bij u in waarde zijn.'

Niet alleen de opvoeding van de kinderen had zijn volle aandacht. Zijn belangstelling ging evenzeer uit naar de oudere jeugd. Toen in 1931 pogingen aangewend werden om de bestaande jongelingsverenigingen in één verband bijeen te brengen, gaf ook ds. Verhagen daaraan zijn medewerking. In een op Tweede Pinksterdag te Gouda gehouden oprichtingsvergadering werd hij tot tweede voorzitter gekozen; ds. J.D. Barth te Borssele werd tot eerste voorzitter benoemd. Omdat deze om gezondheidsredenen zijn benoeming niet kon aannemen, werd ds. Verhagen voorzitter van het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen. Dat is hij tot zijn dood gebleven. Hij nam deze taak met liefde op zich in een tijd, toen er voor het jeugdwerk nog maar weinig belangstelling bestond en het op vele plaatsen zelfs werd tegengewerkt. Hij hield echter ook in dit opzicht vol en wist langzaam maar zeker meer belangstelling te wekken voor dit werk. Op een enkele uitzondering na heeft hij alle jaarvergaderingen van het Landelijk Verband mogen leiden. Zijn openingswoorden waren altijd bezielend en ernstig. Dat het aantal bezoekers van deze vergaderingen steeds toenam, lag ook aan de prettige sfeer, die ds. Verhagen wist te

scheppen door zijn goede leiding en zijn vaak gevatte wijze van antwoorden. Zo werd eens op een (huishoudelijke) vergadering voorgesteld om een bondsspeldje te laten maken, dat de leden op hun revers zouden kunnen dragen. 'Ik vind het goed', zei ds. Verhagen, 'maar dan moet er op staan: 'Zijt met ootmoedigheid bekleed.' Dat willen jullie toch niet, dus daarom gaat het niet door.' Een andere keer werd er gevraagd of enkele onbekende kandidaten voor het hoofdbestuur even op mochten staan. 'Niet nodig', oordeelde de voorzitter, 'want zij zien er net zo uit als u, het zijn Adams zonen en hun portret staat in Romeinen 3.'

Hij heeft er altijd op aangedrongen om bij de eenvoudigheid van Gods Woord te blijven, opdat 'de verenigingen geen ovens zouden zijn, waar stenen gebakken worden om naar Gods volk te gooien.' Ook stelde hij de eis dat verenigingen die zich aanmeldden bij het Landelijk Verband, onder toezicht stonden van de plaatselijke kerkeraad. Het jeugdwerk moest kerkelijk gebonden zijn.

Tijdens de oorlogsjaren lag het werk volkomen stil. Niet lang na de bevrijding werd door het hoofdbestuur van het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen een brochure uitgegeven met als titel: 'De Jeugd in Nood'.

Een belangrijk moment in de geschiedenis van het jeugdwerk was het verschijnen op 21 juni 1946 van het eerste nummer van 'Daniël', het 'Orgaan van het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen der Gereformeerde Gemeenten in Nederland'. Al in de jaren voor de oorlog was herhaaldelijk door de verenigingen gevraagd om een eigen blad, maar de uitgave daarvan stuitte toen op grote bezwaren. Het aantal verenigingen was te klein en de financiën waren niet toereikend. Na de oorlog werd deze zaak weer ter sprake gebracht en toen werd besloten om door een commissie de mogelijkheden daartoe te laten onderzoeken. De uitgave van een eigen blad kwam inderdaad tot stand. Ds. Verhagen werd benoemd tot hoofdredacteur van 'Daniël' en is dit tot aan zijn overlijden gebleven. Het blad had de liefde van zijn hart. Hij schreef in het eerste nummer:

'Zo is dan nu de lang gekoesterde wens verwezenlijkt!!!

Immers, hoe was er reeds vele jaren bij onze jongelingen een

Verschijnt Vrijdag
eenmaal per 14 dagen

Advertentie tarieven
op aanvraag

Hoofdredacteur en adres voor toezending van
copie door medewerkers:

DS. A. VERHAGEN - Heereweg 294 te Lisse

Administratie adres:

H. Hoogendoorn, R. van Catsweg 244a te Gouda

Abonnementsprijs
f 3,90 per jaar of f 1,95
per half jaar, verhoogd
met incassokosten.

Losse nummers 20 ct.

TER KENNISMAKING.

Zoo is dan nu de lang gekoesterde wensch verwezenlijkt!!!

Immers, hoe was er reeds vele jaren bij onze jongelingen een verlangen, een eigen blad te mogen bezitten, waardoor het onderling contact met de verschillende vereenigingen, behorende tot het Landelijk Verband van Jongelingsvereenigingen, uitgaande van de Geref. Gemeenten in Nederland, onderhouden zou kunnen worden.

Geheel onverwachts werd deze zaak op een algemeene vergadering ter sprake gebracht en gevoelde de groote noodzakelijkheid ervan, was het voor het Hoofdbestuur onmogelijk hun bezwaren langer te handhaven.

Dientengevolge werd er een Commissie benoemd, die dit alles ter hand zou nemen.

De bezwaren mochten worden opgelost en met groote verbazing zijn we den gang van zaken verder nagegaan. En nu..... ziedaar!!

Hier is het eerste nummer van ons blad, getiteld: „Daniël“.

Het doel van dit blad is, onze jonge menschen te toonen, dat wij hen dienen willen, om voorlichting te geven in die zaken, die zij, zoowel voor hun geestelijk- als tijdelijk leven zoo onmisbaar van noode hebben.

Ja, om op een zeer eenvoudige, doch waardige wijze onze jonge menschen tot een hand en voet te zijn, opdat onder biddend opzien tot Hem, aan Wiens zegen alles gelegen is, wij onze zwakke krachten tot hun nut en welzijn mochten aanwenden.

Verschillende predikanten, ouderlingen en diakenen onzer gemeenten, alsmede enkele onderwijzers onzer scholen hebben zich bereid verklaard, hun krachten aan dit werk te geven.

Ons voornemen is, dit blad elke 14 dagen te doen verschijnen, terwijl de rubrieken gevuld zullen worden met:

Een Stichtelijke Overdenking, Schetsen voor Bijbelsche-, Kerk- en Vaderlandsche Geschiedenis, De behandeling der Catechismus, Een vragenbus, alsmede Kerk- en Vereenigingsnieuws, terwijl verschillende voor de jeugd belangrijke onderwerpen behandeld zullen worden, opdat het medeleven van onze jonge menschen met de Geref. Gemeenten daardoor verhoogd mocht worden.

De naam van den Hoofd- of Eindredacteur bevindt zich boven aan het blad, terwijl als administrateur is aangewezen de Heer H. Hoogendoorn, Ridder van Catsweg 244a te Gouda.

Dat dit blad, onder des Heeren zegen in deze bange en zorgwekkende dagen voor onze jonge menschen mocht zijn als een zuiver kompas, hetwelk hen de goede Jevensrichting aangeeft, om het pad van 's Heeren geboden te bewandelen, is het vurig verlangen van het Hoofdbestuur.

Wij zijn er van overtuigd, dat onze krachten klein zijn.

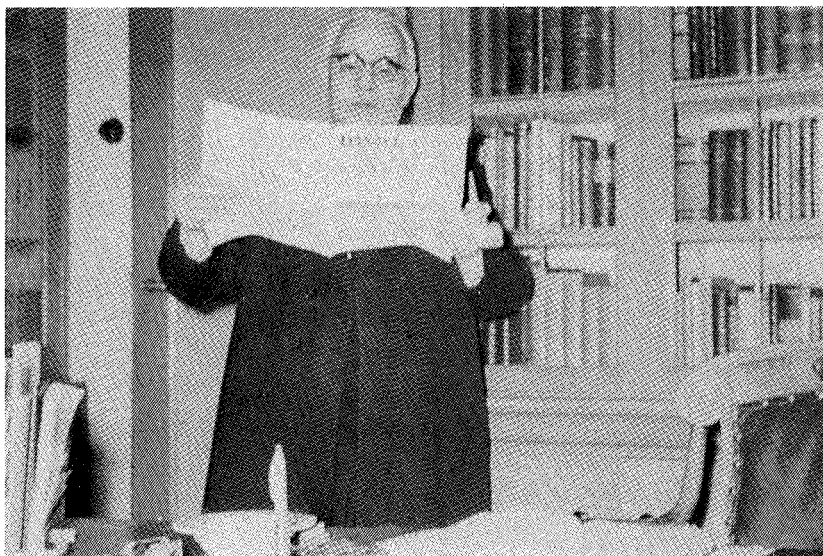
De Heere leere ons met elkander onze nietigheid maar veel te verstaan, opdat wij als eerrechte Daniël gedurig open vensters naar den Hemel mogen hebben, om van Daniël's God, Die alleen wonderen doen kan al onze hulp en kracht te verwachten.

Hij stelle daartoe dit blad nog tot in lengte van jaren dienstbaar voor de harten van jong en oud.

Wij wekken tevens U allen op belangstelling voor ons blad ook bij anderen aan te kweken, opdat het, zoowel in ons eigen als in het buitenland, waar onze jonge menschen zich ook ophouden tot een zegen gesteld mocht worden.

LISSE.

DS. A. VERHAGEN.

Ds. Verhagen met 'Daniël'

verlangen een eigen blad te mogen bezitten, waardoor het onderling contact met de verschillende verenigingen, behorende tot het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, onderhouden zou kunnen worden. Geheel onverwacht werd deze zaak op een algemene vergadering ter sprake gebracht en gevoelende de grote noodzakelijkheid ervan, was het voor het Hoofdbestuur onmogelijk de bezwaren langer te handhaven. Dientengevolge werd er een commissie benoemd, die dit alles ter hand zou nemen. De bezwaren mochten worden opgelost en met grote verbazing zijn we de gang van zaken verder nagegaan. En nu . . . ziedaar!!

Hier is het eerste nummer van ons blad, getiteld: 'Daniël'. Het doel van dit blad is onze jonge mensen te tonen, dat wij hen dienen willen, om voorlichting te geven in die zaken, die zij, zowel voor hun geestelijk als tijdelijk leven, zo onmisbaar van node hebben. Ja, om op een zeer eenvoudige, doch waardige wijze onze jonge mensen tot een hand en voet te zijn, opdat onder biddend opzien tot Hem, aan Wiens zegen alles gelegen is, wij onze zwakke krachten tot hun nut en welzijn mochten aanwenden.'

Elk jaar werd een 'Daniël-dag' georganiseerd, waarop de bestuursleden van het Landelijk Verband en alle medewerkers van 'Daniël' bij elkaar kwamen om de belangen van het blad te bespreken.

'Daniël' is vooral de eerste jaren na het verschijnen een belangrijk contactorgaan geweest voor de militairen. In het eerste nummer stond door de redactie geschreven:

'Een ander belangrijk punt is de geestelijke verzorging van onze militairen. Hoe is het contact van onze kerkeraden met de jonge mannen, die in 's lands dienst worden opgeroepen? Hoevelen van onze jongens bevinden zich in plaatsen, waar zij arbeiden aan de werken voor herstel van ons land, of in opleidingskampen e.d., waar plaatselijk geen contact met onze kerken mogelijk is!

Onder de militairen, in Oost- en West-Indië verspreid, bevinden zich ook doopleden der Gereformeerde Gemeenten! Nu is ons blad 'Daniël' een welkom middel om voortdurend met deze jonge mensen in contact te blijven.

Het Hoofdbestuur van het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen heeft dan ook besloten om ons blad gratis toe te zenden aan allen die in militaire dienst, waar ook ter wereld, worden opgeroepen.

Ook andere jeugdigen, die voor uitoefening van hun werkzaamheden, ver van hun woonplaats, zich buiten kerkelijk verband moeten ophouden, willen we gaarne het blad gratis toezenden.'

Aan de kerkeraden werd gevraagd om adressen van militairen en ook om opgave van kerkdiensten, catechisatietijden, verenigingsavonden en adressen van mensen, die militairen thuis wilden ontvangen. Deze gegevens werden in 'Daniël' gepubliceerd. Ook werd er door 'Krijgsman' een speciale rubriek 'Voor onze militairen' verzorgd.

Bijzondere aandacht werd besteed aan het contact met soldaten, die in de jaren 1946 tot 1949 hun dienstplicht vervulden in het voormalig Nederlands Oost-Indië. In 'Daniël' van 6 december 1946 werd een oproep om preken en goede lectuur geplaatst door ouderling B. Roest van Scherpenzeel, die door de classis Barneveld aangezocht was om de jongens in Indië daarvan te voorzien. Toen daarna ook een 'Noodkreet uit Indië' werd geplaatst, waarin

Vanaf december 1946 werden vele pakketten gereed gemaakt voor de militairen in Nederlands-Indië. Op deze foto ds. Verhagen met een aantal helpers en helpsters.

gewezen werd op de moeilijke omstandigheden waaronder de militairen verkeerden, besloot de redactie de lectuurvoorziening op grote schaal te gaan aanpakken. In overleg met ouderling Roest heeft het bestuur van het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen door het verzamelen van adressen, giften en boeken leiding gegeven aan deze zaak. In 1947 benoemde de Generale Synode voor dit alles een speciale commissie, waarvan ds. H. Ligtenberg voorzitter werd, ouderling Roest secretaris en ds. Verhagen, die evenals de secretaris in dit opzicht al heel veel werk had gedaan, penningmeester. Die commissie maakte graag gebruik van de voor dit doel al opgebouwde organisatie. Dat ds. Verhagen daarin een groot aandeel heeft gehad, behoeft nauwelijks te worden gezegd. De pastorie was het adres, waarheen de geldelijke giften, de boeken en goederen in natura konden worden gezonden. Later, toen de giften in natura een heel grote omvang kregen, werden zowel in

Lisse als in Kampen, waarheen ds. Verhagen inmiddels was verhuisd, opslagruimten belangeloos ter beschikking gesteld. Door dit werk en mede door de brieven van predikanten en ambtsdragers aan hun leden en doopleden, merkten de militairen in Indië, dat er in de gemeenten in het vaderland met hen werd meegeleefd. Het was een veelomvattend werk. Zo werden bijvoorbeeld tegen de jaarwisseling 1947/1948 niet minder dan 725 kistjes met lectuur en allerlei nuttige en nodige dingen naar Indië verzonden. Alles bij elkaar was het een enorm werk, waarvoor in Kampen een speciale verzendcommissie was gevormd. In drie jaar tijd werd aan geld en goederen meer dan f 100.000,- bijeengebracht om aan ongeveer 800 jongens in den vreemde, zo mogelijk eens in de drie weken, een pakketje boekjes en van tijd tot tijd ook stoffelijke blijken van meelevens te zenden. In 'Daniël' werden steeds berichten geplaatst over de financiële giften en over de 'pakkettenstroom', evenals brieven van militairen, die hun zending in dank ontvangen hadden. Helaas moesten ook van tijd tot tijd overlijdensberichten geplaatst worden van militairen, die in Indië omgekomen waren. Dit werk is niet ongezegend geweest. In de samenkomsten, die vanwege de Synodale Commissie in de zomer van 1948 in

Uit de 'Daniël' van 13 augustus 1948

Pakketverzending Indië

In ons vorig nummer heeft de Voorzitter van het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen, Ds A. Verhagen een dringend beroep gedaan op onze J.V.'s en ook op onze M.V.'ën; een aansporing om opnieuw de schouders onder het zo nodige werk van inzamelen te zetten.

Gaarne voegen wij hieraan ook een opwekking toe aan alle lezers en lezeressen van ons blad. We kunnen wel zeggen, dat alles, maar dan ook alles er het vorig jaar aan heeft medegewerkt om de pakketzending naar onze vrienden in Indië te doen worden, wat ze dan ook geworden is.

Weinig draagt allen weer een steentje bij. Is het voor de leden van onze Jongelings- en Meisjesverenigingen niet een prachtige taak op deze wijze iets te doen voor onze vrienden in Indië?

De Synodale Commissie stelt Uw hulp zeer op prijs. In 'Daniël' van 30 Juli zijn reeds enkele artikelen genoemd, die zeer geschikt zijn voor het grote plan.

Gaarne herhalen we ze nog even. Pepermunt, wybertjes, tandpasta, tandenborstels, talkpoeder (reakteloos), vaseline, schoenveters (Heftst leer), knopen, stopwol, garen en naalden, verbandartikelen (jodium, leukoplast en verbandgaas), huisjes norit-tabletten, akkertjes, koperpoets, tabak en cigarettens, bij voorkeur verpakt

in zilverpapier of cellophaan, scheermesjes en potloden. Weet U, wat ook zo goed te gebruiken is? Anelina-potloden en voor degenen die eens wat extra's willen geven i.v.m. deze zending — een zonnebril.

En nu over de wijze van toezending.

Giften in natura kunnen worden gezonden aan Ds A. Verhagen.

Bij de vorige zending geleek het huis van Ds Verhagen veel op een opslagplaats en daarom, zet vooral op het adres van zendingen in natura:

Aan de WelEerw. Heer Ds A. Verhagen
p/a Sigarenfabriek van Putten & Franssen
Groenstraat 163 — Kampen

Zeer welkom zijn snoep-, tabaks- en suikerbonnen.

Geldelijke bijdragen kunnen gezonden worden aan Ds A. Verhagen, Vloedijk 30 te Kampen, bij voorkeur door storting of overschrijving op zijn gironummer 2782 dus niet 27282 zoals voor het vorige nummer van ons blad abusievelijk was opgegeven. Het verdient aanbeveling en zal door de Synodale Commissie zeer op prijs worden gesteld Uw giften in welke vorm ook in te zenden vóór 15 September aan een der bovenstaande adressen, naar gelang het een geldelijke gift of een gift in natura is. De Heere neige menig hart tot milddadigheid voor deze zaak die aller medeleven ten volle waard is.

Middelburg en Barneveld gehouden werden met de gedemobiliseerde militairen, mochten zowel ds. Fraanje als ds. Verhagen daarvan getuigen. Zij hadden uit Indië brieven ontvangen, waaruit bleek dat er onder de militairen waren, in wier hart de Heere krachtig had gewerkt.

Speciale zorg hebben ds. Verhagen, alsook ds. R. Kok en burgemeester D. Kodde, die synodale deputaten bij de Hoge Overheid waren, gehad voor de soldaten die niet naar Nederland mochten terugkeren, omdat er in Indië pokken uitbraken, waarvoor zij om des gewetens wil niet waren ingeënt. Deze deputaten vroegen audiëntie aan bij de minister van oorlog en dank zij hun bemoeienissen mochten die achtergebleven militairen tenslotte toch in een afzonderlijk ruim van het m.s. 'Zuiderkruis' repatriëren. Op 25 mei 1950 werd te Utrecht, in de kerk aan de Boothstraat, een samenkomst met teruggekeerde soldaten gehouden, waarbij ook verschillenden van de laatstgenoemde groep aanwezig waren. Het was een onvergetelijke dag. Ten bewijze daarvan volgen enkele gedeelten uit het verslag van deze dag in 'Daniël' van 2 juni 1950:

'Deze onvergetelijke dag moet men zelf meegemaakt hebben om zich een juist en blijvend beeld ervan te vormen.

In zijn gebed droeg ds. Ligtenberg, de voorzitter van de Synodale Commissie, de omstandigheden van dit samenzijn aan de Heere op, bijzonder Zijn zegen afsmekend voor degenen, die zo diep bedroefd zijn door de geslagen wonden en Hem biddende om die genade om in ware dankbaarheid met alle ontvangen weldaden in Hem te eindigen. Ds. Verhagen sprak enkele woorden over de Goddelijke zorg voor onze jongens en ook hoe voor hen is gezocht en geworsteld en hoe ook hun belangen zijn behartigd. Dank zij de grote steun der gemeenten is de Commissie daartoe steeds in staat geweest.

Ook richtte hij enkele woorden tot kolonel De Kluis (die als hoofdlegerpredikant namens de minister van oorlog aanwezig was), die gaarne van de aangeboden gelegenheid gebruik maakte om tot de teruggekeerde militairen te spreken. Hij deed dit namens de minister van oorlog, die gaarne zelf gekomen zou zijn, doch in verband met de begroting onmogelijk weg kon. Zowel de minister

als spreker hebben door verschillende besprekingen inzicht en respect gekregen in bepaalde onzer principiële opvattingen. Kolonel De Kluis betuigde zijn blijdschap over de terugkeer der aanwezige militairen en feliciteerde ook hun familieleden van harte.

Op zeer onderhoudende wijze werd door sergeant Uithol en sergeant-majoor De Wit respectievelijk gesproken over het leven in Indië en de terugkeer naar het vaderland, waarbij eerstgenoemde meer sprak over de in Indië gehouden samenkomsten rondom Gods Woord en onze belijdenis en laatstgenoemde ons verhaalde het ontstaan van het 'detachement vaccinatieweigeraars'. Het gaf een juist inzicht in vele doorworstelde moeilijkheden, maar deed ons ook duidelijk zien, hoe de Heere de harten neigt, ook van ministers en koningen, tot volvoering van Zijn raad. Luitenant Buurveld, de commandant van het 'detachement vaccinatieweigeraars', dankte op zeer hartelijke wijze namens alle aanwezige militairen voor alles wat de Commissie voor hen gedaan had, terwijl in zeer gevoelvolle en ernstige woorden burgemeester Kodde de dank en waardering der ouders vertolkte.'

De laatste jaarvergadering van het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen die ds. Verhagen leidde, werd gehouden op 19 februari 1959 te Gouda. Het stemde toen tot blijdschap dat wel acht predikanten en verschillende studenten en ambtsdragers aanwezig waren. Ds. Verhagen sprak in zijn openingswoord over Markus 13:28-37. Naar aanleiding van de gelijkenis van de vijgeboom en de wederkomst des Heeren sprak hij als volgt:

Hetgeen wij uit Markus 13 hebben gelezen, geldt inzonderheid voor ons opkomend geslacht: 'Waakt!'

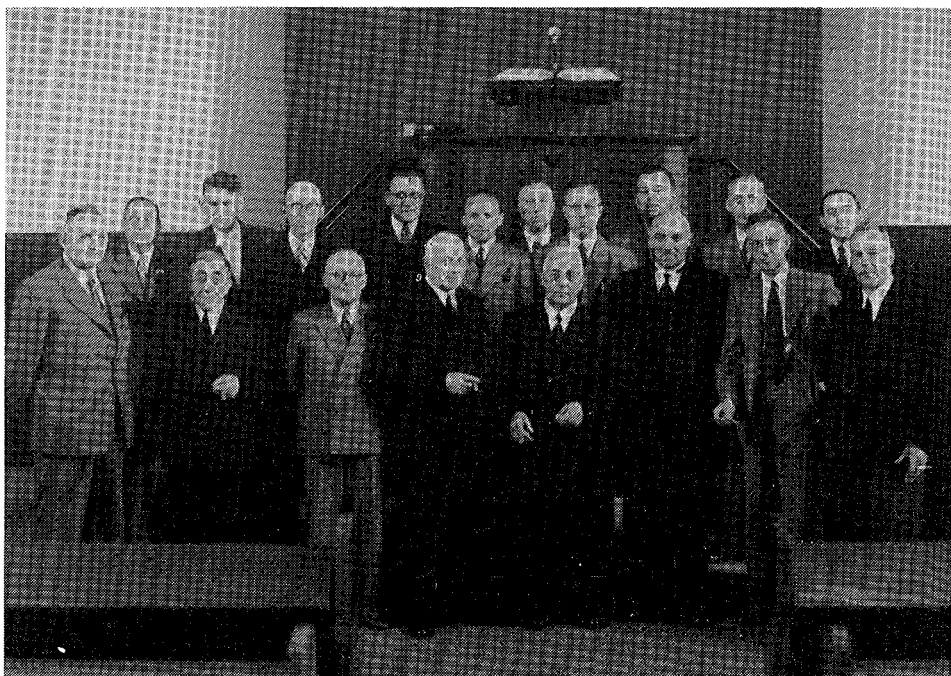
Waakzaamheid is noodzakelijk, vooral als wij letten op de ernst der tijden. Het is ons nodig iets van die waakzaamheid te kennen. Het is Christus' bevel en het geldt alle schepselen. Van nature slapen we, zonder indrukken van het gewicht des levens, terwijl de Rechter voor de deur staat. Vreselijk, zo slapende naar de eeuwigheid te gaan! En daarom, dat bevel doordringe ons. Zoals in de gelijkenis van de vijgeboom uit de gedragingen van deze boom blijkt, dat de zomer komt, zo blijkt uit de tekenen der tijden de komst van Christus.

Hoe is het met ons? Gaan wij slapende door het leven? Toch zullen we tot het besef moeten komen, hoe diep ongelukkig we zijn. Wij leven week aan week onder de waarheid. Wat zegt het ons? Het behage de Almachtige Zijn grote genade, in Christus ontsloten, tot ons deel te maken. De wereld gaat voorbij met al haar begeerlijkheid, maar die de wil Gods doet, blijft in der eeuwigheid.

En daarom wil ik deze samenkomst openen met het bevel van Christus: 'Hetgeen Ik u zeg, dat zeg Ik allen: Waakt!'

Ds. Verhagen hield zich niet alleen bezig met het werk voor jongelingen en militairen. Ook de meisjesverenigingen hadden zijn

Door het bestuur van het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen werd elk jaar een 'Daniël-dag' belegd, waarop bestuursleden en medewerkers van 'Daniël' bijeenkwamen. Op 12 augustus 1952 werd deze dag gehouden in het kerkgebouw te Kampen. Op de eerste rij van links naar rechts: Th. de Waal, P.J. Lamoré, C. de Zeeuw, ds. A. de Blois, ds. A. Verhagen, ds. M. Heerschap, H. Hoogendoorn en Tj. Molenaar. Op de tweede rij: M. Nijse, A.J. Averink, Joh. Vreugdenhil, Van Dijk (Kampen), W. van Dijk (Zeist), A.J. Kersten, J. Kramp, G.H. Mijnders, J. van der Spek en E. Blom.

volle aandacht. Toen dan ook deze verenigingen zich in een Landelijk Verband wilden verenigen, gaf hij ook daaraan alle steun. Vanaf de oprichting van het Landelijk Verband van Meisjesverenigingen is hij erevoorzitter geweest en hij was ook op de bondsdagen van de meisjes de graag geziene en beminde leidinggevende predikant.

Op de laatste Landdag van de meisjes, die hij heeft geleid, miste men echter zijn gewone opgewektheid.

Mevrouw M.F. Hardon-Kieviet, vele jaren secretaresse van de Bond van Meisjes- en Vrouwenverenigingen, vertelde daarover in een 'Terugblik' bij het 25-jarig bestaan van de Bond:

'Onze twaalfde jaarvergadering werd op 13 mei 1959 voor 't eerst in Gouda gehouden. We kwamen bij elkaar in de kerk aan het Stationsplein, die door onze gemeente verlaten moest worden.

Het was de laatste vergadering, die ds. Verhagen voor ons leidde. Het was een diep bewogen dag. Ds. Verhagen zei in zijn openingswoord: 'We leven in droeve omstandigheden. Het is voor mij niet gemakkelijk deze vergadering te openen. Want deze plaats is niet meer van ons. En al is het nu maar een gebouw van hout en steen, toch heeft de Heere hier gewoond.'

Ds. Verhagen had er, ondanks zijn hoge leeftijd, bijzonder goed slag van om een vergadering van jonge mensen te leiden. Hij wist altijd met een kwinkslag een gezellige sfeer te scheppen. Maar op deze laatste Landdag, die hij leidde, ontbrak zijn anders altijd zo opgewekte stemming. Hij was terneergeslagen door de moeilijkheden, die hij ondervond.

Er kwam 's morgens een vereniging uit Vlaardingen binnen, allemaal kleine meisjes. 't Was een hele rij. Ds. Verhagen zag hen binnenkomen en zei enigszins ontstemd tegen ons: 'Wat is dat nou? 't Is hier geen kinderbewaarplaats.' De presidente van die vereniging merkte aan het gezicht van de dominee dat hem iets niet aanstond. We probeerden als bestuursleden het zoveel mogelijk goed te maken en gaven die meisjes heel goede plaatsen, vlak vooraan. Aan het eind van de morgenvergadering werd er gekollekteerd voor de gemeente van Gouda. Deze kollekte bracht f375,90 op. En wat denkt u? Twee van die kleine meisjes uit Vlaardingen kwamen naar voren, want zij hadden onder elkaar

f50,- bijeengebracht!

In de pauze ontmoetten wij ds. Verhagen in zijn huis. Hij was verslagen, omdat hij die meisjes niet vriendelijk ontvangen had. We moesten hem zelfs moed inspreken voor de middagvergadering. Het typeerde hem, dat hij na de opening 's middags zei: 'Ik moet eerst schuldbelijdenis afleggen. Ik heb vanmorgen gezegd: 't Is hier geen kinderbewaarplaats.' Maar ik heb de aandacht gezien, waarmee die kleine meisjes geluisterd hebben. En ik ben beschaamd, omdat ze mij ook nog f50,- voor de nieuwe kerk hebben aangeboden. Het spijt me, dat ik hen verkeerd beoordeeld heb. Het stemt me tot grote blijdschap, dat zij liever de hele dag in de kerk zitten dan naar de speeltuin gaan. Ik hoop, dat ze in hun jonge jaren mogen denken aan het goed, dat nooit vergaat.' Wie zich deze Landdag nog herinnert, zal ook nog wel weten welk een ontroering hiervan uitging.'

Bij alles wat ds. Verhagen op het laatst van zijn leven moest loslaten, was het wel een van de zwaarste dingen om het werk voor de jeugd te moeten opgeven. Dat was echter niet meer nodig. Betrekkelijk onverwacht kwam er aan zijn taak hier op aarde een einde en werd hij door de Heere opgenomen in Zijn heerlijkheid.

Bijzonder jubileum van ds. A. Verhagen

Vijftig jaar actief predikant

Op 17 april a.s. heeft ds. A. Verhagen, predikant bij de Gereformeerde Gemeente in synodaal verband (Stationsweg) te Ooster- stede, te gedenken, dat hij vijftig jaar het predikambt vervult, een zeldzaam jubileum voor een predikant op zulke leeftijd.

Ds. Verhagen werd 7 maart 1887 te Vlaardingen geboren en is dus thans 77 jaar oud. Van 1903 tot 1914 te Westzaan en vervolgens nog een jaar te Mookerke, is hij leraar-ouderling geweest. Op 19 september 1916 aanvaardde hij het predikambt te Lelidre. In 1917 vertrok hij naar Dierksland, in 1921 naar Middelburg, in 1926 naar Lisse en in 1947 naar Kampen, welke gemeente hij heeft bedient tot hij eind op 21 juli 1953 aan de Goudse gemeente werd

toegekend. Ds. Verhagen is, in de kringen van de Gereel. Gemeenten een vooraanstaande en actieve figuur. Hij is voorzitter van het curatorium van de Theologische School der Gereformeerde Gemeenten in Nederland, penningmeester van de synodale commissie tot hulpverlening in bijzondere noden en penningmeester van de synodale commissie tot behartigen van de belangen van de militairen in Nederland. Ook is hij voorzitter van het landelijk verband van jongelingsverenigingen van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en hoofdredacteur van het blad „Daniël”, het orgaan van de jongelingsverenigingen. Eveneens heeft hij zitting in de commissie voor administratie van het kerkerlijk weekblad „De Saambinder”.

De aanstaande jubilaris is voorzitter van de raad van toezicht van de Christelijke

kerkeraad voor onderwijzers en onderwijzeressen „De Vrienden”. In deze kringen en bij van de bevoorrechte voorzitters van de schillen van de Vereniging voor Christen- schoolonderwijs, uitgeleide van de Gereel. Gemeenten in Nederland. Tevens is hij lid van de commissie van het Kinderen voor Kinderen en rijbewijzen, kinderen, Huis-Bezoekers, de Nieuwjaar.

Verder heeft hij mede ingekocht bij het uit van de Generale synode. Aan de gelegenheid van de inaschrijving op Vrijdag 153 van het nieuwe kerkgebouw van de Gereel. Gemeente te Kampen werd de Verhagen benoemd tot leraar in de mid van Oranje-Nassau.

Op een zaterdag 17 april heeft de biljaris des middags van half drie tot half vier in het kerkgebouw van de Goudse- meerde Gemeente aan het Stationsplein een receptie te houden. Dit wordt om 1 uur te et in het kerkgebouw van de Goudse- kerkeraad.

13. Genade en ere

Na de herdenking van zijn 50-jarig ambtsjubileum heeft ds. Verhagen de gemeente van Gouda nog ruim een jaar mogen dienen.

In de zomer van 1959 moest de pastorie, behorend bij de kerk aan het Stationsplein worden verlaten, wat hem zeer zwaar viel. Toen hij in juni van dit jaar naar een woning aan de Fluwelensingel was verhuisd, scheen het of zijn belangstelling voor de aardse dingen ging verflauwen. Hij had er geen behoefte meer aan zijn boeken uit te pakken, wat anders altijd zijn eerste werk was na een verhuizing. Zijn krachten begonnen ook af te nemen.

Zondag 19 juli 1959 heeft hij voor het laatst gepreekt. Met innerlijk vermaak en blijdschap sprak hij over Psalm 40:4: 'En Hij heeft een nieuw lied in mijn mond gegeven, een lofzang onzen Gode; velen zullen het zien en vrezen, en op den HEERE vertrouwen.'

Hoewel zijn gezondheidstoestand te wensen overliet, ging hij de volgende dag toch op reis naar Zeeland om de begrafenis van ds. J.B. Bel te Krabbendijke bij te wonen. Onderweg is hij ziek geworden. Na een paar dagen bij zijn kleindochter in Krabbendijke te zijn verpleegd, is hij naar Gouda vervoerd, waar hij de zaterdag daarop al in het Diaconessenhuis 'De Wijk' moest worden opgenomen. Hij heeft daar hevige pijnen geleden en wat daarbij het ergste was, de Heere verborg Zich, terwijl de nood op het hoogst was. In die nood schreide zijn ziel tot God. Hij mocht de Heere evenwel recht en gerechtigheid toekennen en uitroepen:

Zo Gij in 't recht wilt treden,
O HEER', en gadeslaan
Onz' ongerechtigheden;
Ach, wie zal dan bestaan?

Doch toen wendde de Heere zijn lot. Hij vertroostte hem zodanig, dat hij de avond voor zijn sterven mocht getuigen dat het allemaal

goed was, wat er ook gebeurde. 'k Heb nog moed, zo zei hij tot zijn vrouw, ook voor de Kerk, want de Heere heeft het in Zijn hand genomen. Zijn ziel werd bijzonder gesterkt uit Psalm 138, die mevrouw Verhagen op zijn verzoek las. In die psalm lag zijn leven. Inzonderheid mocht hij troost vinden in het laatste vers: 'De HEERE zal het voor mij voleinden; Uw goedertierenheid, HEERE! is in eeuwigheid; laat niet varen de werken Uwer handen.' Het was het laatste gesprek, dat hij met zijn vrouw en kinderen had. In dat vertrouwen is hij ontslapen, want in de vroege vrijdagmorgen van 31 juli 1959 is hij, nog onverwacht, zonder dat zijn vrouw en kinderen daarbij tegenwoordig waren, overleden. In zijn leven had hij zo dikwijls gezegd: 'O, die dood, die laatste vijand, dat zal toch wat zijn'; maar de Heere maakte het sterven licht. Op 72-jarige leeftijd was de loop geëindigd. Met grote ontroering werd zijn overlijden al heel spoedig in de kring van de gemeenten vernomen.

Dinsdag 4 augustus vond, onder zeer grote belangstelling, de begrafenis in Gouda plaats. Omdat het uiteraard onmogelijk was de vele genodigden in de pastorie te ontvangen, kwam men samen in de Gereformeerde Kerk aan de Turfmarkt, die tot de laatste plaats bezet was. Uit alle oorden van het land was men gekomen om de teraardebestelling bij te wonen. Behalve vrijwel alle predikanten en studenten van de Gereformeerde Gemeenten en een der plaatselijke dominees van de Gereformeerde Kerk, waren er ook verschillende Hervormd-Gereformeerde, Christelijke Gereformeerde en Oud-Gereformeerde predikanten.

De leiding van deze samenkomst berustte bij ds. L. Rijksen van Rotterdam-West, met wie de overledene vooral in zijn laatste levensjaren had mogen samenwerken, ook in de moeilijkheden, die ontstaan waren door de kerkelijke verwickelingen in die tijd. Nadat Psalm 118:3 en 10 was gezongen en ds. Rijksen Psalm 138 had gelezen en in gebed was voorgegaan, bepaalde hij de aanwezigen bij Handelingen 7:60b: 'En als hij dat gezegd had, ontsliep hij.' Ds. Rijksen schetste de geschiedenis van de bloedgetuige Stefanus, die naar buiten werd gesleurd om gestenigd te worden, maar nog bad voor zijn vijanden. De hemelen werden voor hem ontsloten en de Heere Jezus nam hem op om hem het loon van een getrouwe

dienstknecht te schenken.

Ds. Verhagen zou er zeker bezwaar tegen gehad hebben bij Stefanus vergeleken te worden, toch mogen we zeggen, aldus ds. Rijksen, dat die Geest, waar Stefanus vol van was, ook onze geliefde broeder vervulde. Want door die Geest des Heeren levend gemaakt, is hij door die Geest aangegord in al zijn dienstwerk en door die Geest staande gehouden in al zijn bekommelingen, in alle nood en in al zijn strijd. Het was een strijd, zowel van buiten als van binnen, tot op de dag voor zijn sterven toe. Maar de Heere hielp door, ook in die laatste strijd en gaf vrede in het hart. Zonder doodsstrijd mocht hij in de eeuwige heerlijkheid ingaan. Het gold ook van ds. Verhagen: 'En als hij dat gezegd had, ontsliep hij.' Ds. Rijksen sprak daarna in gevoelvolle bewoordingen de weduwe, de kinderen en de familie toe en wenste dat, wanneer de droefheid hen overviel, zij maar veel mochten zien op het grote geluk, dat nu hun man en vader ten deel was gevallen. Ook tot de kerkeraad en de gemeente, die mede een groot verlies had getroffen, werden woorden van medeleven gericht.

Na deze toespraak zong de gemeente Psalm 138:1 en 4, de psalm waaruit ds. Verhagen inzonderheid op het laatst van zijn leven, zoveel troost had mogen ontvangen.

Hierna werd de rouwstoet geformeerd. Niet minder dan 22 auto's met de familie en afgevaardigden en daarachter vrijwel de gehele gemeente volgden de lijkwagen. Het was een indrukwekkend gezicht om de onafzienbare stoet, die zich onder het gebeier van de torenklokken van de St. Janskerk langzaam voortbewoog door de stad, naar de begraafplaats 'IJsselhof' te zien trekken. De politie had een speciale regeling getroffen om alles ongestoord te laten verlopen.

Er waren er zoveel naar de begraafplaats gekomen (volgens een verslaggever waren er wel 2.000 belangstellenden), dat de aula met geen mogelijkheid aan allen plaats kon bieden. Daarom werden de toespraken bij het graf gehouden, waar door middel van luidsprekers ervoor was gezorgd, dat ieder het gesprokene kon verstaan. Eerste spreker was ds. P. Honkoop van Yerseke, toen, na het heengaan van ds. Verhagen, de oudste predikant der Gereformeerde Gemeenten. Een gedeelte van zijn toespraak volgt hieronder.

Op het overlijden van Ds. A. Verhagen

*Hij moest als Jacob hinkend door het leven,
zijn heuspier werd bij 't worstelen ontwricht:
verlorenheid zag hij in klaar gezicht,
alleen genade kon hem redding geven.*

*Van die gena getuigen werd zijn streven:
van Sions Koning bracht hij blij bericht;
zovelen heeft hij, door zijn woord gesticht,
en gans-verloor'nen tot de Borg gedreven.*

*Nu heeft hij 't loon ontvangen van een knecht.
„Gezegende, kom in!” heeft God gezegd,
„Gij moogt 't bereide Koninkrijk beerven.”*

*Hij glanst nu als een ster aan 't firmament,
geniet een vrede, die men hier niet kent
O zaligheid, om zó te mogen sterven!*

M. N.

'Zeer geachte mevrouw Verhagen, familie, kinderen, kinds-kinderen en alle belangstellenden, hier tegenwoordig.

Er werd ons gevraagd een enkel woord te spreken aan deze plaats, als de oudste predikant der Gereformeerde Gemeenten, waar onze oude broeder aan de schoot der aarde wordt toebetrouwd, om hem de laatste eer te bewijzen.

En, mijne hoorders, dan gaan wij terug tot ongeveer 30 jaar geleden. Dan was het Walcheren, waar wij de overledene inzonderheid leerden kennen, als degene die het volk van God beminde en die huis en hart openstelde voor arme zondaren, boetelingen, studenten en proponenten. Het was een man, die gaarne zijn plaats afstond, de predikbeurten aan ons overgaf. Het was een huis, waar men dag en nacht verblijven mocht en wij gezellige uren met elkander mochten doorbrengen. 'k Denk zelfs terug, dat wij in de nachtelijke uren mochten samenzijn, sprekende over de wonderlijke gangen Gods, zodat de tranen over de wangen liepen. Was dit niet het geval, want het is bij Gods kinderen en knechten altijd geen feest, dan wist hij wonderlijk te trekken door zijn grote humor. Kortom gezegd, hij wist het hart te winnen van elkeen van het volk, maar ook inzonderheid van al de knechten des Heeren HEEREN. Hij werd door allen bemind en we denken nog menigmaal aan die tijd terug, aan de broederlijke liefde, die onder elkaar gevonden werd en we danken ook mevrouw voor het hartelijk onthaal en de weldadigheid aan ons besteed. God lone en krone u voor hetgeen gij voor de arme studenten zijt geweest.

Maar ds. Verhagen was ook een man, toegerust met kostelijke gaven. Eenvoudige gaven, welke ook bijzonder uitkwamen op de vergaderingen van het curatorium der theologische school. Vanzelf was hij het, die de waardige plaats mocht innemen van het voorzitterschap. Neen, een hamer had hij niet van node, al werd deze door hem gehanteerd, zijn mond was zijn hamer. Werden er wonden geslagen, hij wist deze te balsemen met de zachtste olie. Waren er moeden van kracht, hij sprak woorden van troost, kortom, hij was een man, hoog onder ons geacht vanwege de gaven der genade, die hem versierden, maar die ook door hem recht mochten gebruikt worden.

Doch ziet, hij is nu niet meer. Grotelijks zal hij gemist worden.

Maar leraren en bestuursleden van het curatorium, nu niet al te bedroefd, want Jezus leeft nog. Al mag dan ds. Verhagen gestorven zijn, Jezus Christus leeft nog en zal leven tot in alle eeuwigheid. Was Christus in de dood gebleven, dan was alles ten dode opgeschreven. Maar nu is Hij het, Die voor Zijn Kerk gewisselijk zal zorg dragen, de Heere zal het voorzien.

Men zegt wel eens: wie aan de weg timmert heeft veel bekijks en de beste stuurder staat aan wal. Ge moet niet van gedachten zijn dat het leed en de smart en het verdriet aan deze man onthouden zijn. Het tegendeel is waar, maar nu mag hij het alles te boven zijn. Neen, nu geen treurkamer meer om de ellende en de moeilijkheden te bepeinzen, nu geen brandende woestijn meer om deze te bewandelen, nu niet meer de jeneverboom gezocht waar de tranen der moedeloosheid over het aangezicht rollen.

Nu mag hij rusten van zijn arbeid, want hier rusten de vermoeiden van kracht. Hier mag hij rusten in de Kruisarm van eeuwig erbarmen aan het dierbare Borghart van die gezegende Immanuël. Nu mag hij gedragen worden in de schoot van Abraham, dat is de schoot des hemels. Nu mag hij gezeten zijn op Zijn troon, want Ik zal ze geven te zitten op Mijn troon, om eeuwig gekroond te worden met Jezus Christus, opdat hij de kroon zou werpen aan Zijn voeten, tot de glorie van Zijn eeuwige Naam. Nu mag hij omringd zijn van de volmaakt rechtvaardigen en van de heilige engelen. Nu is hij in heerlijkheid, die afstraalt van zijn wangen. Nu betreedt hij de gouden straten der gerechtigheid, nu vloeien de eeuwige halleluja's van zijn lippen.'

Vervolgens sprak ds. Chr. van Dam van Rotterdam-Zuid, namens de classis, een kort woord. Hij wees erop, welk een leegte het heengaan van zijn ambtsbroeder zou nalaten en bad de weduwe en familie eveneens troost toe, die de Heere alleen kan geven.

Ds. H. Rijkse van Vlaardingen was de woordvoerder van alle deputaatschappen, commissies en verenigingen, waarin de overledene in zijn actieve leven zitting had; in het bijzonder namens het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen, waarvan ds. Verhagen meer dan 25 jaar voorzitter is geweest. Hij sprak ook woorden van troost tot de weduwe en de familie.

De gevoelens van de Goudse gemeente en ook van de gemeente in

het nabij gelegen Berkenwoude, die van ds. Verhagen zoveel steun had ondervonden, werden vertolkt door de praeses van de kerkeraad, ouderling C. Hoogendoorn. Hij bepaalde de aanwezigen bij de gedachten en wegen des Heeren, die volgens Jesaja 55:8 en 9 hoger zijn dan 's mensen wegen en gedachten. De gestorvene was voor de gemeente een geliefde herder en leraar. De Heere Zelf moge de nabestaanden troosten en hen, alsook de herderloos geworden gemeente, genade geven om het Lam te volgen, waar Het ook henegaat, door bezaaide en door onbezaaide wegen.

De zoon van ds. Verhagen sprak, mede namens zijn moeder en de verdere familie, woorden van dank tot allen, die tijdens de ziekte en na het overlijden en ook bij de begrafenis van zijn vader van hun medeleven en belangstelling blijk hadden gegeven. Hij verzocht tenslotte het laatste vers van Psalm 138 te zingen, 'de psalm, waaruit vader de laatste avond van zijn leven nog met moeder gesproken heeft.' Plechtig en gedragen klonk dit psalmvers over de dodenakker, waarna de grote menigte diep onder de indruk huiswaarts keerde.

De zondag daarna, 9 augustus 1959, ging de rouwende familie Verhagen op onder het gehoor van ds. M. Blok van Rijssen, die in de gemeente van Gouda die dag het Woord bediende. Naar aanleiding van 1 Samuël 25:1a: 'En Samuël stierf; en gans Israël vergaderde zich en zij bedreven rouw over hem en begroeven hem in zijn huis te Rama', sprak ds. M. Blok over 'Het levenseinde van Samuël'. Naar aanleiding van deze tekst sprak hij over een zegenrijk leven, een vredevol sterven en een eervolle begrafenis.

Het Landelijk Verband van Jongelingsverenigingen heeft met het Landelijk Verband van Meisjesverenigingen de nagedachtenis aan ds. Verhagen in ere willen houden door het plaatsen van een gedenksteen op zijn graf, gedachtig aan het woord uit Hebréeën 13:7: 'Gedenkt uwer voorgangeren, die u het Woord Gods gesproken hebben; en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling.'

Grafsteen van ds. en mevrouw Verhagen. Mevrouw Verhagen overleed op 14 augustus 1967.

14. *De gedachtenis des rechtvaardigen tot zegening*

Het heeft de Heere behaagd de prediking van Zijn Woord, dat ds. Verhagen zoveel jaren heeft mogen uitdragen, te gebruiken tot uitbreiding en opbouw van Zijn Koninkrijk. Die prediking werd gezegend, zodat doden daardoor de stem van de Zoon van God hoorden en mochten leven. En dat niet alleen, Gods volk werd erdoor opgebouwd in het allerheiligst geloof.

Het was ds. Verhagen niet te doen om zichzelf te prediken, maar om met de dichter van Psalm 119:67 steeds te begeren: 'Maak in Uw Woord mijn gang en treden vast.' Hij was zich de opdracht bewust, die de Heere Zijn knechten geeft om het Woord te prediken. Hoewel de jonge Verhagen langs een wonderlijke weg voor het eerst de preekstoel had mogen beklimmen, toch had hij die eer niet van zichzelf genomen en wist hij zich door de Heere daartoe geroepen. Dit is immers een kenmerk van de ware roeping tot de bediening van Gods Woord, dat men, zoals Voetius het eenvoudig zei, zichzelf niet indringt en niet opdringt. Dat die bediening niet zonder zegen en zonder vrucht geweest is, daarvan mochten ook de afgevaardigden van de gemeenten, waar ds. Verhagen gestaan heeft, onder meer bij zijn 40-jarig ambtsjubileum getuigen. Zijn leven is voor 's Heeren kerk niet onvruchtbaar geweest. Door Gods genade mag het Schriftwoord van Salomo uit Spreuken 10:7a: 'De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn' ook voor hem gelden.

Ds. Verhagen was een geliefd prediker, die steeds wees op de noodzakelijkheid van de wedergeboorte en van de waarachtige bekering. Hij legde er de nadruk op, dat de zaligheid niet rust op hetgeen Gods volk daarvan ondervindt, hoe nodig de bevindelijke kennis van het leven der genade ook is, maar dat de wezenlijke grond van behoud alleen ligt in Christus, Die het leven voor Zijn volk is. Hoe kon hij dan de dienst des Heeren aanprijzen en roemen in de vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog.

EEN VIERTAL LEERREDENEN

UITGESPREKEN DOOR

Ds. A. VERHAGEN,

Predikant bij de Geref. Gemeente te Middelburg.

UITGAVE
LITTOOIJ & OLTHOFF
MIDDELBURG.

DRIE LEERREDENEN

handelende over

MARCUS 13 : 37

LUCAS 15 : 8—10

GENESIS 49 : 3, 4

DOOR

A. VERHAGEN

LEERAAR-GEREF. GEMEENTE TE MIDDELBURG

KAMPEN — BOEKMAN & CO. — 1927.

De Verhooring van Hanna's Bede of Moedersmart en Moedervreugde

Een Predikatie of Tijdsrede over

1 SAM. 1 : 19b en 20

gedaan met het oog op de varregaande toestanden

vóór en in

HET HUWELIJKSLEVEN

DOOR

D^s. A. VERHAGEN

Predikant der Gereformeerde Gemeente te MIDDELBURG.

UITGEVER:
J. P. V. D. TOL JZ. — NIEUW-BEIJERLAND (Z.-H.)
1928.

Het Profetisch Woord

Advent-Preek over 2 Petr. 1 : 19

door

Ds. A. VERHAGEN

Predikant der Geref. Gemeente te Middelburg.

Uitgesproken en opgeteekend 10 December 1934

te Amerfoort.

J. P. VAN DEN TOL - NIEUW-BEIJERLAND
1935

Over de preken van deze niet alleen geliefde, maar ook begaafde spreker werd soms nog jaren later gesproken. Dat was bijvoorbeeld het geval met de preek over de koets van Salomo uit Hooglied 3:9 en 10. Hoe kon hij daarbij het gezelschap schilderen, dat zich in die koets bevond: een Rachab, Manasse en andere grootsten der zondaren. Eigengerechtigte mensen wierpen wel een blik daarin, maar namen er niet in plaats, omdat zij zichzelf te goed en te hoog achtten voor het gezelschap in de koets.

In bepaalde situaties kon ds. Verhagen soms met enkele gepaste woorden zijn preek inleiden. Zo gebeurde het eens dat een vakante gemeente voor een weekdienst een beroep op hem deed om ds. Fraanje, die door ziekte verhinderd was, te vervangen. Hij begon toen met op te merken, dat het voor vele hoorders (er waren meer kerkgangers dan gewoonlijk bij een weekbeurt) wel een teleurstelling zou zijn om niet de gewenste persoon voor hen te zien, maar dat het toch voor elke predikatie nodig is dat God de wasdom geeft, hetzij dat Paulus plant of Apollos nat maakt. Tot grote stichting van de hoorders mocht hij toen met veel opening spreken over 2 Korinthe 6:10b: 'Als niets hebbende en nochtans alles bezittende.' Zijn preken waren ook aktueel, zoals blijkt uit de al genoemde preek ter gelegenheid van de bevrijding van ons land in 1945 van de Duitse overheersing. Een ander voorbeeld daarvan is de predikatie, die werd uitgegeven bij de troonsbestijging van H.M. Koningin Juliana op 6 september 1948 over: 'De Koning Leve'. Niet uitsluitend als er reden tot blijdschap was, besteedde ds. Verhagen daaraan aandacht in zijn preken. Dat deed hij ook als er zaken waren, die tot droefheid stemden en bestraft moesten worden. Daarom werd in 1929 een preek uitgegeven over 1 Samuël 1:19b en 20, waarvan de titel luidt: 'De verhoring van Hanna's bede, of Moedersmart en Moedervreugde.' Het was een tijdrede, bedoeld als waarschuwing tegen de verregaande toestanden vóór en in het huwelijk.

Behalve door de reeds genoemde uitgegeven predikaties, is de gedachtenis van ds. Verhagen ook nog tot zegen door enkele andere geschreven preken, onder andere over Jeftha, en vooral ook door de Catechismusverklaring, die na zijn dood is uitgegeven. Tijdens zijn leven was er al over gesproken om deze preken over de

Des Heeren Troostrede tot Zijn vreezend Volk

LEERREDE OVER LUCAS 12 : 32
DOOR Ds. A. VERHAGEN
PRED. BIJ DE GEREF. GEMEENTE TE MIDDELBURG

*Vrees niet, gij klein kuddeken, want
het is uws Vaders welbehagen u allen
het koninkrijk te geven. Lucas 12 : 32*

N.V. DRUKKERIJ 'DE BANIER' - ROTTERDAM

Verborgen Manna

3-tal predicaties

door
Ds. A. Verhagen
Predikant Gereformeerde Gemeente
Liss.

1946 · Gebro. Weststrate · Uitgevers · Wemeldinge

Ds. A. VERHAGEN - MIDDELBURG
Predikant der Gereformeerde Gemeente

DE ROEMTAAL DES GELOOFS

EIRMA ROMIJN & VAN DER HOF - GORINCHEM
1941

De Koning Leve!

Gedachenispråkatie,
uitgesproken ter gelegenheid van
de troonsbestijging van

H. M. Koningin Juliana

op 6 September 1949
door
Ds. A. VERHAGEN

Predikant der
Gereformeerde Gemeente
te Kampen

Uitgave W. M. den Hertog - Utrecht

Catechismus, die hij in Kampen gehouden heeft, het licht te doen zien. Ds. Verhagen had toen al de wens te kennen gegeven om deze uitgave bij eventuele verschijning 'Sions Troostboek' te noemen.

Moge de gedachtenis van deze rechtvaardige onder ons tot zegening zijn door een blijvende herinnering aan al de arbeid die hij ten dienste van Gods Kerk heeft verricht. En niet in het minst blijve levend de prediking van het Woord, dat hij heeft gebracht, waarvan de inhoud kort samengevat kan worden met de woorden van zijn geliefde afscheidstekst:

'Ik neem heden tegen ulieden tot getuigen den hemel en de aarde; het leven en den dood heb ik u voorgesteld, den zegen en den vloek! Kies dan het leven, opdat gij leeft, gij en uw zaad.'

